

UNESCO FORUM

Uredil
Aleš Gačnik

UNESCO
FORUM

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

**Slovenska
nacionalna komisija**
za UNESCO

UNESCO FORUM

Uredil
Aleš Gačnik

Koper

2015

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

001:061.1(100)(0.034.2)

UNESCO forum [Elektronski vir] : strokovna monografija /
[besedila napisali Stanislav Pejovnik ... [et al.] ;
ur. Aleš Gačnik ; fotografije Polona Iskra ... et al.].
- El. knjiga. - Koper : Založba Univerze na Primorskem, 2015

ISBN 978-961-6984-15-7 (pdf)
ISBN 978-961-6984-16-4 (html)
1. Pejovnik, Stane 2. Gačnik, Aleš
282746880

UNESCO FORUM

Uredil:

Aleš Gačnik

Predgovor:

Aleš Gačnik

Besedila napisali:

Stanislav Pejovnik, Aleš Gačnik, Tadeja Jere Jakulin, Peter Bossman, Rosana Cerkvenik, Dejan Veranič, Barbara Zupanc, Tatjana Dizdarevič, Adela Pukl, Gordana Beltram, Mojca Kunst, Teo Hrvoje Oršanič, Suzana Fajmut Štrucl, Mojca Gorjup Kavčič, Bojan Režun, Davor Orlič, Mitja Jermol, Mitja Brilly, Alenka Malej, Davor Šoštarič, Irena Lazar, Ljubica Kosmač, Jože Bogataj, Ajda Gracia Golob, Marjutka Hafner

Lektura in korektura:

Davorin Dukič

Fotografije:

Polona Iskra, Borut Lozej, Anja Jerin, Petra Mrak, Gordana Beltram, Robert Zabukovec, Mojca Gorjup Kavčič, Tomo Jeseničnik, Davor Orlič, Ivana Pintarič, Aleš Gačnik, Yoel Mansfeld, Nace Pruš, Irena Lazar, arhiv Parka Škocjanske jame, Dosje nominacije 'Dediščina živega srebra Almadén in Idrija, Arhiv Parka Kozjanskega parka, arhiv Podzemlja Pece, Arhiv Nacionalnega inštituta za biologijo / Morska biološka postaja, Arhiv FHŠ UP, Arhiv UNESCO mladinska platform, Jan Sedej

Tehnična asistenca:

Natalija Toth

Oblikovanje in prelom in priprava za izdajo:

s.kolibri

Priprava za izdajo:

dr. Jonatan Vinkler

Izdala in založila:

Založba Univerze na Primorskem,
Titov trg 4, SI-6000 Koper,
Koper 2015

Glavni urednik:

dr. Jonatan Vinkler

Vodja založbe:

Alen Ježovnik

ISBN 978-961-6984-15-7 (www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6984-15-7.pdf)

ISBN 978-961-6984-16-4 (www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6984-16-4/index.html)

© 2015 Založba Univerze na Primorskem

VSEBINA

- 8 dr. Aleš Gačnik, urednik
PREGOVOR

UNESCO FORUM

- 14 dr. Stanislav Pejovnik,
UNESCO UVODNI NAGOVOR
- 17 dr. Aleš Gačnik,
**UNESCO FORUM: K IZGRADNJI PLATFORME ZA GENERIČNO PROMOCIJO
UNESCO PROGRAMOV NA SLOVENSKEM**
- 20 dr. Tadeja Jere Jakulin,
KULTURNI TURIZEM PIŠE LEPE ZGODBE
- 22 Peter Bossman,
SPOMINI NA UNESCO ŠE IZ RODNE GANE

UNESCO DEDIŠČINA

- 26 dr. Rosana Cerkyvenik, Dejan Veranič, Barbara Zupanc, Tatjana Dizdarevič
SVETOVNA DEDIŠČINA V SLOVENIJI
- 38 mag. Adela Pukl
UNESCO KONVENCIJA O VAROVANJU NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

NARAVNE VREDNOTE

- 46 dr. Gordana Beltram
MEDNARODNO POMEMBNA MOKRIŠČA IN RAMSARSKA KONVENCIJA
- 54 Mojca Kunst, mag. Teo Hrvoje Oršanič
BIOSFERNA OBMOCJA V SLOVENIJI
- 60 mag. Suzana Fajmut Štrucl, Mojca Gorjup Kavčič, Bojan Režun
NARAVNE VREDNOTE IN GEOPARKI

IZOBRAŽEVANJE IN RAZISKOVANJE

- 70 dr. Davor Orlič, mag. Mitja Jermol
**UNESCO KATEDRA O ODPRTIH TEHNOLOGIJAH ZA PROSTO DOSTOPNE
IZOBRAŽEVALNE VIRE IN ODPRTO UČENJE**
- 82 dr. Mitja Brilly
SLOVENSKI NACIONALNI ODBOR PROGRAMA IHP UNESCO
- 86 dr. Alenka Malej
MEDVLADNA OCEANOGRAFSKA KOMISIJA UNESCA – DELOVANJE V SLOVENIJI
- 96 Davor Šoštarčič
IZUM V VLOGI UNESCOVEGA REGIONALNEGA CENTRA
- 102 dr. Irena Lazar
**UNESCO UNI-TWIN MREŽA IN FAKULTETA ZA HUMANISTIČNE ŠTUDIJE
UNIVERZE NA PRIMORSKEM**
- 112 dr. Aleš Gačnik
**UNESCO UNITWIN NETWORK – KULTURA, TURIZEM IN RAZVOJ:
HISTORIČNI ORIS IN PERSPEKTIVE MREŽENJA**

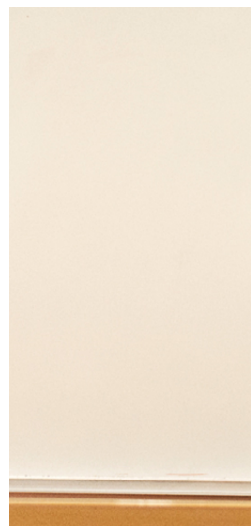
MLADI IN UNESCO

- 128 Ljubica Kosmač, Jože Bogataj
UNESCO ASP MREŽA SLOVENIJE – MREŽA UNESCO ŠOL IN VRTCEV
- 134 Ajda Gracia Golob
UNESCO MLADINSKA PLATFORMA

IDENTITETA IN KOMUNICIRANJE

- 140 Marjutka Hafner
MOČ ZNAMKE UNESCO
- 146 dr. Aleš Gačnik
**UNESCO FESTIVAL KOT POVEZOVALNI, KOMUNIKACIJSKI
IN PROMOCIJSKI GLOKALNI MEDIJ**
- 158 Polona Iskra
VIZUALIZIRANI SPOMINI
- 166 **SEZNAM AVTORJEV**

PREDGOVOR

V organizaciji Univerze na Primorskem, Slovenske nacionalne komisije za UNESCO in Urada za UNESCO se je na Fakulteti za turistične študije – Turistica odvijal prvi UNESCOV forum. Bil je petek, 23. oktobra 2015. Že ob snovanju projekta smo izpostavili, da ni pomembno le, da se vsi deležniki, ki delujejo znotraj UNESCOVIH programov na Slovenskem, sestanejo, se medsebojno spoznajo, izmenjajo izkušnje in jih delijo z različnimi javnostmi, tudi s študenti, ampak tudi, da za seboj pustimo še pisne sledi. *Littera Scripta Manet!* A glede na ostre časovne in finančne omejitve je bilo to vse prej kot enostavno ali rutinsko početje, povezano s sklepanjem nujnih uredniških kompromisov. Kljub jasnim navodilom za pripravo prispevkov se je izkazalo, da različnost UNESCOVIH programov na Slovenskem za seboj potegne tudi različnost v načinu komuniciranja znanstvenih in strokovnih spoznanj, izkušenj ter predstavitev številnih dejavnosti in aktivnosti. Navsezadnje je težko primerjati programe UNESCOVIH vrtcev s programi in globalnim delovanjem UNESCOVE katedre o odprtih tehnologijah za prosto dostopne izobraževalne vire in odprto učenje, v čemer pa se v ničemer ne zmanjšuje pomena in vrednosti razvoja in popularizacije UNESCOVIH programov med najmlajšimi itn.

Kljub temu je pred nami komunikativna publikacija, v tiskani in elektronski različici, prilagojeni za vse operacijske sisteme in mobilne naprave, s katero želimo nagovarjati tudi vse tiste, ki se UNESCO VEGA

forumu žal niso uspeli udeležiti. Po zaslugi sodobnih komunikacijskih elektronskih medijev si bomo prizadevali, da bo zgodba o UNESCOVI identiteti na Slovenskem odmevala med različnimi javnostmi, pa naj gre za izobraževalne, raziskovalne ali razvojno usmerjene ustanove, društva in posameznike, profesorje, študente in dijake, za eksperte ali laike, ki vstopajo v globalno prostranstvo UNESCOVIH programov in vrednot.

Struktura publikacije sledi strukturi UNESCOVEGA foruma in je razdeljena na tri glavne tematske sklope in več podsklopov. V prvem med njimi sledimo mislim in poudarkom uvodnih govorcev. Dr. Stanislav Pejovnik, predsednik Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, opozori na globalne vrednote in pomen UNESCO. Dr. Aleš Gačnik, predsednik UNESCOVEGA foruma, izpostavlja pomen povezovalne moči UNESCOVEGA foruma in koncept UNESCOVEGA festivala kot povezovalnega, komunikacijskega in promocijskega medija. Dr. Tadeja Jere Jakulin, prorektorica Univerze na Primorskem, oriše pot članstva Univerze na Primorskem in Fakultete za turistične študije – Turistica v UNESCOVO univerzitetno mrežo in katedro za kulturo, turizem in razvoj s sedežem na pariški Sorboni. Peter Bossman, župan Občine Piran, zelo ilustrativno opozori na globalni pomen in ugled organizacije UNESCO, s katero se srečuje že od ranega otroštva v rodni Gani naprej.

V drugem delu lahko sledimo preglednim predstavitev štirih temeljnih programskih področij, v obliki več podsklopov:

- UNESCOVA dediščina: predstavitev enot, vpisanih v register svetovne dediščine: Škocjanske jame, kolišča na Barju, dediščina živega srebra v Idriji in Almadenu ter seznanitev s skrbjo za nesnovno dediščino Slovenije,
- naravne vrednote in geoparki: predstavitev mednarodno pomembnih mokrišč v okviru ramsarske konference ter biosfernih območij in geoparkov Slovenije,
- mladi in UNESCO: seznanitev programov UNESCOVIH šol in UNESCOVIH vrtcev ter UNESCOVE mladinske platforme,
- izobraževanje, raziskovanje, mednarodni projekti: predstavitev UNESCOVIH kateder, UNESCOVEGA centra II. kategorije, UNESCOVIH mrež in kateder UNITWIN ter nacionalnih odborov medvladnih in mednarodnih programov UNESCO.

Tretji del je namenjen dvema prispevkoma: v prvem Marjutka Hafner, generalna sekretarka Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, osvetli moč znamke UNESCO in njeno uporabo v komercialne in nekomercialne namene. Dr. Aleš Gačnik sklene UNESCOV forum za razmišljanji o prihodnosti strokovnih in znanstvenih srečanj, v obliki predstavitve koncepta UNESCOVEGA festivala kot povezovalnega, komunikacijskega in promocijskega medija.

Ob seznamu vseh avtorjev prispevkov se publikacija sklene s fotografiskimi utrinki z UNESCOVEGA foruma, kot jih je v objektiv ujela odlična fotografinja Polona Iskra, sicer študentka Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem. Ne le besede, tudi urejeni vizualni spomini so pomembni za pisanje zgodbe o UNESCOVI identiteti na Slovenskem.

Ob zaključku se moram najprej zahvaliti vsem predavateljem ter piscem prispevkov za njihov pomemben prispevek k še večji vizibilnosti UNESCOVIH programov na Slovenskem. Prav posebne zahvale pa so namenjene Marjutki Hafner za zaupanje in podporo pri organizaciji in izpeljavi UNESCOVEGA foruma, Dragu Balentu iz UNESCOVEGA urada za odlično, spoštljivo, administrativno in operativno izpeljavo dogodka, Savu in Valeriji Školiber iz oblikovalskega studija s.kolibri za oblikovanje publikacije, znaka foruma kot tudi prototipov znakov za UNESCOV festival, dr. Jonatanu Vinklerju iz Založbe Univerze Primorskem za elektronske aplikacije ter Davorinu Dukiču za lekture in korekture. Zahvala je namenjena tudi dvema mojima študentkama – Nataliji Toth za pomoč pri operativni organizaciji prireditve ter zbiranju gradiv za publikacijo in Poloni Iskra za odlične fotografije. In, seveda, velik hvala je namenjen tudi odličnemu violončelistu Igorju Švarcu, ki nas je ob odprtju UNESCOVEGA foruma razvajal z ubranimi zvoki iz powercella.

Naj UNESCO še naprej povezuje ljudi, narode in kulture. Tudi na Slovenskem!

dr. Aleš Gačnik, urednik

UNESCO

forum

dr. Stanislav Pejovnik,
predsednik Slovenske nacionalne komisije za UNESCO

UNESCO UVODNI NAGOVOR

UNESCO je specializirana organizacija oziroma agencija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo. Ustanovljena je bila 16. novembra 1945. Predstavniki sedemintridesetih držav, ki so se udeležili ustanovne konference, so soglašali, da je izobrazba zelo pomembna, zato je bilo že na ustanovnem srečanju sklenjeno, da mora ta nova organizacija vzpostaviti »intelektualno in moralno solidarnost človeštva« kot sredstvo za izgradnjo trajnostnega miru. Minilo je 70 let in še vedno moramo skoraj enako kot takrat skrbeti za intelektualno in moralno solidarnost človeštva in prav posebej za mir na svetu. To prav dobro spoznavamo tudi ob trenutnih dogajanjih v naši neposredni okolici. Glavni UNESCOV cilj, naveden na začetku njegovega statuta, je »prispevati k miru in varnosti s sodelovanjem držav na področjih izobraževanja, znanosti in kulture z namenom razširiti splošno spoštovanje pravice, pravne države ter človekovih pravic in osnovnih svoboščin, ki so z Ustanovno listino Združenih narodov zagotovljene vsem narodom sveta, ne glede na raso, spol, jezik ali religijo«.

Slovenija je postala članica UNESCO 27. maja 1992.

UNESCO podpira različne svetovne projekte, med katerimi so varovanje kulturne in naravne dediščine, tehnično izobraževanje, izobraževanje učiteljev, promocija neodvisnih medijev in svobode tiska, pismenost, vzdrževanje regionalne in kulturne zgodovine ter promocija kulturne raznolikosti, mednarodni znanstveni programi, varovanje človekovih pravic, pomoč pri razvoju nerazvitih delov sveta itd. Na področju izobraževanja si UNESCO prizadeva, da bi bil vsak človek deležen osnovne izobrazbe. Eden od UNESCOVIH ciljev je, da bi vsi ljudje na svetu poleg osnovne izobrazbe dosegli tudi izobrazbo druge stopnje, ki bi jim približala naravoslovne, tehnične, humanistične in jezikoslovne vede, kar bi za prebivalstvo v svetovnem merilu pomenilo kakovostnejše življenje in večjo blaginjo. Tu gre za UNESCOV program Izobraževanje za vse, kar pomeni na vseh ravneh, v formalnem in neformalnem izobraževanju, s posebnim poudarkom na šibkih in ranljivih skupinah.

UNESCO je za doseg svojih ciljev od začetka delovanja pa do danes ustanovil okoli 100 posvetovalnih odborov, mednarodnih komisij in medvladnih svetov, 4.000 klubov, centrov in društev ter 7.900 UNESCOVIH šol v 176 državah, da bi mladim pomagal razviti toleranco in mednarodno razumevanje. Sodeluje tudi z okoli 335 nevladnimi organizacijami, ideje pa mu pomaga širiti 40 znanih osebnosti iz vsega sveta, ki se imenujejo ambasadorji dobre volje. Organizacija zelo tesno sodeluje z vsemi državami članicami.

S spodbujanjem napredka v izobraževanju in željo po zagotovitvi brezplačne osnovne izobrazbe po vsem svetu želi UNESCO izkoreniniti revščino, na svetu vzpostaviti mir in varnost, prispevati k človeškemu razvoju in ustvariti družbo znanja. Seveda sta z izobraževanjem in znanjem povezani tudi kultura ter znanost, saj lahko napredujeta le s pomočjo izobraženih ljudi.

Mobilizacijska vloga UNESCO in njegova nevtralnost, še posebej v primeru držav v razvoju, je tisto, kar organizaciji omogoča učinkovito delovanje in kredibilnost pri ukvarjanju z globalnimi problemi, ki jih tudi večje države, kaj šele Slovenija, ne bi mogle nasloviti same ali v bilateralnih/regionalnih okvirih; med drugim sodelovanje v teh projektih in aktivnostih omogoča delitev stroškov z drugimi agencijami in državami. Pa ne le to, na ta način posredno dobimo vrhunske ekspertize in strokovnjake, ki si jih sicer ne bi mogli privoščiti. UNESCO je edina medvladna organizacija, ki se na globalnem nivoju ukvarja z vprašanji etike v znanosti in raziskovanju in na tem področju uveljavlja tudi mednarodne standarde

Na letošnji generalni konferenci bo Slovenija kandidirala za članstvo v Izvršnem odboru UNESCO. Upamo, da bomo s kandidaturo uspeli in tudi s tem povečali mednarodni ugled naše države.

dr. Aleš Gačnik,
predsednik UNESCOVEGA foruma

UNESCO FORUM: K IZGRADNJI PLATFORME ZA GENERIČNO PROMOCIJO UNESCO PROGRAMOV NA SLOVENSKEM

Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo že 70 let povezuje ljudi, narode in kulture v svojih enkratnostih in različnostih. UNESCO je historično ogledalo, civilizacijski kolejdoskop znanj in modrosti, v katerem se kaže naš vsakokratni odnos do narave, kulture in ljudi. Je ogledalo, v katerem se preteklost sveta zrcali v prizmi prihodnosti. Zaradi UNESCO je svet plemenitejši in lepši! Za vas in vse nas, za generacije ki prihajajo ...

Zavezanost miru, izobraževanju, izmenjavi idej in znanju nas vodi k spoštljivemu, da ne rečem k »naravnemu«, sobivanju s preteklostjo ter k trajnostnemu razvoju sveta. Zato ni naključje, da je Nelson Mandela prav izobraževanje izpostavil kot najmočnejše orodje za spreminjanje sveta. Tega se moramo zavedati vsi, ki smo imeli ta privilegij, da smo lahko študirali na odprtih svetovnih univerzah. Ali, kot je poudaril dr. Milan Brglez, predsednik Državnega zbora RS, na osrednji

proslavi ob praznovanju 70-letnice te častitljive in spoštovanja vredne organizacije: »Brez UNESCA bi bila podoba sveta drugačna!« Zato so vrednote kot npr. spoštovanje, spodbujanje in sprejemanje kulturne raznolikosti in številne druge nemara danes vsaj tako pomembne kot po drugi svetovni vojni, ko je bil leta 1945 UNESCO ustanovljen. A zdi se, kot da riba faronika ponovno maha s svojim repom, kot da smo na robu apokalipse – že danes ali morda jutri? In prav zato je smiselnost popularizacije UNESCOVIH programov in vsebin, tudi v obliki organizacije UNESCOVEGA foruma, še toliko pomembnejša, saj prispeva k ozaveščanju različnih javnosti o pomenu in poslanstvu te globalne mednarodne organizacije.

UNESCO ni zaznamoval le drugih, ampak tudi mene. Ob tej priložnosti bi izpostavil le tri, zame ključna, srečanja z UNESCOM. Že ob prvem letu mojega prvega delovnega razmerja v Pokrajinskem muzeju Ptuj sem odšel tri leta zapovrstjo na podiplomska izobraževanja na UNESCOVE poletne šole muzeologije v Brno na Češkem, ki so potekala v organizaciji UNESCOVE katedre za muzeologijo pod okriljem Masarykove univerze. In vsi, tako profesorji kot podiplomski študentje s celega sveta, ki so želeli biti v epicentru muzeološke kreativnosti, inovativnosti in novih znanj, so morali priti v Brno – poslušati in govoriti. Epilog: znanja, pridobljena na UNESCOVIH poletnih šolah muzeologije, so pričela v začetku 90. let prejšnjega stoletja spreminjati miselnost muzealcev ter tradicionalne in nekomunikativne muzeje, tudi slovenske, v komunikativne in atraktivne dediščinske institucije.

Kot drug pomemben mejnik bi izpostavil uspešno leto 2014, ko smo na univerzi v španski Gironi uspešno obranili kandidaturo Univerze na Primorskem za članstvo v UNESCOVI univerzitetni mreži in stolici za »Kulturo, turizem in razvoj« s sedežem na l' Université de Paris 1 Panthéon Sorbonne, v družbi več kot 30-ih univerz s celega sveta, ki so izbrale kulturo, turizem in razvoj kot eno od svojih glavnih programskih usmeritev. Epilog: vzpostavitev odlične kakovostne platforme za

partnerstva pri strateškem raziskovalnem, razvojnem in izobraževalnem delovanju.

Kot tretji pomemben mejnik bi izpostavil leto 2015, ko se je vzpostavilo pomembno razvojno partnerstvo med UNESCOVIM uradom v Sloveniji in UP. Epilog: organizacija UNESCOVEGA foruma kot novega, upam, da pomembnega mejnika na področju povezovanja vseh UNESCOVIH deležnikov v slovenskem prostoru. Naši načrti so usmerjeni k programskim nadgradnjam v obliki organizacije UNESCOVEGA festivala – kot povezovalnega, komunikacijskega in promocijskega medija, ki lahko prispeval k generični promociji UNESCOVE identitete na Slovenskem ter h krepitvi ugledne globalne znamke z imenom UNESCO.

UNESCOV forum je zasnovan kot stičišče informacij vseh ključnih deležnikov, ki delujejo znotraj različnih UNESCOVIH programov na Slovenskem. Namenjen je našemu medsebojnemu spoznavanju z namenom učinkovitejšega povezovanja in skupnega delovanja, v prihodnje ne le na nacionalni, ampak tudi na globalni ravni.

dr. Tadeja Jere Jakulin,
prorektorica Univerze na Primorskem

KULTURNI TURIZEM PIŠE LEPE ZGODBE

Zgodba mreže UNESCO Twin in Fakultete za turistične študije – Turistice se začne ve letu 1999, ko je takratna Visoka šola za hotelirstvo in turizem, kot se je imenovala sedanja Turistica, podpisala sporazum o sodelovanju z oddelkom za turizem Univerze v Haifi. Podpisnika, takratni dekan VŠHT mag. Marjan Tkalčič in predstojnik oddelka prof. dr. Yoel Mansfeld, sta sklenila bilateralni sporazum o sodelovanju na področju predavanj, izmenjave literature, izvedbe skupnih projektov in konferenc. Glede na to, da je nekaj let kasneje prof. Mansfeld postal član predsedstva mreže UNESCO Twin, Visoka šola za hotelirstvo in turizem pa Fakulteta za turistične študije, članica državne Univerze na Primorskem s podiplomskim študijem kulturne dediščine, ki ga je oblikovala skupaj s Fakulteto za humanistične študije UP, je bil izpolnjen prvi pogoji za včlanitev v mrežo UNI Twin. Meseca oktobra 2012 je bila Fakulteta za turistične študije – Turistica s strani Univerze v Salentu povabljena na konferenco Sustainable Religious Tourism v italijanski Lecce, kjer je sodelovala s plenarnim referatom. V Lecceju je bila tudi prvič uradno povabljena v članstvo in to neposredno s strani prof. Marie Gravari Brabas. Ko se je plenarna govornica – predstavnica UP FTŠ Turistice s povabilom vrnila v Slovenijo, se je začelo zbiranje dokumentacije. Takratna dekanja dr. Aleksandra Brezovec je takoj podprla idejo in začela oblikovati dopis z dokumenti za predsedstvo UNI Twin. Fakulteta je ostala še pred eno nalogo, in sicer da pošlje na predstavitev v Španijo enega svojih predavateljev, ki se ukvarjajo z de-

diščinskim turizmom. Fakulteto sta v Barceloni predstavila dr. Aleš Gačnik in asistent Simon Kerma, kar je bila zadnja točka pristopanja. Lansko leto je Univerza na Primorskem, Fakulteta za turistične študije postala polnopravna članica UNESCOVE mreže univerz. Iz pravic predstavljanja institucije kot UNESCOVE pa izhajajo tudi obveznosti. UP FTŠ se mora vsako leto udeleževati glavnega zasedanja UNESCOVE mreže UNI Twin, vsake tri leta pa se na podlagi sodelovanja pregleduje izpolnjevanje pogojev za podaljševanje članstva v tej mreži. Naloga fakultete v prihodnosti je predvsem, da izkoristi priložnost in se prične kot prva fakulteta Slovenije, ki je članica UNESCA, promovirati navzven. Biti viden s pomočjo mednarodne organizacije v svetu je namreč mnogo lažje kot brez nje.

Peter Bossman,
župan Občine Piran

SPOMINI NA UNESCO ŠE IZ RODNE GANE

Znanje in kultura sta v času, ko svet pretresajo mnoge spremembe, tista branika svobode in miru ter tista generatorja razvoja, ki ju moramo še posebej negovati in jima posvečati svojo pozornost. UNESCO je v širnem svetu prepoznan kot blagovna znamka, ki prispeva k miru in varnosti s sodelovanjem držav na področjih izobraževanja, znanosti in kulture z namenom poglobiti splošno spoštovanje pravice, zakona prava ter človekovih pravic in osnovnih svoboščin.

Občina Piran in UNESCO sta povezana na različne načine in vsaka nova pobuda sodelovanja in povezovanja nas veseli ter navdaja z optimizmom. Piran je, to lahko rečemo, zibelka UNESCOVE dejavnosti na področju slovenskega šolstva, saj je OŠ Cirila Kosmača Piran leta 1993 kot prva v Sloveniji prejela UNESCOV certifikat. Spomnimo, da je ravno piranska osnovna šola med prvim (november 1992) in drugim (april 1993) obiskom UNESCOVIH ekspertnih komisij pripravljala in tudi organizirala pouk za begunske otroke iz BiH, ki so v naši deželi našli zatočišče pred strahotami vojne.

Sam sem se z imenom UNESCO srečal že v mladosti, v rodni Gani. Že od takrat v meni vzbuja občutke zaupanja in verodostojnosti, saj izpolnjuje svoje poslanstvo in kot organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo uspešno deluje na tem področju in sledi svojim ciljem.

Za Občino Piran, kot najbolj turistično občino v Sloveniji, pa je priznana svetovna blagovna znamka UNESCO še posebej pomembna, saj si prizadevamo vpisati edinstvene Sečoveljske in Strunjanske soline na seznam svetovne dediščine. Prepričani smo, da bi vpis pomenil veliko priložnost za gospodarstvo, predvsem za turizem, ki je glavna panoga v naši občini.

Veseli me, da je UNESCOV forum v organizaciji Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, Urada za UNESCO in Fakultete za turistične študije Univerze na Primorskem potekal ravno v piranski občini, v Portorožu, kjer so bili narejeni pomembni koraki k utrjevanju in promociji pomena in ugleda znamke UNESCO.

UNESCO
FORUM

UNESCO
DEDIŠČINA

dr. Rosana Cerkvenik,
Dejan Veranič,
Barbara Zupanc,
Tatjana Dizdarevič

SVETOVNA DEDIŠČINA V SLOVENIJI

Svetovna dediščina

Generalna skupščina Organizacije združenih narodov za izobraževanje, znanost in šport (UNESCO) je leta 1972 sprejela Konvencijo o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (skrajšano: Konvencijo o svetovni dediščini). Republika Slovenija je to konvencijo ratificirala leta 1992. Konvencija obravnava naravno in kulturno dediščino ter vpliv človeka na njeno rabo. Cilj Konvencije o svetovni dediščini je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena prihodnjim rodovom. Konvencijo je do leta 2015 ratificiralo 163 držav pogodbenic (Center za svetovno dediščino, 2015).

Iz Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine izhaja tudi Seznam svetovne dediščine (skrajšano: Seznam). Na ta seznam so uvrščena tista območja, kjer je izražena izjemna univerzalna vrednost in ki so pomembna kot del skupne dediščine vsega človeštva. Na Seznamu svetovne dediščine je leta 2015 vpisanih 1.031 območij, od tega 802 kulturnih, 197 naravnih in 33 mešanih (Center za svetovno dediščino, 2015).

Svetovna dediščina v Sloveniji

V Sloveniji so na seznamu Svetovne dediščine tri območja, in sicer:

- Škocjanske jame. Na Seznam so bile vpisane leta 1986 v kategoriji »narava«.
- Prazgodovinska kolišča okoli Alp. Na Seznam so bila vpisana leta 2011 v kategoriji »kultura«. Serijsko nominacijo predstavljajo Švica, Avstrija, Francija, Italija, Nemčija in Slovenija. Prazgodovinska kolišča na Ljubljanskem barju so zastopana in predstavljena z dvema skupinama devetih kolišč pri Igu.
- Dediščina živega srebra Almaden in Idrija. Na Seznam je bila vpisana leta 2012 v kategoriji »kultura«. Serijsko nominacijo predstavljata Slovenija in Španija.

Škocjanske jame

Škocjanske jame z okolico so leta 1986 ob nominaciji za vpis izpolnjevale dva izmed takratnih štirih kriterijev za vpis na Seznam svetovne dediščine, in sicer: a) Škocjanske jame so izjemen naravni fenomen, ki vsebuje veličastne naravne pojave in oblike. Predstavljajo enkratni primer odlično ohranjene kraške erozije in drugih pojavov. Podzemne dvorane in kanjoni reke so izjemnih velikosti ter enkratni na svetu. Območje je pomembno zaradi osnovnih raziskav o nastanku krasa, ki se nadaljujejo že od 19. stoletja. Od tu izhajajo razni geološki izrazi, kot sta »kras« in »dolina«. b) Na območju Škocjanskih jam se nahajajo redke in ogrožene (rastlinske) vrste ter takšne, ki jim grozi nevarnosti izumrtja. Ekosistem, ki se je ohranil v dolinah in kanjonih, vsebuje številne redke ogrožene vrste. Prav tako v jamskem sistemu živijo mnoge redke živalske vrste.

Leta 2012 je bila glede na novo klasifikacijo kriterijev sprejeta Retrospektivna izjava, po kateri Škocjanske jame dosegajo kriterij VII in VIII. Dodana vrednost utemeljitvi kriterijev je biološka pestrost rastlinskih in živalskih vrst, arheologija in kulturna dediščina. Zavarovano območje parka Škocjanske jame kot regijskega parka je bilo razglašeno leta 1996 z Zakonom o regijskem parku Škocjanske jame. Ožje zavarovano območje obsega 413 ha, vplivno območje pa obsega celotno porečje reke Reke in meri 45.000 ha.

*»Škocjanske jame«: Podzemni kanjon v Škocjanskih jamah.
Avtor fotografije: Borut Lozej, arhiv Parka Škocjanske jame.*

Upravljevac zavarovanega območja in s tem enote svetovne dediščine je javni zavod, ki ga je s sklepom ustanovila Vlada Republike Slovenije. Le-ta pa tudi zagotavlja sredstva za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave. V okviru javne službe opravlja zavod več dejavnosti, med katerimi so priprava programa in razvoja Škocjanskih jam, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in zavarovanje spomenikov ter znamenitosti na območju parka, stalno spremljanje in analiza stanja naravnih vrednot in kulturne dediščine v parku, usklajevanje raziskovalnih nalog v zvezi s parkom ter organizacija raziskovalnega dela, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za javno predstavitev parka, izvedba in organizacija izobraževanja, priprava in vzdrževanje poti in označb v parku, sodelovanje z lastniki posameznih spomenikov v parku – strokovna pomoč in svetovanje, vzdrževanje jamske infrastrukture za obisk jam, opravljanje vodniške službe po parku in jamah ter vodenje informacijskega centra. Pomembno vlogo pa ima zavod tudi pri razvijanju in vzpodbujanju trajnostnega turizma ter vključevanju lokalnega prebivalstva in skupnosti v programe izobraževanja v parku.

Vse naravne vrednote v Parka Škocjanske jame (PŠJ) so državnega pomena. Celotno zavarovano območje je tudi del omrežja Natura 2000 in ekološko pomembno območje. Škocjanske jame so bile leta 1999 vpisane na seznam mednarodno pomembnih mokrišč

v skladu z ramsarsko konvencijo, leta 2004 pa je bil PŠJ sprejet v svetovno mrežo območij MAB kot biosferno območje Kras. Poslanstvo zavoda je skupaj z lokalnim prebivalstvom ohranjati izjemne naravne danosti in bogato kulturno dediščino tega mednarodno pomembnega območja na Krasu in širiti zavest o pomenu njegovega varovanja doma in po svetu.

Glavni strateški dokument delovanja javnega zavoda, in s tem skrbi za ohranjanje in varovanje enote svetovne dediščine, je Program varstva in razvoja, ki ga sprejme Vlada Republike Slovenije, potrdi pa Državni zbor Republike Slovenije. V obstoječem Programu varstva in razvoja za obdobje 2013–2017 so naslednji dolgoročni upravljavski cilji: a) ohranjanje Škocjanskih jam in drugega podzemnega sveta; b) ohranjanje ugodnega stanja naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov, c) sodelovanje pri varstvu kulturne dediščine, d) vzpostavitev okolju prijaznega obiskovanja parka in širjenje zavesti o parku – trajnostni razvoj turizma, e) krepitev vključevanja lokalnega prebivalstva pri razvoju dejavnosti in aktivnosti v parku, f) krepitev vloge upravljavca parka na širšem območju parka (vplivno in prehodno območje) in g) učinkovitejše delovanje upravljavca ter mednarodno sodelovanje.

Dolgoročni upravljavski cilji so oblikovani glede na zahteve in določila, ki izhajajo iz Zakona o regijskem parku Škocjanske jame, z njimi pa se izpolnjujejo tudi cilji mednarodnih konvencij in programov (predvsem Konvencije o svetovni dediščini, ramsarske konvencije in MAB).

Pogled v prihodnost

Svetovna dediščina je prepoznana kot razvojna priložnost v lokalnem okolju, čeprav je še veliko neizkoriščenih možnosti, predvsem na področju razvoja turizma. Vsako leto Škocjanske jame obiše okrog 110.000 obiskovalcev, kar je gotovo ena od priložnosti za razvoj drugih dejavnosti, povezanih s turizmom. Vendar je nujno potrebno, da je raba usklajena z varstvenimi cilji parka. Z nadaljnjim (ne)razvojem lahko pričakujemo nekatera neskladja med rabo in varstvom, predvsem zaradi opuščanja ali intenzifikacije kmetijstva, razvoja turizma in infrastrukturnih posegov v prostor. (Povzeto po: Program varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2013–2017.

Prazgodovinska kolišča okoli Alp

Leta 1875 so v bližini Iga na Ljubljanskem barju pri poglobljanju obcestnega jarka odkopali vertikalne in horizontalne kole, ostanke lončenine, roževine in kosti. O najdbi je bil obveščen Kranjski deželni muzej v Ljubljani pod ravnateljstvom Karla Deschmanna. To se je zgodilo dvajset let po odkritju kolišč v Švici. Od tedaj je bilo na več kot 150 km² barjanskih površin odkritih 43 prazgodovinskih koliščarskih naselbin. S prekinitvami so živele v obdobjih mlajše kamene, bakrene in začetka bronaste dobe. To je bil čas med

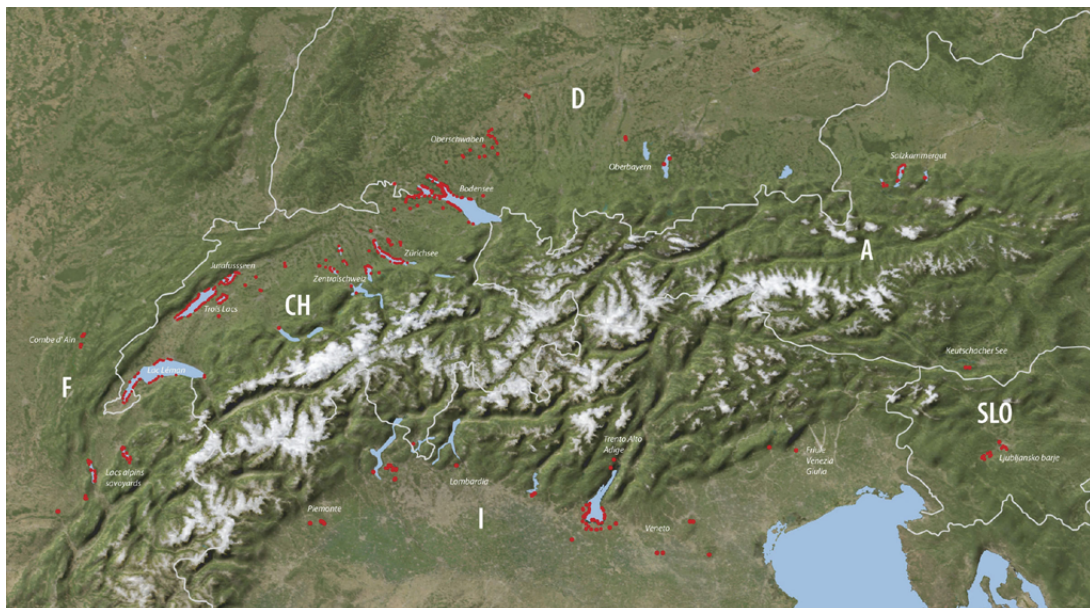

4600 in okoli 1500 p. n. št., ko je današnje poplavno ravnico na Ljubljanskem barju še prekrivalo jezero. Skupnosti prebivalcev kolišč, ki so poseljevale obrobja tedanjega jezera, niso bile izolirane. Analize sekir in drugih najdb kažejo, da so vseskozi vzdrževali stike z Balkanom, od 4. tisočletja dalje pa tudi z območji na severu Apeninskega polotoka in Alp. Obstoj transporta dokazujejo drevaki in lesena kolesa povečini dvokolesnih vozov. Na Ljubljanskem barju je bilo najdeno doslej najstarejše leseno kolo z osjo na svetu, staro okoli 5.150 let. Takšne najdbe omogočajo edinstven vpogled v vsakdanje življenje, številne kulturne raznolikosti kot tudi medsebojne vplive zgodnjih poljedelskih skupnosti.

Vpis kolišč na UNESCOV Seznam svetovne dediščine

Šest alpskih držav (Avstrija, Italija, Nemčija, Francija, Švica in Slovenija) je leta 2011 uspelo s predlogom za vpis na UNESCOV Seznam svetovne dediščine. Serija 111 od 937 znanih (število znanih prazgodovinskih naselbin v času vpisa junija 2011; število odkritih naselbin se vseskozi dopolnjuje) prazgodovinskih koliščarskih naselji okoli Alp in predalpskih regij Evrope se je vpisala s IV. ter V. kriterijem. Ostaline prazgodovinskih naselij so najpomembnejši arheološki vir zgodnjih agrarnih družb v Evropi. Nahajajo se pod vodo, na jezerskih obalah, vzdolž rek in v mokriščih. Stalno prisotna vlaga na najdiščih omogoča ohranitev organskih materialov. Najdbe, izdelane iz rastlin in živali, nam omogočajo lažje razumevanje pomembnih sprememb na prehodu iz kamene v bronasto dobo v Evropi ter odnosov med regijami v alpskih pokrajinah. Hkrati lahko spremljamo spremembe odnosa družbe do njihovega okolja v obdobju med letoma 5000 in 500 pr.n.št., torej v času uvajanja novih tehnologij poljedelstva, živinoreje, metalurgije. Kolišča sovpadajo z najpomembnejšim obdobjem človeštva – zoro moderne družbe.

Integriteto prazgodovinskih koliščarskih naselji predstavlja tudi dobro opredeljena geografska meja, znotraj katere se pojavljajo kolišča. Za vpis so bila izbrana tista kolišča, ki so dobro ohranjena in predstavljajo raznovrstnost struktur in obdobj. Arheološki ostanki so dobro ohranjeni in dokumentirani. Njihove kulturne plasti so ohranjene v zemlji ali pod vodo in so avtentične v strukturi, materialih in snovi, brez kakršnih koli kasnejših ali sodobnih dodatkov. Dolga zgodovina arheoloških in naravoslovnih raziskav in izmenjave znanj omogoča visoko stopnjo razumevanja in dokumentiranja najdišč. Na drugi strani najdišča sama po sebi težko izkazujejo svojo vrednost, ker so večinoma popolnoma skrita pod vodo ali zemljo. Ker kolišča ne morejo biti predstavljena na kraju samem, so posamezne najdbe razstavljene v muzejih.

»Ljubljansko Barje«: Na UNESCOV Seznam Svetovne dediščine je vpisanih 111 od skoraj 1000 najdenih kolišč, ki se nahajajo v šestih državah.

Upravljanje in mednarodno sodelovanje

Celovito upravljanje in koordinacija aktivnosti med upravljavci vseh vpisanih kolišč sta zagotovljena z delovanjem Mednarodne koordinacijske skupine (International Coordination Group), ki jo vodi sekretariat s stalnim sedežem v Švici. Vsako leto ima druga država priložnost kot predsedujoča v sodelovanju s sekretariatom voditi in usmerjati delovanje skupine. V letu 2016 bo prvič v tej vlogi Slovenija. Kot predsedujoča država bo Slovenija izpostavila problematiko učinkovitega spremljanja stanja ter ohranjanja kolišč na barjih, ki predstavljajo okoli tretjino vseh najdišč.

Skupne vizije in cilji se realizirajo v konkretne projekte na mednarodni, nacionalni in regionalni/lokalni ravni z rednim dopolnjevanjem skupnega načrta upravljanja. Trenutno je v izdelavi že njegova tretja dopolnitev, medtem ko je načrt upravljanja vsake posamezne lokacije stvar posameznega upravljavca. Načrt upravljanja s kolišči na Igu je vključen v načrt upravljanja Krajinskega parka Ljubljansko barje. Upravljanje na državnem nivoju ter povezani nacionalni projekti so strošek držav članic. V primeru skupnih projektov se stroški financiranja porazdelijo po državah članicah. Primer zahtevnega skupnega projekta je avdio vodnik po koliščih okoli Alp, ki je na voljo kot aplikacija za mobilne naprave in vključuje vodenje po več kot osemdesetih koliščih okoli Alp.

Medsebojno dopolnjevanje ukrepov varovanja naravne in kulturne dediščine

Varovanje dveh slovenskih jedrnih skupin in vplivnega območja je pravno urejeno z odlokom o razglasitvi kolišč na Igu za kulturni spomenik državnega pomena. Hkrati je območje zavarovano z naravovarstvenimi režimi Uredbe o Krajinskem parku Ljubljansko barje. JZ Krajinski park Ljubljansko barje, ki upravlja s kolišči na Igu, izvaja aktivnosti, ki so povezane zlasti s prezentacijo prepletanja narave s kulturno dediščino kolišč in njunim ohranjanjem. Največji izziv upravljavcu predstavlja ohranjanje dovolj visoke talne vode na območju, kjer so kolišča. Več sto let poskusov osuševanja Ljubljanskega barja je pustilo posledice, posebej v sušnih letih se kulturna plast že nahaja nad nivojem talne vode, stik z zrakom pa vodi v propad organskih ostankov. V kolikor se temu pridružijo še mehanski posegi (intenzivno kmetovanje), je svetovna dediščina lahko močno ogrožena. Zanimivo je, da so ostanki kolišč na območjih v parku, ki so tudi z vidika naravovarstva najpomembnejša. To so območja ekstenzivnih travnikov, ki predstavljajo ustrezen življenjski prostor za ogrožene in mednarodno varovane vrste ptic, metuljev in dvoživk. Z varstvenimi ukrepi zanje hkrati varujemo tudi kulturno dediščino. Več projektov, ki jih trenutno vodi park in so namenjeni uveljavitvi naravi prijaznih kmetijskih praks ter komunikaciji z lastniki, tako prispeva k izboljšanju stanja biotske raznovrstnosti in tudi ohranitvi arheoloških ostankov. V drugih državah so območja kolišč ogrožena zlasti zaradi plovbe, množičnega turizma ob jezerih in urbanizacije.

Blagovna znamka UNESCOVE svetovne dediščine privlači obiskovalce. Zaradi narave pojava je ogled kolišč na kraju samem seveda nemogoč, zato je pomemben izziv za upravljavca tudi, kako predstaviti dediščino kolišč obiskovalcem parka ob upoštevanju omejitev varovanja narave. V letu 2014 je KP Ljubljansko barje pripravil mednarodno konferenco o prezentaciji koliščarske kulture, kjer so bila v ospredju prav ta vprašanja. Ob predstavitvi izkušenj iz drugih držav se je uveljavilo mnenje, da je prezentacija koliščarske kulture na Ljubljanskem barju lahko samo atraktivna kombinacija klasičnih metod (rekonstrukcije, muzeji) s sodobnimi tehnološkimi rešitvami (virtualna, nadgrajena resničnost) in žive interpretacije. Posebej slednje je že močno prisotno pri delu parka, s pomočjo delavnic, prireditvev in terenskih aktivnosti je mogoče tudi na območju, kjer ni videti ničesar, obiskovalcu pričarati koliščarski vsakdan.

Dediščina živega srebra: Almadén in Idrija

Odbor za svetovno dediščino je 2012 odločil, da se 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' vpiše na Seznam svetovne dediščine pod kriterijema II in IV. Živo srebro je redka in edina pri sobni temperaturi tekoča kovina, katere uporaba je bila dolgo časa nenadomestljiva v različnih tehničnih, kemičnih in industrijskih postopkih. V večjih količinah

in v daljšem časovnem obdobju so ga pridobivali le v nekaj rudnikih po svetu, od katerih sta bila dva največja Almadén v Španiji in Idrija v Sloveniji. Almadén in Idrijo povezujeta skupna zgodovina rudarjenja in pridobivanja živega srebra. Oba živosrebrova rudnika izkazujeta izjemne univerzalne vrednote, celovitost in avtentičnost zapuščine večstoletne tradicije kopanja rude in pridobivanja živega srebra. Bila sta zgodovinsko povezana in danes skupaj celovito in zaokroženo predstavljata različne vidike »kulture živega srebra« v tehniškem, gospodarskem, splošnokulturnem, urbanem, socialnem in ekološkem pomenu. Njun vpis na Seznam svetovne dediščine je še posebej pomemben zato, ker je rudarska oz. industrijska dediščina na seznamu UNESCOVE svetovne dediščine zastopana zelo redko. Tako Idrija kot Almadén sta se zavedala pomena in vloge medsebojnega sodelovanja v posameznih zgodovinskih obdobjih, ki je vzajemno ustvarjalo tudi skupno dediščino, zato sta za vpis na Seznam svetovne kulturne in naravne dediščine vložila skupno nominacijo. S tem je bilo ponovno izkazano prizadevanje obeh rudarskih središč za nadaljnje sodelovanje. Zgodbo tako skupaj pripovedujeta Almadén in Idrija, v širšem geografskem

»Idrija«: Delno obnovljeno območje jaška Franciške v Idriji leta 2005.
Vir: Dosje nominacije 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija', 2011.

prostoru sicer dve ločeni rudarski območji, ki sta soustvarjali t. i. kulturo živega srebra, kjer je bilo živo srebro temeljna gonilna sila gospodarskega razvoja in pospeševalec vzajemnih kulturnih vplivov na nadnacionalni in celo transkontinentalni ravni.

Almadén leži v provinci Ciudad Real v centralni Španiji. 2000-letno rudarsko tradicijo pridobivanja živosrebrove rude in njene zapuščine predstavlja več rudniških kompleksov različnih velikosti, ki vključujejo zgodovinsko mestno jedro Almadéna ter obsežno območje v neposredni okolici. Vključuje geološke, geografske in geomorfološke raznolikosti, specifično krajine, poti, vso rudniško infrastrukturo ter objekte rudarske stavbne dediščine. Območje, vpisano na UNESCOV Seznam svetovne kulturne in naravne dediščine, zajema: območje rudnika, kamor spadajo rudišče, rudniški rovi in jaški, zgodovinsko mestno jedro Almadéna, območja za predelavo rude in obdelavo kovine, delavnice in deponije ter upravne in javne zgradbe. Rudniški kompleks je, skupaj s podzemno infrastrukturo, ki izpričuje razvoj rudnika skozi stoletja, zapuščina izjemne vrednosti (Brošura 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija', 2013)

Idrija leži na stičišču dveh geografskih območij, dinarskega in alpskega sveta, kar daje teritoriju poglobljeno naravno značilnost. Geološka posebnost tega prostora je bogato nahajališče živega srebra, ki se ga je neprekinjeno izkoriščalo pol tisočletja. Območja in objekti kulturne dediščine »Dediščina živega srebra« se v Idriji nahajajo v treh glavnih vsebinskih območjih (Izhodišča..., 2009): a) območje rudnika, ki zajema nahajališče rude, jaške, rove, vhode, administrativne in druge objekte rudnika, vodno črpalko Kamšt z rakami, topilnico, stroje in naprave; b) staro mestno jedro, zgrajeno pretežno neposredno nad rudnikom, ki z urbanizmom in stavbami odraža način življenja rudarskih družin ter vključuje pomembne objekte, med njimi grad Gewerkenegg, rudniško skladišče, mestno hišo, stari mestni trg, realko (srednja šola – gimnazija), gledališče, rudarske hiše idr., c) vodne pregrade – klavže, ki se nahajajo na vodotokih Idrijce, Belce in Kanomljice.

Dediščina živega srebra ima v Idriji več upravljavcev, med katerimi so najpomembnejši Občina Idrija, Rudnik živega srebra Idrija, d.o.o. – v likvidaciji, Mestni muzej Idrija in Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija. V Register kulturne dediščine je vpisanih 79 enot idrijske dediščine živega srebra, od tega je 45 enot v zaščitenem starem mestnem jedru in 34 enot v vplivnem območju. V privatni lasti je 41 % dediščine, v lasti lokalne skupnosti 32 %, cerkev ima v lasti 23 % in država 4 % dediščine.

Obe mesti izkazujeta tako avtentičnost dediščine živega srebra, ki se kaže v njeni rabi, funkciji, položaju v prostoru in ureditvi, kot tudi celovitost, ki jo rudarski mesti dokazujeta s tvorjenjem skladne celote z dopolnjujočimi elementi in uspešno prikazujeta tehnične, kulturne in družbene vidike, povezane s pridobivanjem živega srebra. Z navedenim je tudi integriteta skupnega območja/vpisa utemeljena (Dediščina živega srebra, 2013).

Vpis dediščine živega srebra na UNESCOV seznam svetovne dediščine je zaveza Almadéna in Idrije, da vzpostavi sistem upravljanja, ki bo učinkovit na obeh lokacijah vpisanega območja; nam nalaga, da učinkovito poskrbimo za informiranje in ozaveščanje javnosti o izjemni vrednosti dediščine živega srebra in o vlogah, ki sta jih Almadén in Idrija odigrala v svetovni zgodovini, ter okrepiamo zavedanje, da sta kraja v novem veku pomembno sooblikovala svetovno zgodovino; pomeni veliko priložnost, da Almadén in Idrija postaneta prepoznavna na svetovnem turističnem zemljevidu; pomeni priložnost, da znanje, ki ga imata Almadén in Idrija v zvezi z živim srebrom in v zvezi z varovanjem, ohranjanjem in prezentacijo industrijske dediščine, ponudi drugim (Leskovec, 2014).

Za uspešno izvajanje nalog, povezanih z upravljanjem svetovne dediščine živega srebra, je bilo smiselno in nujno potrebno oblikovati koordinacijsko telo, kar je tudi v skladu z Operativnimi smernicami za izvajanje Konvencije, ki zahtevajo, da se vzpostavi sistem ali mehanizem za zagotavljanje usklajenega upravljanja sicer fizično ločenih delov iste nominacije. Zato se je leta 2013 tudi uradno formiral Mednarodni koordinacijski odbor Idrija-Almadén (v nadaljevanju Odbor), ki skupno šteje 12 članov. Odboru v prvem dvehletnem mandatu predseduje Slovenija. Glavne naloge Odbora so: spodbujati ohranjanje in varovanje dediščine živega srebra, razvijati njene prepoznane izjemne univerzalne vrednote, nadzorovati stanje dediščine, posebej v procesu obdobjnega poročanja Centru za svetovno dediščino, in sprejemati priporočila za usklajeno upravljanje območja na posameznih lokacijah. Odbor tudi sicer ne deluje samo kot formalni organ, temveč s svojimi člani iz različnih institucij predstavlja platformo za izmenjavo znanj, izkušenj in idej. Slednje je mogoče prepoznati v številnih primerih sodelovanja na strokovnih, znanstveno-raziskovalnih in nenazadnje tudi promocijskih ravneh (Dizdarevič, 2014). Ugotavlja se, da so zaščitni ukrepi za obe lokaciji svetovne dediščine živega srebra zadovoljivi; v obeh primerih so vodili v občinske splošne prostorske načrte in nadzor gradbenih projektov, ki lahko vplivajo na lokaciji. Ti urbani in podeželski načrtovalni ukrepi se prav tako nanašajo na vplivna območja. Kljub temu v Almadénu obstoj projektov, ki bi lahko imeli vizualni učinek na območje, in zapoznala vključitev območja ter njegovih meja v občinski splošni načrt izkazujeta potrebo po boljšem sodelovanju med občinskimi oblastmi in subjektom, ki upravlja z območjem. Pri obeh obstaja zadovoljiv sistem lokalnega upravljanja in nadrejeni mednarodni Odbor za koordinacijo serijskega območja je dokazal, da deluje zadovoljivo.

Iniciative in predlogi

Prvi korak pri pripravi nominacijskega dosjeja za vpis na Seznam svetovne dediščine je uvrstitev na Poskusni seznam.

Slovenija ima na Poskusni seznam uvrščene naslednje enote:

- Bukovi gozdovi. Bukovi gozdovi Slovenije so bili na Poskusni seznam vpisani leta 2015. Gre za širitev serijske transnacionalne nominacije »Prvobitni bukovi gozdovi Karpatov (Slovaška in Ukrajina) in starodavni bukovi gozdovi Nemčije«.
- »Brezčasna humanistična arhitektura Jožeta Plečnika v Ljubljani in Pragi«.
- Na Poskusni seznam je bila vpisana leta 2015. Gre za serijsko transnacionalno nominacijo.
- Klasični kras od leta 1994. Trenutno se pripravlja revizija tega vpisa na Poskusni seznam. Predvideno je, da bo revidiran vpis klasičnega krasa na Poskusni seznam do konca leta 2015.
- Bohinjske fužinske planine od leta 1994.
- Partizanska bolnišnica Franja od leta 2000.

Literatura in viri

Brošura 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija', 2013.

Center za svetovno dediščino: <http://whc.unesco.org/en/list/>; (dostop 23. 9. 2015).

Dediščina živega srebra: Almadén in Idrija, Načrt upravljanja – Idrija, Cherplan, Občina Idrija, 2013.

Dizdarevič, T., 2014. Upravljanje z Unescovo dediščino živega srebra Almadéna in Idrije. Idrijski razgledi, št. LIX-1/2014.

Dosje o nominaciji Prazgodovinskih kolišč okoli Alp za Seznam svetovne dediščine <http://www.palafittes.org/de/produkte-downloads/nominationsdossier-2010/download-nominationsdossier/index.html> (dostop 7. 10. 2015)

Izhodišča za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, 2009. Predlog, Ministrstvo za kulturo RS.

Leskovec, I., 2014. Idrijska dediščina na poti do Unesca. Idrijski razgledi, št. LIX-1/2014, str. 15.

Program varstva in razvoja parka Škocjanske jame za obdobje 2013-2017:
<http://www.park-skocjanske-jame.si/vsebina/uprava-parka/upravljalnski-nactr;>
(dostop 23. 9. 2015).

Velušček, A., (ur.). Koliščarska naselbina Stare gmajne in njen čas : Ljubljansko barje v
2. polovici 4. tisočletja pr. Kr., Opera Instituti archaeologici Sloveniae 16, 2009.

mag. Adela Pukl

UNESCO KONVENCIJA O VAROVANJU NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE

Slovenska in mednarodna zakonodaja

Dobrih 30 let po sprejetju UNESCOVE Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine leta 1972 v Parizu, je bila v Parizu na 32. konferenci UNESCA, oktobra 2003, sprejeta Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Konvencija). V Sloveniji je bila ratificirana konec leta 2007, v veljavo pa je stopila 8. 1. 2008, z objavo v UL RS št. 2/2008. Nesnovna kulturna dediščina je bila na območju Republike Slovenije istega leta z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD₁) opredeljena kot živa kulturna dediščina. Zakon določa tudi vzpostavitev Registra žive kulturne dediščine (v nadaljevanju Register). Vlogo koordinatorja varstva žive kulturne dediščine (v nadaljevanju Koordinator) je med letoma 2009 in 2010 opravljal Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, leta 2011 pa je bil s sklepom Ministrstva za kulturo RS za koordinatorja določen Slovenski etnografski muzej. V Slovenskem etnografskem muzeju, kjer opravljamo naloge Koordinatorja, si že od leta 2011 prizadevamo, da bi se poenotila terminologija in bi se v Zakonu o varstvu kulturne dediščine uporabljal termin nesnovna kulturna dediščina in ne živa kulturna dediščina, a žal še vedno brez uspeha.

Koordinator po Zakonu o varstvu kulturne dediščine opravlja naslednje naloge: identificira, dokumentira, preučuje, vrednoti in interpretira nesnovno dediščino; usklajuje in samostojno predlaga vpis elementov nesnovne dediščine v nacionalni register; svetuje nosilec nesnovne dediščine glede njenega celostnega ohranjanja; pripravlja predloge za razglasitev živih mojstrov in državnega in lokalnega pomena; usklajuje delo muzejev in zavoda v zvezi z ohranjanjem nesnovne dediščine in kulturnih prostorov, povezanih z njo; opravlja druge naloge v zvezi z nesnovno dediščino po naročilu ministrstva. (ZVKD-1, 98. člen). Ko govorimo in pišemo o nesnovni kulturni dediščini, pa ne smemo pozabiti na njeno neločljivo povezanost s premično in nepremično kulturno dediščino. Kajti le celovita obravnava dediščine nam omogoča celosten pogled na njen razvoj, trenutno stanje

in morebitni potencial za prihodnost. Ne gre spregledati dejstva, da so sestavine nesnovne kulturne dediščine lahko bogat vir za razvoj lokalnih, regionalnih in nacionalnih identitet.

Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine

Implementacija Konvencije v Sloveniji se je začela leta 2008, ko je bila ratificirana. Konvencija nesnovno kulturno dediščino opredeljuje kot »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine in z njimi povezani orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore, ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine. Skupnosti in skupine nesnovno kulturno dediščino, preneseno iz roda v rod, nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino, kot nekaj, kar zagotavlja občutek za identiteto in neprekinjenost s prejšnjimi generacijami, s čimer spodbuja spoštovanje do kulturne raznolikosti in človeške ustvarjalnosti. V tej konvenciji nesnovna kulturna dediščina pomeni le tisto dediščino, ki je skladna z obstoječimi mednarodnimi instrumenti za človekove pravice, z zahtevami o medsebojnem spoštovanju med skupnostmi, skupinami in posamezniki in s trajnostnim razvojem« (Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine, 2. člen). V istem členu Konvencije je nesnovna kulturna dediščina opredeljena tudi kot:

- ustna izročila in izrazi, vključno z jezikom kot nosilcem nesnovne kulturne dediščine;
- uprizoritvene umetnosti;
- družbene prakse, rituali in praznovanja;
- znanje in prakse o naravi in svetu;
- tradicionalne obrtne veščine
(Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine, 2. člen).

Nameni Konvencije so varovanje nesnovne kulturne dediščine; zagotovitev spoštovanja nesnovne kulturne dediščine skupnosti, skupin in posameznikov; dvig zavedanja o pomembnosti nesnovne kulturne dediščine na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni ter zagotovitev medsebojnega spoštovanja te dediščine; zagotovitev mednarodnega sodelovanja in pomoči (Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine, 1. člen).

Varovanje nesnovne kulturne dediščine na mednarodni ravni se izvaja v sklopu dveh seznamov in enega registra:

1. Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva
2. Seznam nesnovne kulturne dediščine, ki jo je nujno nemudoma zavarovati
3. Register programov, projektov in dejavnosti za varovanje nesnovne kulturne dediščine

Slovenija in UNESCO

V skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine in zahtevami UNESCO je postopek vpisovanja, razglašanja in nominiranja enot nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji sledeč: enota mora biti najprej vpisana v (nacionalni) Register žive kulturne dediščine, nato Koordinator varstva žive kulturne dediščine, če enota ustreza merilom, poda predlog na ministrstvo, pristojno za kulturo, za razglasitev žive mojstrovine državnega pomena (možno je tudi predlagati razglasitev žive mojstrovine lokalnega pomena, a v tem primeru nominacija za UNESCO ni mogoča), šele nato se lahko začnejo postopki priprave za nominacijo enote na UNESCO. Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, kjer je poudarjen pomen nosilcev, torej skupin, skupnosti ali posameznikov, ki skrbijo za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine ter njeno prenašanje iz roda v rod.

Republika Slovenija je leta 2013 oddala dve nominaciji za Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva: za škofjeloški pasijon in tradicionalno izdelovanje kranjskih klobas. Zaradi številnih oddanih nominacij držav podpisnic konvencije je morala RS napisati, katero nominacijo naj se obravnava prednostno, saj obravnavajo le eno nominacijo na državo. Novembra 2014 je RS glede na priporočila UNESCO umaknila nominacijo škofjeloškega pasijona, jo dopolnila in jo ponovno vložila marca 2015 (ponovno bo obravnavana leta 2016). Decembra 2015 pa bo znana odločitev o nominaciji tradicionalnega izdelovanja kranjskih klobas.

V prijavnem obrazcu za nominacijo na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, objavljenem na spletni strani UNESCO, so izpostavljeni naslednji poudarki, ki morajo biti razvidni iz nominacije (neuraden slovenski prevod):

- da dediščina spada med »prakse, predstavitve, izraze, znanja, veščine – kot tudi z njimi povezana orodja, predmete, izdelke in kulturne prostore – «;
- »ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prepoznava kot del svoje kulturne dediščine«;
- ki se »prenaša iz roda v rod [in] jo skupnosti nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino«;

- zagotavlja skupnostim in skupinam »občutek za identiteto in neprekinjenost« in
- da ni v neskladju z »obstoječimi mednarodnimi instrumenti za človekove pravice, z zahtevami o medsebojnem spoštovanju med skupnostmi, skupinami in posamezniki in s trajnostnim razvojem«.

Pri opisovanju dediščine se je potrebno izogniti pretirano tehničnim opisom, saj se morajo države vlagateljice zavedati, da je razlaga dediščine namenjena bralcem brez predhodnega poznavanja dediščine ali neposrednih z njo povezanih izkušenj.

Škofjeloški pasijon, foto Anja Jerin, 2015.

Tradicionalno izdelovanje kranjske klobase, foto: Petra Mrak, 2012.

Pomen skupnosti, skupin in posameznikov za ohranjanje nesnovne kulturne dediščine

Pomembnost ohranjanja in varovanja nesnovne kulturne dediščine se kaže v njeni raznolikosti in živosti. Slednja pa brez njenih nosilcev, ki so lahko skupine, skupnosti ali posamezniki, ne bi obstajala, saj so le-ti ključni pri prenašanju znanj, veščin, praks in predstavitev iz roda v rod. Pomembno je, da nosilci dediščine sami prepoznajo, definirajo, ohranjajo in prenašajo dediščino na mlajše generacije. Povečevanje zavesti znotraj skupnosti o vrednosti in funkciji njihove nesnovne kulturne dediščine lahko pomaga pri ohranjanju in prenosu določenih elementov nesnovne kulturne dediščine. Prenos znanj lahko poteka tako na mlajše generacije, kot tudi na vrstnike ter druge interesne skupine.

Bogata kulturna raznolikost nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji se kaže predvsem skozi različne šege in navade, izraze, znanja in veščine. Njeni nosilci se trudijo ohranjati dediščino svojih prednikov, pri čemer sodelujejo z različnimi društvi, posamezniki in strokovnimi institucijami. Zato je pomembno, da so nosilci dediščine tisti, ki povedo, kaj je njihova nesnovna kulturna dediščina, katere so njene pojavne oblike in kakšna je

njihova vizija ohranjanja te dediščine v prihodnosti. Prav tako je od nosilcev dediščine odvisno, ali želijo stopiti na pot proti UNESCO; le v pozitivnem primeru je prijava lahko uspešna in utemeljena. Nema lokrat se nam je že zgodilo, da si UNESCOVEGA znaka (ne glede na konvencijo in zvrst dediščine) želijo ljudje, ki niso nosilci določene nesovne kulturne dediščine v pravem pomenu besede, temveč le stremijo k možnostim za večjo prepoznavnost in posledično k dobičku. Zato je bistvenega pomena, da pobude prihajajo s terena, od ljudi, ki se identificirajo z dediščino in ki jo resnično živijo. Vedno več pobud prihaja za serijske nominacije na UNESCOV Reprezentativni seznam nesovne kulturne dediščine človeštva, pri čemer se več držav med seboj poveže in predstavi skupno dediščino, s poudarkom na nacionalnih posebnostih.

Promocija nesovne kulturne dediščine

Muzej kot Koordinator skrbi predvsem za promocijo enot nesovne dediščine, ki so z nosilci evidentirane v nacionalnem Registru nesovne kulturne dediščine, razglašene za nesovno dediščino posebnega pomena ali nominirane za enega od UNESCOVIH seznamov (Jerin, Židov, 2015). Kot nacionalna etnološka muzejska ustanova za promocijo dediščine, vpisane v nacionalni register, pogosto kot glavni medij uporabimo razstavo. Leta 2012 smo na razstavi Pustna dediščina Slovenije predstavili pustovanja in pustne skupine, leta 2013 smo na razstavi Velikonočna dediščina Slovenije predstavili v Register vpisane enote. S Forumom slovanskih kultur smo sodelovali pri potujoči mednarodni razstavi Slovanski karnevali, ki se je prvič predstavila v UNESCOVI palači v Parizu leta 2014. Istega leta smo odprli razstavi Nesovna kulturna dediščina Slovenije skozi fotografijo in Tradicionalno izdelovanje papirnatih rož. S pomočjo ene od nosilk smo izvedli tudi delavnico izdelovanja papirnatih rož. Leta 2013 smo na muzejski ploščadi organizirali turnir v igri pandolo, na katerem so se javnosti predstavili v Register vpisani nosilci te tradicionalne igre. Leta 2012 sta v SEM potekali okrogli mizi o ohranjanju nesovne kulturne dediščine na lokalni in nacionalni ravni ter o mednarodnem vizualnem raziskovanju pustovanj. Leto kasneje smo organizirali mednarodno srečanje o promociji nesovne kulturne dediščine, leta 2014 pa mednarodni simpozij o dokumentiranju in predstavljanju nesovne kulturne dediščine s filmom. Leta 2013 smo v sodelovanju s Slovensko nacionalno komisijo za UNESCO obeležili 10. obletnico UNESCOVE Konvencije (Jerin, Židov 2015). Kljub temu, da na spletni strani Koordinatorja (<http://www.nesovnadediscina.si>), ki je na voljo tudi v angleškem jeziku, objavljamo vse pomembne dokumente, predstavljamo vse v Register vpisane enote skupaj z video prikazi, sporočamo informacije in aktualne dogodke, se nam je zdelo pomembno, da so najpomembnejše informacije dostopne tudi v priročniku. Zato smo leta 2012 izdali Priročnik o nesovni kulturni dediščini. Dve leti kasneje smo v publikaciji Promocija nesovne kulturne dediščine objavili prispevke udeležencev že omenjenega mednarodnega srečanja. Letos (2015) pa je Koordinator izdal

publikacijo Register žive kulturne dediščine, kjer so predstavljene vse enote, vpisane med letom 2008, ko je bil v Register vpisan prvi element, in vse do avgusta 2015, ko je bil v Register vpisan že 42. element nesnovne kulturne dediščine Slovenije.

Zaključek

Ohranjanje nesnovne kulturne dediščine je vrednota, ki nas bogati in vzpodbuja k odgovornemu ravnanju z dediščino. Pri tem imajo pomembno vlogo nosilci dediščine, pa naj bodo to skupine, skupnosti ali posamezniki, ki skrbijo, da se znanja in veščine, potrebni za njeno delovanje in ohranitev, posredujejo naslednjim generacijam. Žal se nekatera znanja izgubljajo, nosilci dediščine so starejši, naslednikov nimajo. Ponekod gre za mačehovski odnos države do dediščine, ki predstavlja pomemben del slovenske identitete, a je kljub temu v zatonu. Na srečo pa je veliko nesnovne kulturne dediščine, za katero se (zaenkrat) ni potrebno bati, saj s svojo živostjo povečuje že tako bogato kulturno raznolikost in to brez kakršnih koli nacionalnih ali mednarodnih zakonov in konvencij.

Viri in literatura

Jerin A., Nena Židov. Promotion of the intangible cultural heritage in the Slovene Ethnographic Museum. V: Sharing cultures. Lagos, Portugal, 2015.

Priročnik o nesnovni kulturni dediščini, A. Jerin, A. Pukl, N. Židov, ur., Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2012 (zbirka Priročniki SEM).

Promocija nesnovne kulturne dediščine: Ob 10. obletnici Unescove Konvencije/
Promotion of the intangible cultural heritage: The 10th anniversary of the UNESCO Convention, A. Jerin, T. Zidarič, N. Židov, ur., Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2014.

Register žive kulturne dediščine (2008–2015) / Register of the Intangible Cultural Heritage of Slovenia (2008–2015), A. Jerin, N. Židov, ur., Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2015.

Zakon o ratifikaciji Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine. (2008)
Uradni list RS, št. 2/2008.

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1). (2008) Uradni list RS, št. 16/2008.

UNESCO
FORUM

NARAVNE
VREDNOTE

dr. Gordana Beltram

MEDNARODNO POMEMBNA MOKRIŠČA IN RAMSARSKA KONVENCIJA

Definicija in vloga mokrišč

Mokrišče je pojem, ki označuje različna življenjska okolja, katerih glavna gonilna sila je voda. Konvencija o mokriščih (Ramsar, Iran, 1971) v 2. členu zelo široko opredeli mokrišča, ki jih najdemo na vseh zemljepisnih širinah in različnih nadmorskih višinah od gora do morja. Mednje spadajo območja tekočih in stoječih voda na kopnem (močvirja, jezera, reke, barja, poplavni gozdovi, vlažni travniki) in v obalnem morju (npr. izlivi rek, »poloje«, lagune, rastišča morskih trav), s slano ali sladko vodo, na površju (poplavne ravnice) ali pod zemljo (vodne kraške jame); so občasna ali stalna, naravnega ali umetnega nastanka (soline, ribniki, kanali, zadrževalniki).

Mokrišča so nujni sestavni del vodnega kroga, ki po eni strani potrebujejo vodo za delovanje ekosistema, po drugi pa jo hranijo za človekove potrebe. Zaradi naravne dinamike so biotsko med najbogatejšimi in obenem, zaradi vplivov človeka, tudi najbolj ogroženi ekosistemi. Obenem pa so tudi pomembna območja za rekreacijo ter lokalno uravnavajo izredne pojave (Coates et al., 2013). Zavedati se moramo, da so mokrišča izredno občutljivi ekosistemi, človek pa jih s svojim delovanjem lahko hitro uniči ali oropa njihovega bogastva in funkcij. Zadnje študije kažejo, da smo od leta 1900 v svetovnem merilu zaradi človekovega delovanja uničili 64–71% mokrišč predvsem naravnih celinskih mokrišč. Medtem ko se je trend izgubljanja mokrišč upočasnil v Evropi, pa je še vedno visok v Aziji (Davidson, 2014).

Mednarodna skupnost vedno bolj spoznava, da z izginjanjem mokrišč izgubljam tudi številne funkcije, ki jih ta opravljajo za človeka (npr. zagotavljanje zaloga pitne vode, zadrževanje vode v pokrajini, prečiščevanje izcednih in odpadnih voda, blaženje podnebnih ekstremov). Kljub temu, da se zavedamo pomena mokrišč,

se njihova površina nenehno zmanjšuje tako v svetu in Evropi kot v Sloveniji. Problem spreminjanja mokrišč ostaja pereč in aktualen tako na globalni ravni kot tudi na nivoju posameznih pogodbenic konvencije.

Ramsarska konvencija nekoč in danes

V iranskem mestu Ramsar je bila 2. februarja 1971 podpisana Konvencija o mokriščih mednarodnega pomena, bolj poznana kot ramsarska konvencija. Besedilo konvencije, sprejete v 70-tih letih, vključuje nazore trajnostne rabe naravnih virov, ki so postali še posebej pomembni v 21. stoletju, in poudarja medsebojno odvisnost človeka in okolja, številne ekološke funkcije mokrišč ter mokrišča kot naravno dobrino, ki imajo izjemen ekološki, ekonomski, kulturni, znanstveni in rekreacijski pomen (ekosistemske storitve mokrišč) in je njihova izguba nenadomestljiva. V 9.3 členu konvencije je opredeljeno, da je depozitar konvencije UNESCO (http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/scan_certified_e.pdf).

Tako je bila ramsarska konvencija prvi medvladni sporazum, ki je poudarjal pomen celostnega upravljanja mokrišč v njihovem porečju (prispevnem območju) in na obalnem območju. To načelo postaja vse pomembnejše, saj je s tem zagotovljeno ohranjanje vodnih virov tudi za prihodnje rodove, hkrati pa omogoča uporabo ekosistemske zasnovanih pristopov na različno velikih območjih. Države pogodbenice izvajajo načela in sprejete resolucije direktno ali s sprejeto nacionalno zakonodajo in programi. Tako sta pomen in vloga mokrišč opredeljena v Okvirni vodni direktivi (EC, 2003) in območjih Natura 2000.

Ramsarska konvencija je prva izmed sodobnih konvencij s področja varstva narave. Konvencija poudarja potrebo po ohranjanju vseh mokrišč, njihovih funkcij in biotske raznovrstnosti ter njihovi preudarni rabi. Že v 70-tih letih je mednarodna javnost potrdila, da zaradi uničevanja in spreminjanja mokrišč izginjajo tudi živali, predvsem vodne ptice, ki so nanje življenjsko vezane. Ramsarska konvencija še vedno ostaja vodilna globalna konvencija, ki opozarja na pomen vode za ohranjanje ekosistema in ekoloških procesov ter z njimi povezanih družbenogospodarskih potreb za zagotavljanje trajnostnega razvoja (koncept »preudarne rabe«). Z uveljavljanjem načela celovitosti, povezanosti in součinkovanja je vedno pomembnejša za razumevanje današnjih posegov človeka v naravo.

Čeprav je bilo izhodišče za nastanek ramsarske konvencije v naglem izginjanju habitatov vodnih ptic, se je njen pomen hitro razširil na vse funkcije mokrišč. Ključno sporočilo konvencije, sprejeto leta 1996, je, da z »varstvom in preudarno rabo vseh mokrišč na lokalni, regionalni in državni ravni in z mednarodnim sodelovanjem konvencija prispeva k doseganju trajnostnega razvoja na celem svetu«. Tako so se pogodbenice konvencije – države, ki so pristopile h konvenciji in jo ratificirale – obvezale, da jo bodo izvajale na podlagi njenih treh osnovnih »stebrov«, in sicer s »preudarno rabo« vseh mokrišč na ozemlju države pogodbenice (izvajanje načel trajnostnega razvoja) s primernimi ukrepi in instrumenti, z imenovanjem in upravljanjem mednarodno pomembnih mokrišč (ramsarskih lokalitet), ki so danes največja mreža zavarovanih območij na svetu, pomenijo ohranjanje »ekološkega značaja« mokrišč in zastopanost različnih tipov mokrišč na seznamu, z mednarodnim sodelovanjem, to je z izmenjavo izkušenj in informacij, s sodelovanjem na mednarodnih porečjih in mokriščih in med konvencijami (<http://www.ramsar.org/about/the-ramsar-convention-and-its-mission>).

Pogodbenice konvencije se srečujejo vsaka tri leta in letošnja konferenca pogodbenic (COP12), organizirana v Urugvaju, je bila posvečena pomenu mokrišč za človekovo prihodnost (Wetlands for our Future). Med 16 sprejetimi resolucijami (<http://www.ramsar.org/about/cop12-information-resolutions-and-proceedings>) naj poudarimo sprejetje Strateškega plana konvencije za obdobje 2016–2024, ki bo usmerjal delovanje konvencije ter programa za ozaveščanje in krepitev (CEPA). Med drugimi pa naj poudarimo predvsem nadaljnje pomembne zaključke o vlogi mokrišč pri blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam, pri ekosistemskih storitvah, za zagotavljanje vode tem ekosistemom, učinkovito upravljanje mednarodno pomembnih mokrišč ter regionalne iniciative.

Mednarodno pomembna mokrišča – ramsarske lokalitete

Eden od treh prednostnih ciljev ramsarske konvencije je vzpostavitev globalne mreže mokrišč, ki ne bo samo največja mreža zavarovanih območij na svetu, temveč bosta zagotovljena tudi ohranjanje ekološkega značaja teh mokrišč in zastopanost njihovih različnih tipov ter s tem ohranitev in trajnostni razvoj na širšem območju.

Poseben pomen konvencija posveča mednarodno pomembnim mokriščem glede na njihove ekološke, botanične, zoološke, limnološke in hidrološke značilnosti. Kriteriji za uvrstitev na seznam pa opredeljujejo njihov mednarodni pomen in vlogo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. Seznam mokrišč mednarodnega pomena v 169 državah danes obsega čez 2.200 lokalitet na površini, ki je večja kot 211,6 milijonov hektarjev (<http://www.ramsar.org/about/wetlands-of-international-importance>).

Sečovljevske soline, prva ramsarska lokaliteta v Sloveniji. Foto: Gordana Beltram.

Škocjanske jame, ramsarska lokaliteta, ki je leta 1999 opredelila pomen kraških podzemnih mokrišč na mednarodnem nivoju. Foto: Gordana Beltram.

Slovenija je konvencijo notificirala 1992 in kot prvo lokacijo na seznam mokrišč mednarodnega pomena vpisala Sečoveljske soline. Leta 1999 so se jim pridružile še Škocjanske jame in 2006 Cerkniško jezero z okolico. Trenutno je v pripravi za uvrstitev na ta seznam Ljubljansko barje. Pri izvajanju konvencije je nujno povezovanje med institucijami in izvajanje ostalih sporazumov s področja varstva narave, kar se najbolje odraža na primeru Regijskega parka Škocjanske jame, ki je uvrščen na tri globalne sezname, poleg ramsarskega še na seznam svetovne dediščine od leta 1986 in območje MAB od leta 2004.

Cerkniško jezero z okolico, ramsarska lokaliteta, ki je poudarila pomen součinkovanja podzemnih in površinskih mokrišč. Foto: Gordana Beltram.

Ministrstvo za okolje in prostor, Zavod RS za varstvo narave, Zavod RS za šolstvo ter upravljalci ramsarskih območij so v sodelovanju z drugimi resorji in institucijami glavni partnerji pri izvajanju konvencije v Sloveniji.

Izzivi za ohranjanje mokrišč

Strategija ramsarske konvencije 2016–2024 bo začrtala aktivnosti na mednarodni ravni in vlogo tako posameznih pogodbenic konvencije kot tudi delovanje ramsarskih mokrišč.

Svetovni dan mokrišč v 2015 (World Wetlands Day) je poudaril vlogo mokrišč v kontekstu naše prihodnosti, v 2016 pa bo poudarek predvsem na mokriščih in septembra sprejetih trajnostnih razvojnih ciljih v okviru Agende trajnostnega razvoja do 2030 (the 2030 Agenda for Sustainable Development).

(<http://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/pressreleases/2015/09/24/undp-welcomes-adoption-of-sustainable-development-goals-by-world-leaders.html>).

Poseben izziv so regionalne iniciative, ki s svojimi aktivnostmi pripomorejo k ohranjanju mokrišč. Tako MedWet (<http://medwet.org/medwet/>) povezuje države z mediteranskimi mokrišči, NorBalWet pa države severne Evrope (Barthelmes, A. et al., 2015, Joosten, 2015).

Pri tem je izvajanje aktivnosti za doseganje vizije ramsarskega seznama, ki povzema širše naravovarstvene in razvojne cilje, še posebej pomembno: »Razviti in vzdrževati mednarodno mrežo mokrišč, pomembnih tako za ohranjanje biotske raznovrstnosti kot tudi prispevati k človekovemu življenju z zagotavljanjem ekoloških in hidroloških funkcij, ki jih mokrišča opravljajo.«

Viri in literatura

Barthelmes, A. et al. 2015. Peatlands and Climate in a Ramsar Context. A Nordic-Baltic Perspective. Nordic Council of Ministers.

Beltram, G. 2005. Ramsarska konvencija o mokriščih danes. Novi izzivi za ohranjanje mokrišč v 21. stoletju. Uredila G. Beltram. Ministrstvo za okolje in prostor (2005) 7–18.

Coates T.D., Förster J., Kumar R. and Davidson N. (2013) The Economics of Ecosystems and Biodiversity for Water and Wetlands. IEEP, London and Brussels; Ramsar Secretariat, Gland.

Costanza, R. et al. 2014. Changes in the global value of ecosystem services Global Environmental Change 26 (2014) 152–158.

EC, 2003. Horizontal Guidance on the Role of Wetlands in the Water Framework Directive. Guidance Document No 12. Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), pp. 69.

Davidson, N. C. 2014. How much wetland has the world lost? Long-term and recent trends in global wetland area, Marine and Freshwater Research 65(10) 934–941 <http://dx.doi.org/10.1017/S0022250913001111>

Joosten, H. 2015. Peatlands, Climate Change Mitigation and Biodiversity Conservation. Policy Brief. Nordic Council of Ministers.

- The Mediterranean Wetland Initiative
<http://medwet.org/medwet/> Dostop (22. 10. 2015)
- Ramsarska konvencija in slovenska mokrišča.
Novi izzivi za ohranjanje mokrišč 21.stoletja
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/mokrisca_ramsar.pdf Dostop(22. 10. 2015)
- Peatlands and climate in Ramsar Context
<http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:814147/FULLTEXT02.pdf>
Dostop(22. 10. 2015)
- Peatlands climate change mitigation and biodiversity conservation
http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/ny_2._korrektur_anp_peatland.pdf Dostop(22. 10. 2015)
- Cop12 information resolution and proceedings
<http://www.ramsar.org/about/cop12-information-resolutions-and-proceedings>
http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/cop12_reso2_strategic_plan_e_o.pdf Dostop(22. 10. 2015)
- Wetlands of international importance
<http://www.ramsar.org/about/wetlands-of-international-importance>
<http://www.ramsar.org/activity/world-wetlands-day-2016> Dostop(22.10.2015)
- Waterwetlands report 2013
http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/teeb_waterwetlands_report_2013.pdf Dostop(22. 10. 2015)
- World leaders adopt sustainable development goals
<http://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/pressreleases/2015/09/24/undp-welcomes-adoption-of-sustainable-development-goals-by-world-leaders.html>
Dostop (22. 10. 2015)

Mojca Kunst,
mag. Teo Hrvoje Oršanič

BIOSFERNA OBMOČJA V SLOVENIJI

Biosferna območja so območja kopenskih ali obalnih ekosistemov, ki so mednarodno priznana znotraj UNESCOVEGA programa MAB – človek in biosfera (angl. MAB – Man and biosphere),¹ ki je namenjen raziskovanju vplivov človekovih dejavnosti na spremembe v življenjskem okolju ter spodbujanju trajnostnega in sonaravnega razvoja.

V Sloveniji imamo tri biosferna območja: Julijske Alpe – upravljavec Triglavski narodni park, Kras – upravljavec Park Škocjanske jame in Kozjansko in Obsotelje – upravljavec Kozjanski regijski park. V pripravi je še čezmejno biosferno območje Mura.

Biosferna območja združujejo tri funkcije:

- Ohranjanje ekosistemov, krajine, biotske pestrosti.
- Spodbujanje gospodarskega razvoja, ki je ekonomsko in kulturno trajnostno naravnano.
- Logistična podpora za raziskave, monitoring in izobraževanje, ki se nanašajo na lokalno, regionalno, nacionalno in svetovno ohranjanje narave ter trajnostni razvoj.

¹ Nacionalni odbor MAB v Sloveniji ima naslednjo sestavo: Predsednica: dr. Gordana Beltram (Ministrstvo za okolje in prostor), člani: Stojan Ščuka (Park Škocjanske jame, biosferno območje Kras), Tea Lukan Klavžer (Triglavski narodni park, biosferno območje Julijske Alpe), Mojca Kunst (Kozjanski park, biosferno območje Kozjansko in Obsotelje), Jošt Stergaršek (Notranjski regijski park), Marjutka Hafner (generalna sekretarka Slovenske nacionalne komisije za Unesco), Simona Kaligarič (Zavod RS za varstvo narave).

Praviloma so biosferna območja razdeljena na tri notranja območja:

- Osrednje – s prevladujočimi naravovarstvenimi cilji.
- Robno – s cilji, ki podpirajo varstvo v osrednjem območju.
- Prehodno ali vplivno – s prevladujočimi cilji trajnostnega razvoja.

Znak MAB, ki ga pridobijo vse lokacije biosfernih območij, je star egipčanski simbol večnega življenja. Njegov lok se sklone v simbolu križa, kar ponazarja življenjske sile, ki povezujejo človeštvo in naravo. Obdaja ga trak štirih barv, ki predstavljajo obsežne ekosisteme na našem planetu:

- modra – celinska in morska voda;
- zelena – gozdovi, grmičevja, travniki;
- bela – snežna gorovja, ki zadržujejo vodo in jo počasi sproščajo v druge sisteme ali nazaj v ocean;
- rdeča – puščave in pokrajine, kjer je z vodo treba skrbno ravnati.

Biosferno območje Julijske alpe

Biosferno območje Julijske Alpe je prvo biosferno območje v Sloveniji. Razglašeno je bilo leta 2003 in obsega 195.723 hektarov v občinah Bled, Bohinj, Bovec, Jesenice, Kobarid, Kranjska Gora, Radovljica, Tolmin in Žirovnica. Osrednje (55.332 ha) in robno (83.807 ha) območje v Julijskih Alpah sta določeni z zakonom o Triglavskem narodnem parku, prehodno območje (56.584 ha) pa obsega širši del Julijskih Alp. Upravljavca biosfernega območja je Triglavski narodni park.

Biosferno območje Kras

Biosferno območje Kras je bilo v svetovno mrežo biosfernih območij sprejeto leta 2004. Osrednje območje zavzema 413 ha, vplivno 45.000 ha, prehodno pa 14.780 ha. Kulturno dediščino na biosfernem območju Kras sestavljajo arhitekturne, kamnoseške in arheološke mojstrovine, ki s svojo obnovo in predstavitvijo ponovno zaživijo. Z raziskavami se zbirajo pričevanja minulih dni, da bi lahko bolje spoznali in varovali zapuščino svojih prednikov. Upravljavca biosfernega območja je Park Škocjanske jame.

Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje

Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje je bilo v svetovno mrežo biosfernih območij sprejeto leta 2010. Upravljavca območja je Kozjanski regijski park. Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje zajema pokrajino med Savo, Savinjo in Sotlo in je razdeljeno na osrednje območje, veliko 29.378 ha, robno, veliko 20.742 ha, in prehodno, veliko 44.694 ha.

Znotraj območja leži enajst občin. Največji delež ozemlja osrednjega in robnega dela biosfernega območja imajo občine Bistrica ob Sotli, Dobje in Kozje (100 %), sledijo Podčetrtek (68 %), Laško (48 %), Šentjur (36 %), Brežice (22 %), Sevnica (17 %), Krško (12 %), Šmarje pri Jelšah (2 %) in Radeče (1,5 %).

Skoraj 23.000 ha pripada območjem Natura 2000: Kozjansko (SPA), Dobrava Jovski (SPA), Posavsko hribovje (SPA), Pustišekova polšna (pSCI), Dolgi potok na Rudnici (pSCI), Bohor (pSCI), Dobrava – Jovski (pSCI), Orlica (pSCI), Veliko Kozje (pSCI). Več kot polovico osrednjega dela območja zavzema Kozjanski regijski park.

Orlica. Foto: arhiv Kozjanskega parka.

Oslica. Foto: arhiv Kozjanskega parka.

Narave biosfernega območja

Najnižja točka so mokrotni travniki ob Sotli, Jovsi – 142 m nadmorske višine, najvišja pa Veliki Javornik na Bohorju – 1023 m. Najpomembnejši vodotoki so Sava, Savinja, Sotla, Bistrica, Gračnica in Sevnična, katerih doline predstavljajo glavne prometne osi, tu so večja naselja.

Raznolikost in pestrost, ki se odražata v geološki strukturi, geromorfoloških značilnostih ter rastlinskih in živalskih vrstah, sta posledici stika dveh geotektonskih enot (dinaridi in panonodi), dveh naravnogeografskih enot (alpski in panonski svet), treh fitogeografskih območij (subpanonsko, predalpsko in preddinarsko) in treh zoogeografskih območij (subpanonsko, predalpsko in kraškopredpanonsko).

Prehod iz predalpskega gozdnatega Posavskega hribovja v terciarno vinorodno gričevje in obsoteljske ravnice tvori edinstven mozaik cvetočih travnikov, starih sadovnjakov, strmih gozdnih pobočij in bistrih potokov, domačij in poti do njih. V tem mozaiku se kulturna krajina, posejana z gradovi in s cerkvami, prepleta z območji ohranjene narave. Več kot 50 % območja preraščajo gozdovi, predvsem različne združbe bukovih gozdov, ki na južnih legah zaznamujejo hrastove in druge termofilne združbe. Gole, predvsem dolomitne skalne stene so raztreseno posejane od Savinje (Veliko Kozje) do Sotle (Kunšperk). Hribovski suhi negnojeni travniki s tradicionalno rabo (košnja enkrat letno in jesenska paša) so prava zakladnica žive narave, ki svojo podobo med sezono tedensko spreminja. Dodatno k pestrosti pripomorejo posamezna drevesa, grmišča in mejice. Precej redki močvirni travniki še omogočajo prisotnost močvirskih rastlin ter travniško gnezdečih ptičjih vrst.

Podsreda. Foto: arhiv Kozjanskega parka.

Pohodniki na pešpoti. Foto: arhiv Kozjanskega parka.

Travniški sadovnjaki tradicionalnih sort jablan in hrušk zagotavljajo izredno gensko banko številnih sadnih sort, so življenjski prostor številnih ptic in drugih koristnih žuželk. Travniški sadovnjaki zaradi do okolja prijazne pridelave hrane predstavljajo eno od najboljših okoljskih praks.

Hribovski potoki, skupaj z Bistrico in Gračnico, in mrtvice Sotle predstavljajo pomemben življenjski prostor za ribe, rake, močerade, številne kačje pastirje ter tudi številne ptice.

Prenašanje dvoživk preko prometne ceste v ribnik. Foto: arhiv Kozjanskega parka.

Človek in kulturna dediščina biosfernega območja

V osrednjem in robnem delu biosfernega območja živi okoli 20.000 prebivalcev.

Večino današnjih strnjenih in centralnih naselij predstavljajo srednjeveški trgi, ki so nastali ob prometnih poteh po dolinah Bistrice, Sotle, Gračnice in pod gradovi. Razpršena poselitev in razdrobljena posest dajeta tipično podobo krajine, ki ravno zaradi tega daje videz gostejše naseljenosti. Mozaik njiv, mejic, travnikov, sadovnjakov in gozdov v gričevju ter velika gozdnata območja in travniki v hribovju tvorijo izredno krajinsko pestrost, ki je naravovarstveno izjemno pomembna.

Bogato mozaično kulturno krajino dopolnjujejo izredno kakovostni elementi kulturne dediščine. Tradicionalni običaji, šege, pesmi in legende so na kozjanskih domačijah še vedno del življenja.

Mreža šol biosfernega območja

Na gradu Podsreda je bila 24. oktobra 2012 podpisana listina o sodelovanju med upravljavcem biosfernega območja, Javnim zavodom Kozjanski park, Uradom Slovenske nacionalne komisije za Unesco in naslednjimi osnovnimi šolami: Kozje, Bistrica ob Sotli, Lesično, Laško, Slivnica pri Celju in Kumrovec iz sosednje Hrvaške. Učenci teh šol skupaj s svojimi mentorji in sodelavci Kozjanskega parka raziskujejo domačo okolico in svoja vedenja, ideje in spoznanja nato predstavijo širšemu občinstvu.

Mladi varuh narave

Upravljavec biosfernega območja Kozjanski park v okviru UNESCOVEGA programa MAB izvaja program Mladi varuh narave, v katerem sodelujejo mladi ljubitelji narave. Bistvo programa je, da se mladi seznanijo z namenom in cilji naravovarstveno pomembnih območij ter sami pomagajo pri varovanju domačega okolja. Program želimo v prihodnosti razširiti tudi na odrasle prostovoljne varuhe narave, ki bodo opažanja v naravi in neprimerne posege pripravljene sporočiti upravljavcu biosfernega območja.

Perspektive

Sonaravno kmetijstvo in turizem z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, gozdarstvo, izkoriščanje biomase, domača obrt in malo podjetništvo so današnjemu okolju prijazne perspektive, ki pogojujejo status biosfernega območja, status Natura 2000 in status zavarovanega območja regijskega parka. Partnerstvo, raziskovalni duh, inovativnost, sonaravnost in trajnost označujejo življenje v biosfernem območju.

Viri in literatura

Klenovšek, D., Kunst, M., Oršanič, T., H., Ploštajner, B. (2013) Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje, Kozjanski park

Strokovna javnost o Unescovem programu Človek in biosfera

http://www.tnp.si/news/more/strokovna_javnost_o_unescovem_programu_lovek_in_biosfera/ Dostop (22. 10. 2015)

UNESCO Škocjanske jame – svetovna dediščina

http://www.park-skocjanske-jame.si/informacije/certifikati#a_mab
Dostop (22. 10. 2015)

mag. Suzana Fajmut Štrucl,
Mojca Gorjup Kavčič,
Bojan Režun

NARAVNE VREDNOTE IN GEOPARKI

Geopark Karavanke in Geopark Idrija

Geopark Karawanken – Karavanke je čezmejni geopark, ki ga povezuje oziroma ločuje gorska veriga z istim imenom. Leži med dvema dvatisočakoma, Peco in Košuto. Definira ga njegova lega na geološko pestrem območju med Alpami in Dinaridi. Površina geoparka meri 1.067 km², naseljuje pa približno 53.000 prebivalcev. Upravna meja geoparka sledi mejam 14 občin na slovenski in avstrijski strani. Geopark ima večje število geoloških objektov posebnega znanstvenega pomena oziroma zelo redkih geoloških objektov, ki imajo tudi veliko estetsko vrednost in izobraževalni pomen. Na območju se nahaja tudi ostala naravna, arheološka, zgodovinska, tehniška in druga kulturna dediščina. Izjemna geološka dediščina območja, ki je osnova za razvoj tudi ostale naravne in kulturne dediščine, prestavlja velik potencial za razvoj geoturizma.

Geopark Idrija se nahaja v zahodnem delu Slovenije in obsega območje občine Idrija. Njegova površina meri 294 km², naseljuje pa 12.000 prebivalcev. V svetu je Idrija poznana predvsem po drugem največjem živosrebrovem rudniku na svetu, ki poleg Antonijevega rova, Idrijskega preloma in Divjega jezera predstavljajo štiri geotočke mednarodnega pomena. Območje geoparka je morfološko izredno pestro, z globokimi in ozkimi grapami in soteskami ter razprostranjenimi visokimi zakraselimi planotami, kar je posledica lege na stičišču alpskega in kraškega sveta. Geopark Idrija sledi osnovni ideji geoparkov – združevati varstvo, promocijo in trženje geološke dediščine, ki je prav tu enkratna v svetovnem merilu. Bogastvo geološke in druge naravne ter kulturne dediščine združuje z gostinsko ponudbo, domačo obrtjo, s storitvenimi in turističnimi zanimivostmi, ki jih območje lahko ponudi obiskovalcu.

Kratek historiat

Ideja o ustanovitvi mreže geoparkov se je porodila na mednarodnem geološkem kongresu leta 1997 na Kitajskem, kjer je bila posebna pozornost namenjena prav ohranjanju geološke dediščine. Leta 2000 je bila ustanovljena Evropska mreža geoparkov (European Geoparks Network – EGN). Poleg varovanja in promocije geološke dediščine je temeljni cilj EGN še povezovanje evropskih držav preko izmenjave dobrih praks, informacij in izkušenj pri varstvu geološke dediščine ter promocija celovitega pristopa k varstvu narave ter trajnostni pristop k razvoju njihovih območij. Leta 2001 je mrežo pod svoje okrilje sprejela organizacija UNESCO (Division of Ecological and Earth Sciences). Leta 2004 je UNESCOVA mednarodna skupina strokovnjakov v Parizu sprejela odločitev o ustanovitvi Globalne mreže geoparkov (GGN). V oktobru 2005 je mreža v okviru obstoječega sporazuma o sodelovanju z UNESCOM (divizija Earth Sciences) podpisala uradno izjavo (madoniesko izjavo), v skladu s katero je bila evropska mreža geoparkov priznana kot uradna evropska veja UNESCA – Globalnih geoparkov.

Ideja o ustanovitvi geoparkov se je v Mežici in Idriji pojavila že kmalu po tem, ko sta z delovanjem pričela oba turistična rudnika, Antonijev rov in Podzemlje Pece, katerih osnovni namen je bil ohranitev in promocija naravne, kulturne ter tehnične dediščine in razvoj turizma na osnovi ohranjene dediščine. Že od začetkov smo delovali skladno s cilji in usmeritvami geoparkov, zato se nam je zdelo smiselno, da se jim priključimo. Začeli smo s pripravo prijave in z izpolnitvijo kriterijev za vstop. Pridobili smo tudi podporo ključnih nacionalnih institucij, kot so Geološki zavod Slovenije, Slovenska nacionalna komisija za UNESCO, Zavod RS za varstvo narave, Ministrstvo za gospodarstvo, Sektor za turizem ter slovenska nacionalna turistična organizacija, vsekakor pa je bila najpomembnejša podpora lokalnih institucij, ki so bile aktivno vključene v vzpostavitev in ustanovitev geoparkov. Leta 2013 sta geoparka Karavanke in Idrija postala člana evropske in svetovne mreže geoparkov.

*Kapljice samorodnega živega srebra v karbonatnih skrilavcih.
Foto: Robert Zabukovec.*

17. 11. 2015 je Generalna konferenca UNESCA v Parizu na svojem 38. zasedanju odobrila statut in smernice novega mednarodnega programa IGGP (International Geoscience and Geoparks Programme) in ustanovitev UNESCOVIH Globalnih geoparkov znotraj tega programa. Generalna konferenca je sklenila, da se geoparki, ki so že člani obstoječe Globalne mreže geoparkov (GGN), vključijo v novoustanovljeni UNESCOV program.

Novi program IGGP zavezuje 120 geoparkov v 33 državah širom sveta, da delujejo v skladu s smernicami UNESCA glede varovanja naravne in tudi kulturne dediščine. Predvsem pa so globalni geoparki s svojimi partnerji veliki promotorji izjemnih geoloških pojavov širom po svetu in postajajo vse pomembnejši v razvoju geoturizma.

Delovanje v okviru mreže geoparkov spodbuja razvoj mreže in kohezijo. Ključnega pomena je sodelovanje z lokalnimi partnerji pri promociji in podpori trajnostnega razvoja podeželja ob ustvarjanju novih proizvodov, povezanih z geološko dediščino.

Glavne projektne aktivnosti in usmeritve

Geopark je območje z izjemno geološko dediščino in s trajnostno razvojno strategijo, ki jo podpira evropski program za spodbujanje razvoja. Imeti mora jasno opredeljene meje in predstavljati dovolj veliko površino, kjer je gospodarski razvoj viden in merljiv. Gre za neformalno varovanje, interpretacijo, promocijo in trženje geološke dediščine ter ostale

Divje jezero, ki je za ogled urejeno kot muzej v naravi, prištevamo med največje in najzanimivejše kraške izvire v Sloveniji. Foto: Mojca Gorjup Kavčič.

naravne in kulturne dediščine, znotraj katerega morajo biti geološke posebnosti ustrezno zavarovane, vendar dostopne obiskovalcem. Obsegati mora zadostno število geoloških objektov posebnega znanstvenega pomena oziroma izjemno redkih geoloških objektov, ki imajo veliko estetsko vrednost in izobraževalni pomen. Poleg obvezno prevladujoče geološke dediščine geopark običajno vsebuje tudi drugo naravno dediščino ter arheološko, zgodovinsko, tehniško in drugo kulturno dediščino. Geološke posebnosti so le orodje za doseganje razvoja turizma in drugih dejavnosti. Geopark ima s krepitvijo splošne podobe, povezane z geološko dediščino in razvojem ge-turizma, aktivno vlogo v gospodarskem razvoju območja in neposredno vpliva nanj, na njegove prebivalce, njihove življenjske razmere in okolje. Običajno geopark vodi obstoječa lokalna uprava ali več lokalnih subjektov z vzpostavljeno upravljalno infrastrukturo, ustreznim kadrom in s finančno podporo.

Cilj geoparkov je omogočiti prebivalcem, da spoznajo vrednost geološke dediščine območja in dejavno sodelujejo pri kulturni revitalizaciji območja kot celote. Geopark razvija, preizkuša in širi metode za ohranitev, promocijo in trajnostno trženje geološke dediščine ter razvoj opredeljenega območja.

Naj dogodek/projekt

Predstavniki članov evropskih geoparkov se srečujejo na rednih sestankih, ki so organizirani dvakrat letno v geoparkih, in na konferencah, ki jih organizirajo člani mreže. Na

sestankih razpravljajo o aktualnih temah, novih predloženih aplikacijah za nova članstva, stanju v obstoječih geoparkih in delovenju nacionalnih forumov. Skupno načrtujejo promocijske aktivnosti. Redno izhajata EGN Magazine in EGN Newsletter, izdajajo pa tudi skupno promocijsko in strokovno literaturo po različnih geoloških temah (fosili, vulkanske kamenine, rudniki v geoparkih ...).

Konference globalnih geoparkov so vsako drugo leto. Tam predstavniki obstoječih geoparkov predstavljajo rezultate svojih aktivnosti na različnih področjih, izmenjujejo svoje izkušnje in načrtujejo skupne aktivnosti za nadaljnji razvoj. Vsako leto v mesecu maju geoparki organizirajo Teden geoparka, kjer se v enakem časovnem obdobju v evropskih geoparkih odvijajo številni dogodki. Tu gre za turistične, izobraževalne in strokovne dogodke za različne ciljne skupine, skozi katere se geoparki promovirajo v lokalnem okolju in navzven.

*Raziskovanje potopljenega dela mežiškega rudišča s kajakom.
Foto: Tomo Jeseničnik, arhiv Podzemlja Pece.*

Glavni problemi in dileme

Kljub večletnemu aktivnemu delovanju mreže geoparkov sta problem še vedno neprepoznavnost in nepriznavanje »geoparka« v strukturi državnih institucij.

Geoparki še vedno niso umeščeni v kategorijo razvojnih območji (trajnostni razvoj podeželja). Za svoje delovanje si zagotavljajo lastna sredstva znotraj območja, premalo pa je finančne podpore iz sistemskih virov.

*Mineral wulfenit: svetovno poznani mineral iz Rudnika svinca in cinka Mežica.
Foto: Tomo Jeseničnik, arhiv Podzemlja Pece.*

Raziskovanje dediščine rudarstva s kolesom. Foto: Tomo Jeseničnik, arhiv Podzemlja Pece.

Predlogi/iniciative za nadaljnji razvoj

Nadaljnji razvoj geoparkov je pomemben za geoznanost in promocijo geologije med prebivalstvom. Z osveščanjem, promocijo in zaščito geoloških posebnosti ter enkratnosti posameznih območji bomo poskrbeli tudi za ohranjanje geoloških znamenitosti na območju geoparkov. V veliko podporo pri teh aktivnostih bo tudi decembra 2014 ustanovljen Nacionalni forum globalnih geoparkov Slovenije. Ustanovitev nacionalnega foruma geoparkov predvideva statut Globalne mreže geoparkov. Naloge foruma so med drugim usklajevanje delovanja slovenskih geoparkov, pomoč pri ustanavljanju drugih geoparkov v Sloveniji in njihovem vključevanju v mednarodne mreže geoparkov, ocenjevanje in potrditev vlog geoparkov, ki jih forum nato posreduje na UNESCOV sekretariat v Parizu, sodelovanje z Evropsko in Globalno mrežo geoparkov, povezovanje z drugimi nacionalnimi forumi geoparkov, spodbujanje sodelovanja geoparkov z lokalnimi skupnostmi, izvajanje aktivnosti za razvoj geoturizma ter politike trajnostnega razvoja. Slovenski nacionalni forum geoparkov sestavljajo predstavniki obeh slovenskih

geoparkov, Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, Geološkega zavoda Slovenije in zavodov za varstvo naravne in kulturne dediščine, nacionalnega odbora Mednarodnega programa za vede o zemlji, nacionalni predstavnik Mednarodne zveze geoloških znanosti in predstavnik agencije SPIRIT.

Prihodnost geoparkov je predvsem v povezovanju in večji prepoznavnosti med ljudmi ter naši odgovornosti do geoloških posebnosti, ki jih morajo predstaviti čim širši javnosti. Za to pa so potrebna tudi namenska sredstva za vključevanje lokalnih partnerjev v delo geoparkov ter razvojne projekte. S tem bodo tudi partnerji geoparke sprejeli kot možnost za njihov trajnostni razvoj. Z vključevanjem v UNESCOV program in v Globalno mrežo geoparkov pa bomo pridobili na prepoznavnosti ter dosegli svetovno priznanje naših geoloških izjemnosti.

UNESCO
FORUM

IZOBRAŽEVANJE
IN RAZISKOVANJE

dr. Davor Orlič,
mag. Mitja Jermol

UNESCO KATEDRA O ODPRTIH TEHNOLOGIJAH ZA PROSTO DOSTOPNE IZOBRAŽEVALNE VIRE IN ODPRTO UČENJE

Kratek historiat

Globalni portal VideoLectures.Net [2] je v okviru iniciative Združenih narodov leta 2009 prejel nagrado World Summit Award – WSA [3] v kategoriji »e-znanost in tehnologija«. Portal je izbrala strokovna žirija WSA na natečaju izmed 20.000 prijav iz 157 držav članic in 545 nacionalnih finalistov, ki so jih predlagali nacionalni strokovnjaki na področju e-znanosti in tehnologije. Slovenski del strokovne komisije je zastopala prof. dr. Borka Jerman-Blažič, vodja Laboratorija za odprte sisteme in mreže na Institutu »Jožef Stefan« in profesorica na Ekonomski fakulteti, ki predseduje Slovenskemu združenju Internet ISOC-SI. »V portalu sem videla potencial, da smo v Sloveniji, glede e-vsebin za znanost, enaki najbolj razvitim in najbolj inventivnim,« je kandidaturo pojasnila Jerman-Blažičeva. Portal VideoLectures.Net ponuja odprt dostop do kakovostnih videopredavanj znanih znanstvenikov in strokovnjakov. Upravlja ga CT3 – Center za prenos znanja na področju informacijskih tehnologij [4], skupaj z E3 – Laboratorijem za Umetno inteligenco na Institutu »Jožef Stefan« [5]. Nagrada WSA je bila dokaz, da je portal prešel iz slovensko-evropskega medijskega prostora v svetovni, in hkrati spodbuda, da Slovenija postane eden izmed centrov svetovnega odprtega e-izobraževanja.

Glavni partnerji/deležniki na izbranem področju

Nosilec katedre je mag. Mitja Jermol s sedežem na Institutu »Jožef Stefan«, vendar sta obseg in delovanje katedre na voljo vsem izobraževalnim deležnikom Slovenije, med drugim iniciatorjem OpeningupSlovenia [1]: Knowledge 4 All Foundation Ltd., Univerzi v Mariboru, Univerzi na Primorskem, Univerzi v Ljubljani, Univerzi v Nova Gorica, Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, OS Savsko Naselje, Vrtcu Trnovo, Šolskemu centru Kranj, Gospodarski zbornici Slovenije, Slovenski nacionalni komisiji za UNESCO, Pošti Slovenije, Institutu za intelektualno lastnino.

Leta 2013 je portal VideoLectures.Net z Instituta »Jožef Stefan« v okviru iniciative Združenih narodov in UNESCA ponovno prejel nagrado »WSIS + 10 Global Champions« kot najboljši produkt desetletja v kategoriji »e-znanost in tehnologija«. V ta namen je 48-članska strokovna žirija ovrednotila vseh 200 prejemnikov WSA zadnjih deset let in izbirala 8 najboljših produktov, pri čemer je v kategoriji »e-znanost in tehnologija« zmagal VideoLectures.Net. S tem sta bili potrjeni kakovost vsebin in vizija portala – nudenje prosto dostopnih akademskih videopredavanjih celemu svetu. Z razvojem trendov v spletnem izobraževanju pa je portal prerasel meje zgolj digitalne knjižnice in širi svoje poslanstvo skupaj s fundacijo Knowledge 4 All Foundation Ltd [6]. Uspeli Slovenije na področju odprtega izobraževanja, nagrada WSA in nedavne spremembe na področju spletnega izobraževanja tako predstavljajo začetek ustanovitve UNESCOVE katedre o odprtih tehnologijah za prosto dostopne izobraževalne vire in odprto učenje [7].

WSA

e-CONTENT +
CREATIVITY

UNESCO and the World Summit Award
Board of Directors
hereby declare and certify that

VIDEOLECTURES.net

2009 | from Slovenia

produced by
Jozef Stefan Institute

has been selected among the 200 winners of the
World Summit Award since 2003 as

**WSIS+10
GLOBAL CHAMPION**

in the category

e-SCIENCE & TECHNOLOGY

Prof. Dr. Peter A. Bruck
Chairman of the WSA Board of Directors

Paris, February 2013

Jánis Kärklipš
Assistant Director-General for Communication and Information
UNESCO

Paris, February 2013

Strategic Partners

Premium Partner

Sponsoring Partners

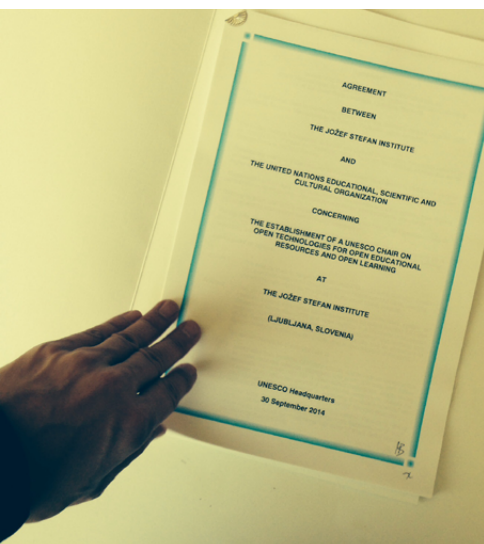
UNESCO katedra o odprtih tehnologijah za prosto dostopne izobraževalne vire in odprto učenje.

Glavne projektne aktivnosti in usmeritve

UNESCOVE katedre se izvajajo od leta 1992 in danes vključujejo več kot 812 ustanov v 128 državah in 600 nosilcev kateder, ki spodbujajo mednarodno meduniverzitetno sodelovanje in povezovanje za krepitev institucionalnih zmogljivosti prek izmenjave znanja in sodelovanja. UNESCO podpira ustanovitev kateder in mrež UNITWIN (UNESCOVA univerzitetna mreža) na ključnih prednostnih področjih, povezanih z UNESCOVIMI pristojnostmi – to je na področjih izobraževanja, naravoslovne in družbene znanosti, kulture in komunikacij. Preko omrežja kateder izobraževalne in raziskovalne ustanove po celem svetu združujejo tako človeške kot materialne vire za reševanje perečih izzivov in prispevajo k razvoju družbe. Nosilci kateder služijo kot povezovalni člani med univerzami, civilno družbo, lokalnimi skupnostmi, raziskovalci in oblikovalci politik. Na območjih, ki trpijo zaradi pomanjkanja strokovnega znanja in izkušenj, so se katedre razvile v centre odličnosti in inovacij na regionalni, lokalni ali državni ravni.

S tem prestižnim nazivom je Institut »Jožef Stefan« dokazal, da je njegova vizija svobodnega in odprtega dostopa do akademskega znanja v obliki odprtih spletnih videoposnetkov in pametnih tehnologij pravi pristop k reševanju svetovnega digitalnega razkoraka

v izobraževanju in prenosu znanja. Katedra deluje z obsežnim naborom tehnologij v obliki raziskovalnih projektov 7. okvirnega programa EU, kot so: transLectures [8], MediaMixer [9], xLiMe [10], XLike [11] in večkrat nagrajena videoknjžnica VideoLectures. Net, ki trenutno gosti 18.098 predavanj, ki jih predava 13.423 avtorjev v 20.750 videoposnetkih in je največji tovrstni portal na svetu. Delo katedre poteka pod okriljem in v sinergiji s pobudo OpeningupSlovenia in fundacijo Knowledge 4 All Foundation Ltd., ki združuje več kot 60 članov, med katerimi so najpomembnejši raziskovalno-razvojni centri na področju umetne inteligence v Evropi. Nosilec katedre mag. Mitja Jermol bo spodbujal nastanek celovitega sistema za raziskave, razvoj, usposabljanje, dokumentiranje in informiranje javnosti v zvezi z odprtimi tehnologijami za prosto dostopne izobraževalne vire in odprto učenje. To bo olajšalo sodelovanje med mednarodno priznanimi raziskovalci z vseh področij znanosti in s pedagoškim osebjem inštituta ter drugih institucij v Sloveniji in po vsem svetu.

*Sporazum o ustanovitvi katedre sta 30. septembra podpisala generalna direktorica UNESCA Irina Bokova in direktor inštituta Jadran Lenarčič.
Foto: Davor Orlič.*

Katedra naj bi prispevalo k izgradnji družbe znanja, vključno z uporabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter interneta, kot je generalna direktorica UNESCO, Irina Bokova, navedla v uvodu k dokumentom 37 C/4 in 37 C/5. Katedra kot projekt preko uporabe prosto dostopnih vsebin ali OER in odprtega izobraževanja obravnava neposredno obe UNESCOVI prioriteti, Afriko in enakost spolov na vseh področjih ter pristojnostih. Oblikovana je tudi za druge programske prednostne naloge, kot so vključevanje dejavnosti, povezanih z IKT v izobraževanju, prosto dostopnih vsebin v programu I in tistih, povezanih z IKT na področju znanosti in odprtega dostopa do znanstvenih informacij v programu II, saj OER jasno predstavlja potencial za doseganje zastavljenih ciljev za leto 2015 za UNESCOV program »Izobraževanje za vse«. Institut »Jožef Stefan« ima že utrjene odnose in močne povezave s številnimi institucijami iz držav v razvoju. Tako je v projektu posebna pozornost namenjena Afriki ter ustvarjanju in razvijanju močnih partnerstev z akademskimi institucijami in organizacijami, kot so OER Afrika, African Virtual University, Zveza afriških univerz, in civilnih skupnosti, kot je Voices of Afrika. Vendar je strateškega pomena tudi ustvarjanje partnerstev v drugih delih sveta, kot na primer v Aziji in Latinski Ameriki, kjer želimo tudi sodelovati in graditi na podlagi ustreznih partnerstev.

Naslednje dejavnosti so že del raziskovalne strategije in prizadevanja Instituta »Jožef Stefan« in bodo še poudarjene preko delovanja katedre:

- Raziskave s področja OER – raziskovalne dejavnosti s področja OER ter učna okolja na podlagi IKT, učnih analitik in izobraževalno-podatkovno rudarjenje z opredelitvijo študijskih primerov. Digitalne tehnologije se razvijajo in tržijo v izobraževalne namene že desetletja, vendar trenutno obstaja velik razkorak v implementaciji teh tehnologij, še posebej v odprtih učnih okoljih. Tehnologije v izobraževanju prehajajo v uporabo prepočasi zaradi neuskklajenosti med dejanskimi potrebami, povpraševanjem in oskrbo. Pomanjkanje tovrstnih tehnologij še posebej vpliva na razvoj v osnovnih in srednjih šolah. Vpričo tega obstaja potreba po prikazu dobrih praks, ki bodo dokaz za učinkovitejše učenje z odprtimi tehnologijami. To mora iti z roko v roki z IKT-orodji in postopki za zbiranje, shranjevanje, raziskovanje in razumevanje obsežnih količin izobraževalnih podatkov. Katedra bo poskusila zbirati tovrstne velike količine podatkov, t. i. »big data«, preko tehnološko podprtih učnih dejavnosti učencev ter preoblikovala podatke v informacije in na podlagi rezultatov priporočala ukrepe za upravljanje in izboljšanje učnih metodologij na podlagi OER.
- Razvijanje prototipov – namestitev in uporaba sodobnih »state of the art« orodij in tehnologij IKT, merjenje povratnih informacij in analiza kontekstov, procesov in okolij. Zato da bi dobili uporabne raziskovalne podatke, potrebujemo »živečo« in funkcionalno IKT-mrežo prosto dostopnih virov OER, ki temelji na ustvarjanju izobraževalnih vsebin v obliki videoposnetkov, pri čemer morata biti upoštevana zajemanje in bogatenje

vsebin. V ta namen katedra promovira uporabo odprtokodne tehnologije OpenCast Matterhorn [10] za zajem posnetkov predavanj, procesiranje posnetkov in distribucijo teh preko odprtega dostavnega omrežja globalnim učencem, skupaj z zbirko orodij za podporo učenju, med drugim z jezikovnimi moduli, razvitimi v projektu transLectures, fragmentacijskih storitev, razvitih v MediaMixer, čezjezikovnimi in multimodalnimi analizami vsebin in orodij za modeliranje iz projektov Xlike in Xlime in izvoz na platformo VideoLectures.Net. Poleg tega bodo za uporabo v OER prilagojene naslednje storitve za navzkrižno jezikovne »cross-media« oz. analitike: Newsfeed [13] (zbiranje novic v resničnem času), Enrycher [14] (storitev za bogatenje besedila in kontekstualizacija), ArchiveExplorer [15] (storitev za analitiko vsebin velikih arhivskih zbirk), DiversiNews [16] (analitika vsebine v resničnem času), ScienceAtlas [17] (storitev za analizo socialnih omrežij raziskovalcev), EventRegistry [18] (storitev za pridobivanje znanja in odkrivanje trendov), LaVie (storitev za vsebinska priporočila) in niz orodij za besedilne analitike Textgarden [19]. Razvoj prototipov bo potekal v ciklih, posamičen cikel se bo končal s fazo testiranja in evalvacije, ki bo potekala v nadzorovanem okolju, medtem ko bodo za evalvacije uporabljeni zunanji uporabniki (obstoječi člani in obiskovalci portala VideoLectures.Net). Obe fazi bosta sledili že utečenim postopkom na IJS. Faza testiranja se odvija na razvojnem delu portala dev.videolectures.net, medtem ko faza validacije poteka z izbranimi registriranimi člani VideoLectures.Net (raziskovalci, akademiki, predavatelji in študenti).

- Razširjanje znanja – razvoj skupnih ali samostojnih poslovnih načrtov, izkoriščanje rezultatov, preiskovanje storitvenih modelov, grozdenje, vzpostavljanje aktivne raziskovalne skupnosti in standardnih sredstev za razširjanje informacij (predstavitve, publikacije, prireditve, srečanja, izmenjava podatkov). Glavni cilji katedre pri razširjanju vednosti je zavedanje znanstvene, industrijske in izobraževalne skupnosti o namenu in ciljnih projekta ter rezultatov; gre za razširjanje projektne aktivnosti in rezultatov na sorodnih področjih in aplikativnih sektorjih. Dodatno namerava zgraditi skupnost okoli rezultatov projekta in aktivno vzdrževati komunikacijski kanal do svojih članov. Katedra bo sledila strategiji razširjanja in gradnje skupnosti in bo zagotovila, da bosta razvita tehnologija in podatki, zbrani in ustvarjeni v okviru projektov, na voljo tudi po zaključku projektnih ciklov. Katedra bo za vsak projekt, ki ga bo izvajala, aktivno komunicirala s skupnostmi izven projekta, zbirala njihove povratne informacije in jih vključila v razvoj programske opreme in raziskovalne dejavnosti.
- Izmenjava raziskovalnega osebja – mentorstvo, usposabljanje doktorandov in raziskovalcev, pedagoškega osebja, ki ga zanima računalništvo, in tehnični vidiki odprtega izobraževanja ter OER.
- Mreženje – izmenjava in spodbujanje dobrih praks, študij primerov, pilotnih aktivnosti, prototipov in rezultatov raziskav. Tukaj katedra opredeljuje dve vrsti raziskovalnih

projektov. Prva kategorija odraža raziskovalni program nosilca katedre in ima zato svoj fokus na posamičnih srednje velikih in manjših projektih na temo IKT za spletno učenje in OER, podprtih z naprednimi znanji in tehnologijami za kontekstualizacijo. Ti raziskovalni projekti bodo nastajali pod mentorstvom nosilca katedre. Druga kategorija je niz tekočih in bodočih raziskovalnih projektov iz 7OP in H2020, ki jih vodi Institut »Jožef Stefan« in vključujejo OER v povezanih temah s področja umetne inteligence, in sicer jezikovnih tehnologij, multimodalne analitike vsebin, razumevanja besedil, informacijske in komunikacijske tehnologije, aplikacije in nastavkov za nove skupnosti in mreženje. Ti bodo povezani z nosilcem katedre, da bi povečali sinergijo z ostalimi katedrami UNESCO OER ter s celotnim raziskovalnim programom OER na Institutu »Jožef Stefan«. Hkrati bo IJS aktivno delal na prijavih, ponudbi in razvoju novih raziskovalnih projektov raziskovalnega programa katedre in raziskovalnega programa Obzorje 2020 in to v sodelovanju z drugimi partnerji, navedenimi v seznamu OpeningupSlovenia.

Naj dogodek/projekt

Katedra je ključni avtor pri ustvarjanju iniciative OpeningupSlovenia. Slovenija je zaradi iniciative postala vodilna država v svetu na področju odprtega izobraževanja, ki razvija, uvaja, testira in ocenjuje ustreznost inovativnih pristopov odprtega izobraževanja ter širi dobre prakse v svet. OpeningupSlovenia ni projekt, ni delovna skupina, ni interesna skupina, ni financirana s strani RS in je lastništvo vseh. To je pobuda »bottom-up«, ki je zrasla iz potreb po učinkovitih spremembah v izobraževanju. Združuje vse deležnike, ki razumemo, da lahko samo s sodelovanjem, z inovativnostjo in realnimi rezultati skupaj naredimo potrebne premike v izobraževanju in Slovenijo postavimo kot vodilno državo na zemljevid sveta. OpeningupSlovenia ima vsebino, ki je izobraževalna, vendar ima potencial, ki je čezsektorski in tako prinaša vrednost širšemu krogu deležnikov. OpeningupSlovenia je že svetovna blagovna znamka. Iniciativo so podprli generalna direktorica UNESCA Irina Bokova, minister za izobraževanje, znanost in šport dr. Jernej Pikalo in evropska komisarka za izobraževanje, kulturo, večjezičnost in mladino Androulla Vassiliou, ki so na javni predstavitvi OpeningupSlovenia 23. aprila 2014 imeli slavnostni nagovor.

Projekt MyMachine Slovenija [20], ki je s strani UNESCOVE katedre za odprto izobraževanje in prosto dostopne učne vire podprt kot primer dobre prakse, v izobraževalnem sistemu spodbuja odprto izobraževanje, interdisciplinarnost, podjetništvo, povezovanje z industrijo in ustvarjalnost. V okviru evropskega pripravljalnega srečanja za pripravo na UNESCOV mladinski vrh se je pridružil mladinskim delegatom Slovenije kot del programa nacionalne delavnice na temo mladinske ustvarjalnosti in soustvarjanja v interdisciplinarnih projektih in njihovem vplivu na trajnostni razvoj. Delavnice so se udeležili delegati iz 26 evropskih držav, ki so v sklopu delavnice spoznali MyMachine kot

projekt, ki udejanja UNESCOVE strategije na področju izobraževanja in povezovanja, ki sta ključna za zagotavljanje trajnostnega razvoja. Pripravljalno srečanje na forum za mlade, »Youth forum«, ki je integralni del UNESCOVE generalne konference, se je osredotočalo na prepoznavanje in promocijo dobrih praks na področju partnerstev med mladimi in odraslimi, vključevanje pričakovanj mladih v razprave o osnovnih človekovih vrednotah, etiko v znanosti in tehnologiji, promocijo strpne družbe ter vključevanje mladih v oblikovanje programov in politik. Sodelovanje projekta in UNESCO Slovenije je utečeno tudi v povezovanju z UNESCOVO mrežo šol, med katerimi se jih je v šolskem letu 2015/2016 večje število odločilo za izvedbo MyMachine.

Srečanje UNESCOVIH kateder za prosto dostopne vire OER, ki je potekalo v okviru svetovne konference Open Education Consortium 2015.

Glavni problemi in dileme

Glavni razlogi za nastanek katedre so identifikacija problemov in dilem s področja odprtega izobraževanja, ustvarjanje tehnologije za uporabo OER preko razumevanja globalne slike in raziskovalnih projektov ter nizanje predlogov za reševanje problemov. Cilj razvoja katedre je raziskati in ustvariti sredstva za informacijske in komunikacijske tehnologije za spletno učenje za odprte izobraževalne vire, ki bodo temeljile na sodobnih znanj in tehnologijah, ki pokrivajo celoten spekter izobraževanja (od osnovnošolskega do visokošolskega izobraževanja ter formalnega z neformalnim učenjem), v različnih državnih kontekstih (razvite države, nastajajoča in razvijajoča se gospodarstva, ob upoštevanju kulturne raznolikosti vsega sveta), na nacionalni (ali regionalni) ravni. Naslednje dejavnosti so že del strategije za identificiranje problemov in dilem ter prizadevanja Instituta »Jožef Stefan« za njihovo rešitev preko delovanja katedre:

- Uporaba OER – nastajajoče zanimanje za boljše merjenje in oceno rezultatov za učenje na različnih ravneh izobraževanja. Koncept OER je nastal že leta 2002, vendar sta globalna uporaba in sprejetost v izobraževanju šele nedavno postala aktualna do te mere, da se ga uporablja v formalnem izobraževalnem sistemu. OER ima zajeten transformativni potencial, ki ga je težko realizirati, saj so tehnologije ki bi to omogočile, razpršene in niso vključene v nekakšen skupni tehnološko-raziskovalni portfolio, ki bi omogočal večjo uporabnost OER za vse deležnike v izobraževanju in posledično tudi razvoj inovativnih učnih okolij na podlagi OER. Težavo predstavlja pomanjkanje raziskav in posledično argumenti za uvajanje OER v izobraževanje. Rešitve bodo tako potekale v dogovoru z drugimi raziskovalnimi partnerji in deležniki o tem, kako organizirati in zgraditi aktivnosti za implementacijo tehnologij in ustvarjanja dobrih praks v okviru katedre. Ta razvojni cilj se nanaša na pomemben del UNESCOVIH globalnih postrazvojnih ciljev tisočletja ter EFA, zlasti v povezavi z izobraževanjem in razvojem spretnosti za vključujoči in trajnostni razvoj po letu 2015, kot je opisano v UNESCOVEM dokumentu 2015 Thematic Think Piece [21].
- Zbiranje podatkov – analiza razpoložljivih podatkovnih virov OER ter zagotavljanje infrastrukture za sprejemanje, obdelavo, analizo, agregacijo in bogatenja podatkov z dodatnimi metapodatki. Raziskave kažejo, da je večina elementov OER na spletu decentraliziranih in ni jasnih podatkov o njihovi uporabi [22]. To predvsem pomeni oteženo iskanje željenih vsebin in uporabo le-teh. Trenutni izziv katedre je vzpostaviti svetovno infrastrukturo za OER, ki bo s časom narasla do te mere, da bo možno meriti velike količine podatkov (v milijonih OER avdio- in videoelementov, učnih načrtov, skript, nalog, testov, projektov, modulov, učnih gradiv, učbenikov in podatkovnih baz), in bo podlaga za razvoj algoritmov za rudarjenje, predstavlanje, razumevanje in uporabo tovrstnih raznolikih informacij. Ta način bi bil družbeno in jezikovno

gnostičen, vendar bi vključeval države, ki so že posvojile OER. Kot že omenjeno, jedro tovrstne platforme leži v partnerstvu med raziskovalnimi inštituti in univerzami ter šolami in ministrstvi. V okviru infrastrukturnih dejavnosti in nabiranja velikih zbirk podatkov OER na spletu bo katedra zagotovila tudi testna okolja drugim raziskovalcem zunaj domene OER, ki bi lahko bili zainteresirani za dostop do podatkov in ponovno obdelavo. Dostop do zbirk podatkov in metapodatkov bo zagotovljen preko spletnega servisa API, ki bo poleg tega omogočil objavo novih virov podatkov.

- Zagotavljanje orodij za ustvarjanje prosto dostopnih izobraževalnih vsebin Micro (Micro OERs). Konvencionalni elementi OER so namenjeni poučevanju, učenju in raziskovanju v katerem koli formatu, pod pogojem da je v javni domeni in objavljen pod odprto licenco, ki dovoljuje dostop, uporabo, ponovno uporabo in prerazporeditev z drugimi, brez ali z delnimi pravnimi omejitvami. Namen tovrstnih materialov je omogočanje kopiranja, uporabe in prilagoditve na zakonit in prosto dostopen način. Težava ni samo v zbiranju OER temveč tudi v kombiniranju tovrstnih vsebin in razbijanju ali fragmentiranju na minimalno pomenske oz. »mikro« delce. Cilj katedre je predlagati zasnovano in ustvariti posebna orodja za avtomatsko fragmentiranje avdio-vizualnih medijskih materialov za ponovno uporabo OER in digitalnih vsebin prek meja spleta, ustvariti učne medijske fragmente, ki so istočasno visoko zrnati inteligentni digitalni objekti, ter označeni in razvrščeni v smiselne sklope.
- Uvedba jezikovnih tehnologij za večjezičnost in čezjezičnost elementov, materialov in izdelkov OER. Večjezičnost je resna težava pri uporabi OER, ta je tudi opredeljena v srednjeročni strategiji UNESCA, saj naj bi visokokakovostne vsebine koristilo najširše število ljudi, zlasti (a ne izključno) v državah v razvoju in manj razvitih skupnostih, pri čemer je treba uskladiti napredne računalniške pristope in večjezičnost ustvarjalcev OER v enotno strategijo. Izjava direktorice Bokove najbolje povzema to potrebo: »Vse družbe, vsi ženske in moški, morajo imeti možnost izkoristiti priložnosti za ustvarjanje in izmenjavo znanja prek interneta v svojih maternih jezikih. To je bistveno za vključujoč in trajnosten globalni razvoj. UNESCO se je zavezal k večjezičnem internetu – potrebujemo podporo vseh deležnikov, da bi to dosegli ta cilj.« Katedra bo tako zagotovila niz odprtih dostopnih prototipnih storitev za čezjezične analitike vsebin, ekstrakcije znanja in povezovanje ter multimodalni prevod vsebine.
- Tehnična platforma za ustvarjanje in dostavo večpredstavnostnih OER. Mediji in IKT so še posebej učinkovita orodja za doseganje marginaliziranih skupnosti v manj razvitih državah, kot so majhne otoške države v razvoju in zlasti države v Afriki. Ker je multimedija veliko učinkovitejši način razširjanja znanstvenih in akademskih rezultatov, je optimalna pot zajemanje lokalno ustvarjenih predavanj in ostalih vsebin v obliki seminarjev, delavnic, konferenc in tečajev. To bi bilo lažje izvajati s pomočjo odprte, odprtokodne platforme za podporo upravljanju izobraževalnih avdio- in videovsebin,

kot je OpenCast Matterhorn, in z izgradnjo OpenCDN, odprtega omrežja za prenos vsebin za institucije, s čimer se slednjim omogoči ustvarjanje, širjenje in ponovna uporaba vseh svojih posnetkov in materialov OER. Objava in uporaba multimedijskih posnetkov bi bila centralizirana na z WSIS+10 nagrajeni platformi VideoLectures.Net.

- Infrastruktura za uporabniško modeliranje, personalizacijo in navzkrižna priporočila. Razumevanje uporabnika med procesom učenja je bistvenega pomena za vsako storitev OER, ki ponuja več kot le knjižnico materialov. Uporabniški modeli se lahko uporabijo za definiranje uporabniških skupin, analizo storitev, je vendar najpomembnejša personalizacija. Razumevanje vedenja posameznih uporabnikov, predhodno znanje, uporabniške potrebe in želje uporabnikov so bistvenega pomena pri personaliziranem učenju. Napredne tehnike na podlagi strojnega učenja so se izkazale za zelo uspešne pri analizi uporabnikov, medtem ko se slednji udeležujejo v izobraževalnih aktivnostih na spletu. Institut »Jožef Stefan« že podpira več obsežnih spletnih storitev s personalizacijo, vendar trenutno storitev na področju personalizacije OER pravzaprav skorajda ne uporabljajo. Katedra načrtuje odprte storitve za osnovne personalizacije in navzkrižna priporočila dati na voljo ustvarjalcem OER in globalni raziskovalni in uporabniški skupnosti odprtega učenja. Na ta način bi lahko zaključili zanko v uporabi OER ter med seboj povezali uporabnike in jim tako ponudili navzkrižna spletna priporočila za vsebino.

Predlogi/iniciative za nadaljnji razvoj

Naslednji koraki v delovanju katedre so predvsem promocijske aktivnosti za prepoznavnost Slovenije in vloge katedre v svetovnem merilu na področju odprtega izobraževanja ter širjenje in ustvarjanje dobrih praks, kot so VideoLectures.Net, MyMachine in ExplorEdu v okviru OpeningupSlovenia.

Reference

Archive Explorer, dostopno na <http://ailab.ijs.si/tools/archive-explorer/>

CT3 – Center za prenos znanja na področju informacijskih tehnologij, dostopno na <http://ct3.ijs.si/>

DiversiNews, dostopno na <http://ailab.ijs.si/tools/idiversinews/>

E3 – Laboratorijem za Umetno inteligenco, dostopno na <http://ailab.ijs.si/>

Ehlers et al. (2011): Beyond OER: Shifting Focus from Resources to Practices. Lisbon, Essen Enrycher, dostopno na <http://enrycher.ijs.si/>

Event Registry, dostopno na <http://eventregistry.org/>

Knowledge 4 All Foundation Ltd., dostopno na <http://www.k4all.org/>

Management, dostopno na <http://mediamixer.eu/>

MediaMixer FP7 ICT Project - FP7-ICT-318101-CSA– Intelligent Information Xlike
FP7 ICT Project – FP7 -ICT-288342- STREP – Cross Lingual Knowledge Extraction
(2012-2014), dostopno na <http://www.xlike.org/>

MyMachine Slovenia, dostopno na <http://www.mymachine.si/>

Nagrada WSIS, dostopno na <http://www.wsis-award.org/>

Newsfeed, dostopno na <http://newsfeed.ijs.si/>

OdpriTokodni sistem za samodejno zajemanje, procesiranje in objavo video vsebin
OpenCast Matterhorn, dostopno na <http://www.opencast.org/matterhorn>

OpeningupSlovenia, dostopno na <http://ouslovenia.net>

Science Atlas, dostopno na <http://scienceatlas.ijs.si/>

Textgarden, dostopno na <http://ailab.ijs.si/dunja/textgarden/>

Thematic Think Pieces , dostopno na <http://www.unesco.org/new/en/venice/post-2015/thematic-think-pieces/>

TransLectures FP7 ICT Project - FP7-ICT-287755-STREP – Language technologies,
dostopno na <http://translectures.eu/>

UNESCO katedra o odprtih tehnologijah za prosto dostopne izobraževalne vire in
odprto učenje, dostopno na <http://unesco.ijs.si>

VideoLectures.Net spletno mesto, dostopno na <http://videlectures.net>

Xlime FP7 ICT Project – STREP, FP7-ICT-2013-10 – crossLingual crossMedia
knowledge extraction (2014-2017), dostopno na <http://xlime.eu/>

dr. Mitja Brilly

SLOVENSKI NACIONALNI ODBOR PROGRAMA IHP UNESCO

Mednarodni hidrološki program (IHP) UNESCO je edini medvladni program v okviru sistema ZN, namenjen raziskavam voda, upravljanju vodnih virov, izobraževanju in izboljšanju zmogljivosti nacionalnega in mednarodnega upravljanja voda. Od svoje ustanovitve leta 1975 se je IHP UNESCO razvil iz mednarodno usklajenega in hidrološko usmerjenega raziskovalnega programa v celosten program za izobraževanje in krepitev zmogljivosti za upravljanje vodnih virov. IHP izpostavlja interdisciplinarni in celostni pristop k upravljanju povodij in vodonosnikov ob vključevanju socialnih razsežnosti vodnih virov ter spodbuja in razvija mednarodne raziskave na področju hidroloških znanosti. Pri izvajanju programa poleg nacionalnih odborov sodelujejo centri UNESCO prve in druge kategorije ter katedre UNESCO. Poleg tega IHP sestavljajo še posebni programi, z različnimi poudarki v posameznih fazah.

Taki programi so <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/water/ihp-viii-water-security/>:

FRIEND – režimi odtoka na osnovi podatkov, zbranih v mednarodni mreži eksperimentalnih porečij

GRAPHIC – presoja vodnih virov podzemnih voda pod pritiski podnebnih sprememb in človeka

G-WADI – globalna mreža za vode in zbiranje informacij v aridnih območjih

HELP – hidrologija za okolje, življenje in politiko

IFI – mednarodna pobuda za poplave

ISARM – program upravljanja mednarodnih vodonosnikov

ISI – mednarodna pobuda za sedimente

JIIHP – skupni program za izotope v hidrologiji

PCCP – od morebitnih konfliktov do potencialnega sodelovanja

UWMP – program upravljanja urbanih voda

WHYMAP – svetovni program hidrogeološkega kartiranja in ocenjevanja

Poleg omenjenih programov obstaja tudi mreža odborov IHP držav porečja reke Donave. Države skrbijo za skupne programe in sodelovanje ter organizirajo redna srečanja.

Program IHP se je dejansko začel leta 1965 z mednarodnim hidrološkim desetletjem 1965–1975, tako da letos uradno praznuje petdesetletnico delovanja. Izredno uspešno sodelovanje, v tedaj blokovsko razdeljenem svetu, in izredni dosežki so spodbudili nadaljevanje sodelovanja s šestletnimi programi dela. Slovenski odbor IHP (v nadaljevanju: Odbor) je bil ustanovljen poleti leta 1992 in deluje v sestavi Slovenske komisije za UNESCO.

Osnovna naloga Odbora je omogočiti slovenskim raziskovalcem sodelovanje v programu IHP UNESCO, svetovanje Slovenski nacionalni komisiji za UNESCO v zadevah, povezanih z delovnim področjem programa IHP, sodelovanje s Sekretariatom UNESCO, področnimi uradi in drugimi nacionalnimi odbori IHP ter opravljanje drugih nalog, ki izhajajo iz sodelovanja Slovenije v programu IHP.

Ob ustanovitvi smo se vključili v četrto fazo programa. Aktivno smo sodelovali pri programu FRIEND z organizacijo mednarodnega srečanja FRIEND97 leta 1997 v Postojni. Leta 2008 smo tako gostili srečanje držav porečja reke Donave na Bledu. Rezultat srečanja je bila, poleg objave prispevkov s srečanja, tudi knjiga »Hydrological Processes of the Danube River Basin: Perspectives from the Danubian Countries«, ki jo je leta 2010 objavila založniška hiša Springer.

V dogovoru in ob podpori slovenskih strokovnih društev, ki delujejo na področju voda, je bil leta 2012 organiziran I. kongres o vodah Slovenije (<http://ksh.fgg.uni-lj.si/kongresvoda/>). Poleg prispevkov, kjer so podrobno opisane posamezne težave, s katerimi se srečujemo v Sloveniji na vodah, je bila sprejeta tudi deklaracija, s katero so vodarska društva podala ugotovitve, zaključke in predloge za nadaljnji razvoj upravljanja voda v Sloveniji.

Težave iz izvajanjem programa IHP v Sloveniji so povezane s političnim procesom tranzicije, ki je v veliki meri spremenil upravljanje voda. V novem političnem sistemu se je izgubila skrb za dolgoročne cilje razvoja. Družba enostavno ni sposobna opredeliti dolgoročnih ciljev in jih potem izpeljati. Podobne težave so se pokazale v vseh bivših socialističnih državah, ki tvorijo drugo elekcijsko skupino UNESCA. V Sloveniji je prišlo do zavestnega opuščanja vzdrževanja, zanemarjanja strokovnosti pri izvajanju javnih služb ter zmanjševanja in opuščanja znanstveno-raziskovalnega dela. Posledice so velike škode zaradi poplav, nezadostno zbiranje sredstev iz naslova izkoriščanja vodnih virov, oskrba z vodo ni dovolj varna, razbohotena je črna ekonomija na vodah.

Trenutno je v izvajanju VIII. program z naslovom Varnost voda: odzivi na lokalne in globalne izzive. Teme programa so:

Tema 1: nesreče, povezane z vodami

Tema 2: podzemne vode

Tema 3: pomanjkanje vode in njena kakovost

Tema 4: voda za človeška naselja

Tema 5: ekohidrologija

Tema 6: izobraževanje na področju voda

Odbor IHP Slovenije je sprožil tudi akcijo »Več prostora za vode«, s katero bi vodam namenili več prostora. Razširili bi struge vodotokov v tolikšni meri, da bodo lahko prevajali poplavne vode mimo poseljenih območij, brez povzročanja škode in obenem z zadostno zarastjo.

Za boljše vključevanje v program in večje mednarodno udejstvovanje je Slovenija predlagala ustanovitev katedre UNESCO za zmanjševanje tveganj pri vodnih ujmah (Water-related Disaster Risk Reduction). Katedra se bo udeleževala predvsem pri izvajanju prve teme programa v domačem, regijskem in mednarodnem prostoru.

V pripravi je tudi iniciativa Biroja IHP UNESCO za ustanovitev mednarodnega panela za vode.

Osnovna naloga panela bo mednarodni skupnosti prek IHP predlagati, kako zagotoviti trajnostno upravljanje in gospodarjenje z vodo do leta 2100, s pomočjo najboljših praks in priporočil na globalni, regionalni in lokalni ravni, podati utemeljen pregled stanja najboljših sedanjih praks, trenutnega stanja voda in prihodnjih verjetnih scenarijev razvoja vodnih virov in družbenih interakcij. V ta namen bo panel opravil poglobljeno posvetovanje med svojimi člani, v sodelovanju z mnogimi avtorji in recenzenti. Panel bo vključeval oblikovalce politike, znanstvenike družbenih, humanitarnih, gospodarskih in naravoslovnih znanosti, inženirje in strokovnjake s strokovnim znanjem o različnih vidikih vode ob upoštevanju enakopravnosti ter zastopanosti spolov in sektorjev.

dr. Alenka Malej

MEDVLADNA OCEANOGRAFSKA KOMISIJA UNESCA – DELOVANJE V SLOVENIJI

Slovenija je postala članica Medvladne oceanografske komisije (IOC – Intergovernmental oceanographic commission) leta 1994; v skladu s statutom komisije je vzpostavila nacionalni odbor (NO IOC), ki od tedaj dalje deluje v sklopu dejavnosti Slovenske nacionalne komisije za UNESCO. V nacionalnem odboru, ki usmerja dejavnosti programa IOC v Sloveniji, so predstavniki Uprave za pomorstvo, Zavoda za varstvo narave, Agencije RS za okolje, Univerze v Ljubljani, Fakultete za matematiko in fiziko (meteorologija), Morske biološke postaje, Nacionalnega inštituta za biologijo, morskih zavarovanih območij, nevladnih organizacij ter UNESCA.

Medvladna oceanografska komisija je bila v okviru sistema Združenih narodov (ZN) vzpostavljena l. 1960 zaradi spoznanja, »da imajo oceani, ki pokrivajo prek sedemdeset odstotkov površine našega planeta, velik vpliv na človeštvo in vse oblike življenja na Zemlji. Če želimo pravilno ovrednotiti pomen oceanov, jih je potrebno raziskati z različnih vidikov. Pionirske raziskave in nove ideje so največkrat rezultat razmišljanja posameznikov ali manjših skupin, vendar so mnogi vidiki raziskav oceanov tako zahtevni, da jih le stežka uresničijo posamezne države ali celo skupina držav«.

IOC, ki deluje kot funkcionalno avtonomna enota pod okriljem UNESCO, sestavljajo države članice in njeni organi: skupščina, izvršni odbor in sekretariat, katerega sedež je v Parizu. Poleg tega ima IOC več delovnih teles. Skupščina IOC, kjer ima vsaka država članica po eno mesto, zaseda vsaki dve leti, izvršni odbor IOC, katerega člane voli skupščina IOC, pa se sestaja letno. Sekretariat IOC s sedežem v Parizu predstavlja izvršno vejo organizacije. Vodi ga sekretar, ki ga voli skupščina IOC, imenuje pa generalni direktor UNESCO. Ključni cilji oceanografske komisije že od njene ustanovitve so: spodbujanje mednarodnega sodelovanja, pospeševanje in koordinacija raziskav morja, razvoj oceanografskih služb, koordinacija izobraževalnih programov ter pomoč manj razvitim na vseh področjih delovanja IOC. Spočetka majhno število držav članic je stalno raslo in v letu 2015 ima IOC 147 članic (<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/about-us/>).

V skladu s srednjeročnim načrtom delovanja UNESCO je l. 2014 IOC sprejel novo srednjeročno (2014–2021) strategijo in cilje. Na pripravo strategije in opredelitev ciljev delovanja IOC je imela velik vpliv konferenca ZN o trajnostnem razvoju Rio+20. V viziji delovanja IOC je močan poudarek na znanstvenem razumevanju procesov v morju in na sistematskih merjenjih ter opazovanjih, ki skupaj predstavljajo temelj globalne politike za ohranitev zdravja morskih ekosistemov; slednje omogoča ljudem trajnostno rabo ekosistemskih uslug. Med pomembnimi cilji delovanja IOC v prid človeštva sodi tudi razvoj sistemov za zgodnje opozarjanje na naravne nesreče in na vplive klimatskih nihanj ter izboljšanje pripravljenosti na nenadne nevarne dogodke. Osnova za doseganje teh ciljev so znanstveno podprte dejavnosti. Zato med ključne strateške cilje sodijo tudi krepitev znanja o oceanih/morjih, uporaba tega znanja v dobrobit ljudi ter graditev institucionalnih možnosti za trajnostno gospodarjenje. In ne nazadnje, pomembno je tudi širjenje znanja o morju in ozaveščanje javnosti ter promocija vsebin dela IOC.

Glavni cilji programa IOC so:

- preprečevanje in zmanjševanje posledic naravnih nesreč, predvsem z razvojem sistemov zgodnjega opozarjanja na nevarnost zaradi hurikanov, popotresnih valov (cunami), ekstremnega plimovanja, neviht ...,
- ublažitev posledic in prilagajanje na klimatske spremembe na osnovi raziskav ter z izboljševanjem znanja o vplivih klimatskih sprememb na morske ekosisteme in naravne vire,
- ohranjanje zdravja morskih ekosistemov, ki temelji na raziskavah, spremljanju razmer (monitoring) in rednem poročanju o stanju (Globalna ocena stanja morskega okolja),
- pospeševanje trajnostnih politik in gospodarjenja z obalnim in morskim/oceanskim okoljem ter viri,
- izobraževanje in pomoč za doseganje zastavljenih ciljev.

Slovenija je bila v okviru jugoslovanskega programa v dejavnosti IOC vključena že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Na pobudo Morske biološke postaje Piran Nacionalnega inštituta za biologijo in Slovenskega urada za UNESCO se je Republika Slovenija leta 1994 vključila v delovanje IOC kot članica. V skladu s statutom IOC je bil takrat ustanovljen Nacionalni odbor za IOC in na sedež IOC v Pariz je bil posredovan akcijski naslov (Morska biološka postaja, Piran, Fornace 41).

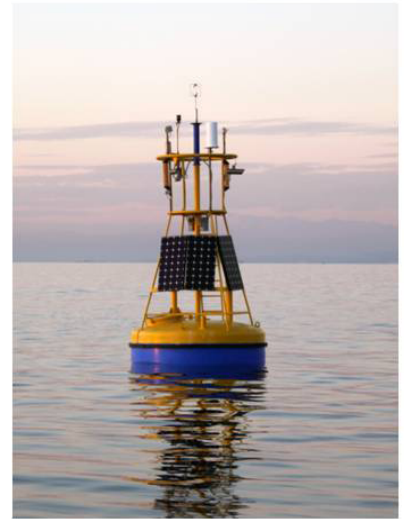
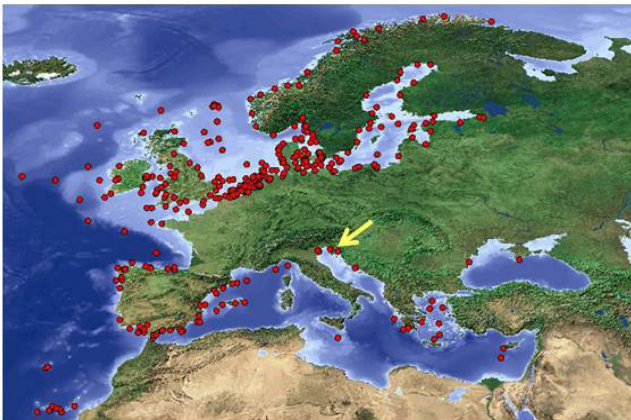
V prvem desetletju delovanja so bile dejavnosti NO IOC usmerjene v raziskave biodiverzitete, predvsem na zavarovanih območjih, pripravljen je bil različen promocijski material. Vzpostavljen je bil stik s centrom IOC za škodljiva cvetenja alg (HAB) v Kopenhagnu in začelo se je redno sodelovanje s pripravo poročil o stanju v slovenskem morju. V skladu s smernicami sekretariata IOC smo vzpostavili in dograjevali nacionalni oceanografski podatkovni center (NODC). V okviru priprav za vzpostavitev NODC je Slovenijo obiskal predstavnik IOC iz Pariza dr. Etienne Charpentier, ki je imel na MBP tudi dobro obiskano predavanje. Slovenijo sta obiskala tudi dolgoletni sekretar IOC dr. Gunnar Kullenberg in predsedujoči skupščini IOC dr. David Pugh.

Med osrednje cilje NO IOC je sodila vzpostavitev celovitega oceanografskega opazovalnega sistema ob slovenski obali. S finančno podporo UNESCO/NO IOC in obalnih občin smo speljali projekt oceanografske postaje, ki je konec l. 2000 začela poskusno delovati. Postajo so sestavljali oceanografska boja z merilnimi instrumenti na morju ter sprejemna in podatkovna baza na Morski biološki postaji Piran, podatki o meritvah pa so bili širši javnosti dostopni na spletni strani. Med pomembne dejavnosti je, tako kot še sedaj, sodilo izobraževanje na področju morskih znanosti z organizacijo predavanj, s pisanjem poljudnoznanstvenih prispevkov, pripravo dokumentarnih oddaj za radio in

TV, pripravo različnih drugih natisnjenih materialov, sodelovanje pri »Dnevih ustvarjalnih otrok« in z uvajanje mladih v znanost, priprava seminarjev za učitelje in profesorje naravoslovnih predmetov ter sprotno osveževanje spletne strani. Zagotovljena je bila tudi stalna komunikacija s sekretariatom IOC v Parizu in z drugimi relevantnimi mednarodnimi organizacijami ter sodelovanje na različnih strokovnih zasedanjih teh organizacij.

Vzpostavitev oceanografskega opazovalnega sistema na morju je omogočila sodelovanje v sredozemskem projektu operativne oceanografije MFSTEP, ki ga je financirala EU kot štiriletni projekt 5. okvirnega programa. Z raziskavami biodiverzitete smo se vključili v več evropskih projektov, med drugim tudi v evropsko mrežo odličnosti (NoE MarBEF). S finančno podporo UNESCO/NO IOC, ki je zagotovila osnovni prispevek, je bil poleg čezmejnega projekta CBD pridobljen tudi projekt INTERREG III (ISMO – Informacijski sistem o stanju morskega okolja v Tržaškem zalivu), ki je omogočil nov razvoj in posodabljanje oceanografske postaje na morju. Poleg postavitve nove oceanografske boje Vide iz

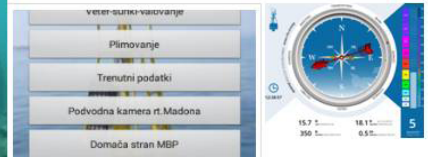
Opazovalni sistemi na morju: v evropski mreži je vključena tudi boja Vida, Piran

Aplikacija za dostop z mobilnim telefonom

Posnetki podvodne kamere: <http://www.nib.si/mbp/sl/tools/uw-cam>

Roža vetrov

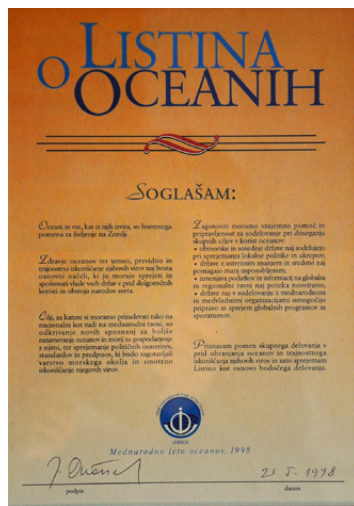
Oceanografska boja Vida na morju pred Piranom je vključena v evropsko mrežo.

nerjaveče pločevine in novih merilnih instrumentov na morju je bilo vseskozi potrebno razvijati in posodobljati različno programsko opremo. Zelo zahtevno je tudi vzdrževanje opreme na morju, kar s finančno podporo omogoča ARSO (Agencija RS za okolje). V okviru projekta ISMO je bila v letih 2007–2008 instalirana nova oceanografska boja s posodobljeno opremo ter tudi podvodno kamero. Ta stalno spremlja razmere na območju boje, posamezniki pa dogajanje lahko spremljajo prek spletne strani. Posodobljena je bila tudi programska oprema za širokopasovni prenos podatkov in slik. V zaščitenem morskem območju ob rtu Madona občine Piran je bila takrat nameščena kamera, katere živo sliko na morskem dnu obiskovalci lahko tudi danes spremljajo na spletni strani (<http://www.nib.si/mbp/sl/tools/uw-cam>). V skladu z zahtevami NODC je potrebno vseskozi nadzorovati kakovost podatkov. Stalen razvoj in posodobljanje oceanografske postaje je omogočalo tudi sodelovanje v različnih drugih EU-projektih, predvsem MyOcean, SeaDataNet in EMODNET, ki postavljajo Slovenijo na zemljevid evropskih držav z oceanografsko merilno postajo na morju. Izkušnje z delovanjem oceanografske boje Vide so pripomogle k odločitvi ARSO o postavitvi dveh drugih manjših opazovalnih boj (Zora in Zarja) v slovenskih vodah.

Zelo odmevne so bile dejavnosti NO IOC v letu 1998. Zavest, da mora biti čim več ljudi seznanjenih s problematiko raziskav in varovanja morskih ekosistemov, je vodila do zamisli o mednarodnem letu oceanov. Na skupščini IOC jo je predstavila Portugalska kot država z dolgo pomorsko tradicijo ter kot organizatorica svetovne razstave EXPO '98. Pobuda je bila sprejeta tudi na konferenci UNESCO in Generalna skupščina Združenih narodov je z resolucijo A/RES/49/13 leto 1998 razglasila za mednarodno leto oceanov (<http://www.unesco.org/bpi/eng/unescopress/97-250e.htm>, MLO). Program dejavnosti Slovenije za obeležje MLO z naslovom »Morje – naša priložnost in bodočnost« je pripravil slovenski NO IOC in je vključeval sodelovanje na svetovni razstavi EXPO '98 »Oceani – dediščina za prihodnost« v sodelovanju z Uradom Vlade RS za informiranje, pripravo strokovne razstave »Barve zaliva« v piranski in izolski likovni galeriji, pripravo seminarjev za profesorje in sodelovanje s šolami ASP. Skupaj s TV Koper smo posneli 15 kratkih tematskih dokumentarnih oddaj z morsko tematiko, pripravili spletno stran, ki je predstavljala različne dogodke v zvezi z MLO doma in po svetu, objavili smo vrsto poljudnoznanstvenih prispevkov v sredstvih javnega obveščanja, zagotovili različna tiskana gradiva (zgibanka, brošure, mapa, plakat), organizirali pa smo tudi podpisovanje Listine o oceanih. S podpisom so se posamezniki zavezali, da bodo čim več storili za ohranjanje ekološkega ravnovesja morij. Posebno Listino o oceanih so podpisali visoki državniki, med njimi več predsednikov držav (Kanade, Portugalske, ZDA ...), in tako potrdili namen, da bodo skrbeli za sonaraven razvoj morskih in obalnih ekosistemov. Med obiskom svetovne razstave EXPO '98 je listino podpisal tudi takratni predsednik slovenske vlade dr. Janez Drnovšek. Slovenski program dejavnosti ob mednarodnem letu

oceanov je predsednica NO IOC med obiskom na sekretariatu IOC v Parizu predstavila tudi namestniku sekretarja IOC dr. Iouriju Oliouniju, zadolženemu za koordinacijo programa »1998 – Mednarodno leto oceanov«. Različni naši materiali v slovenskem jeziku so bili nato vključeni v razstavo na sedežu UNESCA v Parizu novembra 1998.

Predsednik vlade dr. Janez Drnovšek podpisuje Listino o oceanih na Svetovni razstavi EXPO '98.

V sodelovanju z UNESCOVO Osnovno šolo Cirila Kosmača iz Pirana, ki je gostila UNESCOV tabor »Korenine in krila«, smo organizirali prireditev »Otroci in morje«, na kateri so sodelovali udeleženci tabora iz sedmih držav. V okviru programa ZN »Desetletje izobraževanja za trajnostni razvoj (2005–2014)« smo skupaj s slovensko komisijo UNESCO, mrežo šol ASP in z Zavodom RS za šolstvo pripravili tridnevni seminar. Med ključnimi temami so bile klimatske spremembe, okolje in vode, biodiverziteteta in oceanografski procesi. Seminar je potekal na Morski biološki postaji v Piranu, na njem pa je sodelovalo 76 predstavnikov/koordinatorjev šol iz 46 slovenskih krajev. Med izobraževalnimi materiali, ki smo jih pripravili v okviru dejavnosti NO IOC, so tudi plastificirane tablice z različno vsebino (Ali morje še diha, Meduze, Roža vetrov, Morske trave, Škodljiva cvetenja alg v slovenskem morju, Ribe z naše tržnice), ki so kljub visoki nakladi že skoraj v celoti pošle. Natisnili smo tudi določevalni ključ za obrežne ribe in predlog za podvodno učno pot. Velik uspeh sta imela tudi spletna stran z različnimi igrkami za otroke in kratek naravoslovni film o življenju na obali; zanj smo prejeli priznanji Slovenske znanstvene fundacije Prometj znanosti. Naravoslovne in morske

Za spletno stran z igricami za otroke smo prejeli priznanje Slovenske znanstvene fundacije »Prometej znanosti«.

Otvoritev razstave »Morje in sol« na Nacionalnem inštitutu za biologijo.

Obeležanju svetovnega dneva oceanov sta se l. 2008 pridružila predsednik države dr. Danilo Türk in piranski župan Tomaž Gantar.

vsebine smo skušali javnosti približati tudi z različnimi razstavami (Življenje na stebrih – o organizmih, ki obraščajo pilote v Luki Koper, O morju in soli, Skrivnosti Mediterana in druge, pri projektu Futuro Autopoiesis smo sodelovali z umetniškim kolektivom Ljudmile KUD F. Prešeren). Razstave smo postavili v različnih okoljih, od galerij do knjižnic, mednarodnega sejma INTERNAVTIKA in prostorov Morske biološke postaje Piran ter Nacionalnega inštituta za biologijo v Ljubljani. Od l. 2008 dalje so v javnosti najodmevnejše prireditve ob svetovnem dnevu oceanov 8. junija, ki jih organiziramo vsako leto; l. 2008, sta se nam pridružila tudi predsednik republike dr. Danilo Türk in piranski župan Tomaž Gantar (Slika 6). Predlog za obeležje svetovnega dneva oceanov je bil podan že na svetovni konferenci o trajnostnem razvoju v Rio de Janeiru l. 1992, Generalna skupščina Združenih narodov pa je resolucijo o tem sprejela l. 2008 (<http://www.un.org/en/events/oceansday/background.shtml>).

Tudi sedanji slovenski program NO IOC je skladen s strateškimi cilji IOC (2014–2021) in vključuje tri širše usmeritve:

- razvoj in integracija opazovalnega ter informacijskega sistema o morju,
- razvoj in krepitev mednarodnega sodelovanja na področju morskih znanosti s poudarkom na vsebinah, ki so povezane z zdravjem ekosistemov (biodiverzitet, škodljiva cvetenja planktona, vplivi človeka na morske ekosisteme),
- veliko pozornosti je posvečeno širjenju znanja o morju v javnosti ter promocijskim dejavnostim.

Pri delovanju se naslanjamo predvsem na dolgoročne programe IOC, kot so GOOS (Global Ocean Observing System), IODE (International Oceanographic Data and Information Exchange), HAB (Harmful Algal Blooms) in OBIS (Ocean Biogeographic Information System).

Opazovalni in informacijski sistem stalno dopolnjujemo in nadgrajujemo, vključen je v evropske mreže (MOONGOOS in EuroGOOS) in prek spletne strani omogoča spremljanje različnih podatkov o morju v realnem času, zagotavljajo jih merilni instrumenti oz. senzorji na oceanografski boji Vidi. Te podatke dopolnjujejo opazovanja in meritve s plovili. Podatke uporabniki lahko pridobijo tudi s pomočjo aplikacije na mobilnih telefonih. Z raziskavami biodiverzitet in škodljivih cvetenj smo prav tako vključeni v mednarodne programe. Na rednih sestankih nacionalnih predstavnikov za škodljiva cvetenja (IP HAB – Medvladni panel za škodljiva cvetenja) poročamo o stanju v Tržaškem zalivu.

Med osrednje sklope programa NO IOC vseskozi sodijo dejavnosti za krepitev znanja o oceanih/morjih in promocijske dejavnosti. Poleg zelo uspešnih prireditev za obeležje mednarodnega leta oceanov so pestre izobraževalne in promocijske dejavnosti stalnica programa NO IOC. Med temi so sedaj že tradicionalne prireditve ob svetovnem dne-

vu oceanov (8. junij), ki se jih vsako leto udeleži tudi do 400 obiskovalcev. Za otroke in mladostnike pripravimo delavnice (Sliki 7 in 8) kot so: pogled pod mikroskopom, raznovrstnost morskih organizmov, svet v malem, delo na raziskovalni ladji, poskusi z vodo, kemija morja, priprava na potop, delavnica s klapavicami. Poleg tega organiziramo poljudna predavanja, različne razstave in predstavitve. Zelo uspešen je bil natečaj naravoslovne fotografije in risanja za otroke, z risbami meduz pa smo sodelovali tudi na natečaju ameriškega nacionalnega centra za ekološke analize in sintezo (NCEAS, University of California, Santa Barbara). Zelo je obiskana spletna stran, ki smo jo v l. 2015 prenovili. Na njej ima posebno mesto IOC UNESCO, kjer smo vsebine razdelili na 3 tematske sklope: Novice in dogodki, Publikacije ter Otroški kotiček; poleg spletne strani redno vzdržujemo tudi profila na družabnih omrežjih Facebook ter Twitter.

Delavnica svet v malem: morski plankton pod mikroskopom.

Obisk in delo na raziskovalni ladji zanima mnoge šolarje.

Davor Šoštarč

IZUM V VLOGI UNESCOVEGA REGIONALNEGA CENTRA

Dejavnost Instituta informacijskih znanosti (IZUM) je pretežno vezana na razvoj in delovanje sistema in servisov COBISS (Koooperativni online bibliografski sistem in servisi) in sistema SICRIS (sistem za sprotno spremljanje dosežkov raziskovalne dejavnosti). Predvsem COBISS, ki predstavlja temelj nacionalnega knjižničnega informacijskega sistema, je uspešno uveljavljen tudi v nekaterih drugih državah jugovzhodne Evrope (Srbija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Bolgarija in Albanija). Vsi ti sistemi so med seboj povezani v mrežo COBISS.Net. IZUM tako že več kot 25 let sistematično podpira modernizacijo knjižničarstva v regiji jugovzhodne Evrope.

UNESCO ima pomembno vlogo na področju knjižničarstva in med njegove prioritete sodi tudi modernizacija knjižnic na podlagi novih tehnologij in organizacijskih konceptov. To je še posebej razvidno iz UNESCOVE Konvencije o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov (Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions), katere podpisnici sta tudi Republika Slovenija in Evropska komisija. Mreža knjižnic je izjemno pomembna za sožitje med kulturami in za enakomernejši razvoj v svetu, vendar pod pogojem, da je povsod zagotovljena osnovna dostopnost do knjižničnih virov, kar je v odločilni meri odvisno od stopnje informatizacije knjižničnih funkcij.

Na podlagi številnih delovnih stikov z regionalno pisarno UNESCO v Benetkah (BRESCE) je prevladala ugotovitev, da IZUM s projektom COBISS.Net dejansko opravlja poslanstvo in uresničuje cilje, značilne za centre pod pokroviteljstvom UNESCO (centri II. kategorije): prispeva k izvajanju programa UNESCO z zagotavljanjem strokovnih zmogljivosti, z izmenjavo informacij in znanja, s teoretičnimi in z uporabnimi dognanji na področju informacijskih znanosti, s specialističnim usposabljanjem ter podpiranjem tehničnega sodelovanja z deželami v razvoju.

Zato je UNESCO po opravljenih vseh predpisanih aktivnostih in analizah na svoji 36. generalni skupščini novembra 2011 sprejel odločitev, da IZUM-u podeli status centra II. kategorije. Leto dni kasneje je bil v Parizu podpisan sporazum med Republiko Slovenijo in Organizacijo združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), ki podrobneje definira in opredeljuje vlogo IZUM-a kot regionalnega centra II. kategorije v okviru UNESCO.

Cilji in namen

IZUM nesporno že več kot dve desetletji pomembno prispeva k uresničevanju strateških ciljev in programskih prioritete UNESCO na področju informatizacije knjižnic in zasnove informacijskih sistemov za spremljanje rezultatov raziskovalne dejavnosti v regiji. O tem priča več mednarodnih konferenc in delavnic v skupni organizaciji z UNESCOVO regionalno pisarno v Benetkah (BRESCE) ali ob sodelovanju strokovnjakov iz sekretariata UNESCO v Parizu. IZUM si je v večini držav jugovzhodne Evrope, še posebej pa v regiji zahodni Balkan, pridobil ugled povsod sprejemljivega partnerja, ker nikoli ne nastopa iz komercialnih pobud, ampak kot svetovalec vlad pri razvoju nacionalnih informacijskih sistemov za podporo kulturi, izobraževanju in znanosti. Vse vključene države so ob različnih priložnostih izrekle podporo vlogi, ki jo je opravljal IZUM.

Po pravilih UNESCO je bila opravljena študija izvedljivosti; izvedena je bila tudi vrsta posvetovanj:

- s strokovnjakom, ki ga je imenoval UNESCO in je obiskal IZUM junija 2011;
- z mednarodnimi organizacijami, ki se posvečajo knjižničarstvu;
- z institucijami v regiji, ki skrbijo za razvoj knjižničarstva in informacijskega spremljanja rezultatov raziskovalne dejavnosti.

Med temi aktivnostmi je UNESCO nesporno ugotovil, da v regiji obstaja enotno stališče glede naslednjih področij:

- potreba po izmenjavi znanja in izkušenj pri informatizaciji knjižnic in pri sprotnem spremljanju rezultatov raziskovalne dejavnosti;
- krepitev sodelovanja vladnih, strokovnih in poslovnih subjektov pri intenzifikaciji prenosa znanja v prakso;
- bogatenje znanj in izkušenj na omenjenih področjih, upoštevanje večjezičnosti v regiji;
- specialistično izobraževanje in usposabljanje za ta namen;
- ustanavljanje lastnih centrov znanja in izobraževanje za potrebe informatizacije knjižnic;
- izmenjava strokovnjakov med sodelujočimi državami;
- stalen pretok znanja prek strokovnega tiska, konferenc in spletnih komunikacij.

Po pričakovanjih naj bi IZUM kot UNESCOV center II. kategorije pomembno okrepil multikulturno sodelovanje in pretok informacij o intelektualni produkciji v regiji, kar bi spodbudilo nastanek novih partnerskih odnosov v delu sveta, kjer je to glede na polpreteklo zgodovino še posebej potrebno.

Dejavnost centra naj bi bila osredotočena na reševanje konkretnih problemov posodabljanja knjižničnih sistemov v vključenih državah in na zagotavljanje pogojev njihove integracije v globalno knjižnično mrežo tako z vidika dostopa do mednarodnih bibliografskih baz kot z vidika vključevanja lastnih bibliografskih informacij v te baze. Tako intelektualna dediščina kot tudi sprotna intelektualna produkcija teh držav terjata aktivnejšo prisotnost v globalnih pregledih.

Med nameni je tudi spodbujanje izgradnje informacijske infrastrukture, ki bo omogočala višjo kakovost raziskovalne dejavnosti, transparentnost raziskovalnih potencialov in rezultatov raziskovalne dejavnosti v regiji, posledično pa bo pospeševala tudi splošno inovativnost.

Kaj se po treh letih dejansko dogaja

V sporazumu med Vlado Republike Slovenije in UNESCO je med drugim zapisano, da bo IZUM v vlogi UNESCOVEGA centra II. kategorije skrbel za:

- usklajevanje razvoja in delovanja vzajemnega bibliografskega sistema in storitev;
- usklajevanje razvoja in uporabo standardov za računalniško podporo za zahteve vzajemnega bibliografskega sistema in storitev;
- razvoj in vzdrževanje programske opreme za potrebe vzajemnega bibliografskega sistema in storitev;
- ugotavljanje usposobljenosti osebja knjižnic za vzajemno katalogizacijo in sodelovanje z nacionalnimi knjižnicami držav, ki sodelujejo v COBISS.Net;
- načrtovanje in vzdrževanje skupnih računalniških in komunikacijskih zmogljivosti za delovanje sistema;
- upravljanje ponudbe podatkovnih zbirk na elektronskih nosilcih podatkov z neposrednim dostopom s soglasjem njihovih ustvarjalcev;
- organizacijo strokovnega usposabljanja in svetovanja na področjih, ki jih pokriva vzajemni bibliografski sistem;
- usklajevanje informacijskih sistemov za spremljanje raziskovalne dejavnosti v različnih državah, ki uporabljajo COBISS.Net;
- sodelovanje pri javnih programih za razvoj mreže COBISS.Net kot sredstva za razvoj družb znanja v regiji;
- načrtovanje razvoja in vzdrževanja računalniške in komunikacijske infrastrukture v izobraževalnih, raziskovalnih in kulturnih organizacijah;
- raziskovalno, razvojno in svetovalno delo na lastnem delovnem področju.

Jasno se vidi, da gre za naloge, ki jih IZUM v tej regiji že tako ali tako izvaja skladno s svojim osnovnim poslanstvom. Glede tega se ni prav nič spremenilo. Mi smo sicer pričakovali, da se bodo naše dejavnosti v ciljni regiji okrepile in da nam bo status UNESCOVEGA centra II. kategorije utrl kakšno prej težje prehodno pot. Prav tako smo bili prepričani, da bomo z UNESCOVO pomočjo lažje identificirali razvojne programe v tej regiji in skupaj z UNESCOM ter njegovimi partnerji tudi sprožili kakšne nove aktivnosti, po tihem pa smo se tudi nadejali kakšnega konkretnega instrumenta.

Žal se nič takega ni zgodilo. Pravzaprav kar drži ugotovitev, da se nekako pojavljajo komunikacijski zastoji med UNESCOM in nami. Razlog vidim v morda ne povsem dorečenih postopkih medsebojnega komuniciranja in v našem slabšem poznavanju organizacijskih

mehanizmov UNESCO. Najpomembnejša razloga pa sta UNESCOVO nerazumevanje IZUM-ove vloge in poslanstva v regiji ter dejstvo, da naši programi morda niso čisto v skladu z UNESCOVIMI standardnimi vzorci (naša vloga in poslanstvo sta dokaj dolgoročna in usmerjena v zelo konkretne cilje širšega pomena).

Iz tega zadnjega razloga in glede na v sporazumu jasno zapisane naloge in cilje je pri našem angažiranju v ciljni regiji razumljivo, da v naših programih ni prostora za nekakšne parcialne, populistične ali kako drugače odmevne projekte, ki bi izstopali iz naše jasno začrtane smeri. Trdim pa, da so rezultati našega delovanja izvrstni in zelo pomembni za regijo, ki jo pokrivamo. Nenazadnje se je število držav, v katerih imamo konkretne rezultate, v tem času povečalo – z nami je zdaj tudi Albanija, ki sodeluje v mreži COBISS. Net z devetindvajsetimi knjižnicami in s kopico usposobljenih katalogizatorjev!

Zaključek

Za IZUM je pridobitev statusa UNESCOVEGA centra II. kategorije zagotovo prestižnega pomena in veliko priznanje dosedanjim uspehom ter potrditev programskih usmeritev v regiji. Želeli pa bi si, da bi UNESCO našo dejavnost podprl z več konkretnimi dejavnji. Komunikacije in medsebojno obveščanje bi lahko bili globlji in z veseljem se bomo potrudili, da morebitne ovire na tej poti premagamo. Prav tako upamo, da bo Vlada Republike Slovenije kljub trenutnim omejitvam in ukrepom zmoгла izpolniti svoje še neizpolnjene zaveze iz sporazuma.

Viri in reference

UNESCO, 2011, Resolucija o podelitvi statusa centra II. kategorije pod okriljem Unesca. Dostopno na: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/pdf/36_C_Res_15_-_Sri_Lanka_Centre_Nov2011.pdf; str. 61, točka 55.

UNESCO, 2005, Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. Dostopno na: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31038&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

UNESCO, 2012, Sporazum med Republiko Slovenijo in Organizacijo združenih narodov za izobraževanjem znanost in kulturo [...]. Dostopno na: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/official_documents/agreement_unesco_slovenia_izum_en.pdf

Pivec F., 2012, Pot v UNESCO. Organizacija znanja, Vol. 17, št. 1

Šoštarič D., 2012, IZUM pred novimi izzivi. Organizacija znanja, Vol 17, št. 4

Kārklīņš J., 2012, On the Occasion of the Inauguration of IZUM [...]. Organizacija znanja, Vol 17, št. 4

dr. Irena Lazar

UNESCO UNI-TWIN MREŽA IN FAKULTETA ZA HUMANISTIČNE ŠTUDIJE UNIVERZE NA PRIMORSKEM

Fakulteta za humanistične študije v Kopru je bila ustanovljena kot samostojna inštitucija na področju univerzitetnega izobraževanja leta 2000 in nato v letu 2003 postala članica Univerze na Primorskem. Fakulteta je v 15-ih letih svojega delovanja vzpostavila številna partnerstva v Evropi in izven nje, posebej tesno je povezana s partnerji na območju Jadrana, Sredozemlja in Balkana, s katerimi smo izvedli in izvajamo številne mednarodne projekte.

Leta 2006 se je na fakulteti iz katedre v okviru Oddelka za zgodovino oblikoval samostojen Oddelek za dediščino, ki se je nato leta 2012 preimenoval v Oddelek za arheologijo in dediščino. Oddelek danes izvaja bolonjske študijske programe na 1. stopnji (Kulturna dediščina – enopredmetni in dvopredmetni študijski program, Arheologija – dvopredmetni študijski program), 2. stopnji (Arheološka dediščina Sredozemlja, Dediščinski turizem – v sodelovanju s Fakulteto za turistične študije UP) in 3. stopnji (Arheologija, Upravljanje kulturnih virov in arhivistika).

Kulturna dediščina – univerzitetni študijski program 1. stopnje

Študijski program Kulturna dediščina traja 3 leta (6 semestrov) in je prvi in edini program te vrste pri nas, saj študente uvaja v široko, interdisciplinarno razumevanje kulturne (in naravne) dediščine. Študentje pridobijo splošno izobrazbo s področja materialne in nematerialne dediščine, naravne dediščine ter interdisciplinarni pogled na obravnavo ter vzdrževanje in ohranjanje kulturne zapuščine ([www.fhs.upr.si/dodiplomski študij](http://www.fhs.upr.si/dodiplomski_studij)). Oblikovali smo preplet temeljnih znanj arheologije, zgodovine, umetnostne zgodovine, etnologije, arhitekture itd. Seznanimo jih z metodologijami znanstvenega raziskovanja in pomagamo razviti njihove veščine kritičnega razmišljanja ter samostojnega dela. S programom izobraževanja 1. stopnje se zapolnjuje strokovna vrzel, kar je za Slovenijo nujno potrebno in zelo pomembno na področjih zaščite, ohranjanja, razvoja in trženja kulturne ter naravne dediščine. Poleg temeljnih vsebin ponuja študij številna specifična znanja o pravnem varstvu dediščine, muzeologiji, konservatorstvu in arhivih.

Arheološka dediščina Sredozemlja – študijski program 2. stopnje

Študijski program Arheološka dediščina Sredozemlja je zasnovan tako, da poglobi in razširi strokovno usposobljenost študenta na področju arheologije in arheološke dediščine, pri čemer so v pedagoški proces vključeni tako teoretski vidiki preučevanja kot tudi prenos znanj za aplikativno rabo v ustanovah, ki se ukvarjajo z raziskovanjem, varovanjem, izobraževanjem, promocijo in trženjem arheološke dediščine.

Študenti UP FHŠ so aprila 2013 na strokovni ekskurziji spoznavali, kako v sosednji Italiji varujejo in promovirajo arheologijo in kulturno dediščino. Foto: Ivana Pintarič.

Dediščinski turizem – interdisciplinarni študijski program 2. stopnje

Program od leta 2009 skupaj izvajata Fakulteta za turistične študije – Turistica in Fakulteta za humanistične študije UP. Razvili in oblikovali so ga strokovnjaki različnih znanstvenih disciplin s področij ekonomije, humanistike, družboslovja in naravoslovja. Študijske vsebine slonijo na konkretnih, praktičnih izkušnjah pri izvajanju evropskih razvojnih projektov s področja turizma in dediščine. UP FHŠ v okviru tega programa pokriva modul Dediščina z vsebinami s področja kulturne dediščine in humanistike v okviru temeljnih in izbirnih predmetov.

Upravljanje kulturnih virov in arhivov – doktorski študij

Med pomembnejšimi cilji oddelkov na UP FHŠ je tudi spodbujanje dobrih študentov za kontinuiran študij do doktorata znanosti. Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem je pripravila študijski program 3. stopnje Upravljanje kulturnih virov in arhivov, oblikovan v skladu z reformo evropskih doktorskih študijev, katerega kriterije določa EUA. Temeljni specifični cilj tega doktorskega študijskega programa je omogočiti doktorandom poglobljen uvid v upravljanje kulturnih virov in arhivov, vključno z uporabo orodij, ki jih nudijo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, ter inovativno nadgrajevanje pridobljenih znanj s samostojnim raziskovalnim delom. Posebej v ta namen je bil sklenjen tudi sporazum s Filozofsko fakulteto Univerze v Zagrebu.

Izvajanje študijskih programov s področja kulturne dediščine in kulturnih virov je naša podlaga za nadaljnje aktivnosti in sodelovanje v okviru mreže kulturnega turizma UNITWIN¹. Razvijanje kakovostnega kulturnega turizma mora sloneti na dobrem poznavanju temeljnih disciplin, ki varujejo kulturno dediščino, skrbijo za njeno raziskovanje, konserviranje, restavriranje in upravljanje. Samo na kakovostni podlagi raziskovanja in varovanja dediščine se lahko razvije kakovostna promocija kulturne dediščine za potrebe kulturnega turizma. V tej smeri se fakulteta povezuje znotraj univerze in izven nje ter poleg omenjenih študijskih programov izvaja projekte, poletne šole in konference, predstavljene v nadaljevanju, ki vodijo v celostno kakovostno razvijanje podlag za kulturni turizem. Prav tako se je povezala z mrežo UNESCOVIH srednjih šol ter s projektom prYde, ki preko generacije Y širi poznavanje in skrb za varovanje kulturne dediščine. S tovrstnim sodelovanjem želimo krepiti most med generacijami in institucijami na področju izobraževanja ter tesnejše vsebinsko sodelovanje v verigi izobraževanja, od šol do univerz.

UNESCO, raziskovanje, varovanje, prezentacija in promocija kulturne dediščine v povezavi z univerzitetnim izobraževanjem

UP FHŠ je od leta 2015 del UNESCOVE mreže UNITWIN Podvodna arheologija (Underwater Archaeology), katere koordinatorica je Selçuk University (Turčija).² Mreža združuje univerze, ki v svojem programu razvijajo področja podvodne arheologije, in krepi ter razvija njihovo sodelovanje.

¹ Član UNESCOVE mreže UNITWIN Culture tourisme développement (2014), osnovane leta 2002, Université Paris I Panthéon Sorbonne, Paris, France.

² Član UNESCOVE mreže UNITWIN Underwater Archaeology (2015), osnovane leta 2012, Selçuk University, Turkey.

Aktivnosti vzpostavljenega sodelovanja so usmerjene na področja podvodne arheologije, podvodne kulturne dediščine in sorodnih disciplin. Glavna področja delovanja so varovanje, ohranjanje, konserviranje, restavriranje, raziskovanje, promocija in upravljanje podvodne kulturne dediščine. V ta namen povezujemo podvodno arheologijo, pomorsko arheologijo, navtično arheologijo, restavriranje in konserviranje podvodnih ostalin, muzeologijo, javno promocijo, upravljanje s podvodno dediščino in dediščino v vodi, dediščino obalnega območja ter računalniške tehnologije in inženiring, povezan s podvodno arheologijo.

Glavne usmeritve mreže in njenih članic so promocija raziskovanja, izobraževanja, informiranja in dokumentiranja na področju arheologije in podvodne kulturne dediščine, vzpostavitev akademske izobraževalne mreže z usklajenimi programi izobraževanja in njihovim izvajanjem, vzpostavitev skupnega portala za širjenje znanja in informacij (www.underwaterarchaeology.net), organizacija regionalnih in mednarodnih konferenc ter seminarjev za promocijo in inovativen razvoj raziskovanja, izvajanje skupnih projektov, spodbujanje meduniverzitetnega sodelovanja, širjenje zavesti o pomenu podvodne kulturne dediščine in vplivanje na politiko do te kulturne dediščine.

Članice mreže lahko cilje udejanjajo na osnovi ratificirane konvencije iz leta 2001 – Konvencija za zaščito podvodne kulturne dediščine. UP FHŠ je v tej smeri orientirana na upravljanje, razvoj, promocijo in varovanje arheološkega parka Simonov zaliv ter njegove dediščine na kopnem in pod vodo. Trenutno izvaja mednarodni projekt »AS – arheologija za vse«. Oživljanje arheološkega parka Simonov zaliv je financirano iz sklada EGP (www.projectas.eu).

»AS – Arheologija za vse«: Oživljanje arheološkega parka Simonov zaliv

Program finančnega mehanizma EGP. Trajanje: 3. 2. 2015–30. 9. 2016.

Vodi prof. dr. Irena Lazar.

S projektom »AS – Arheologija za vse« želimo povečati dostopnost rimske vile v Simonovem zalivu, arheološkega spomenika nacionalnega pomena, ga umestiti v kulturno in turistično ponudbo območja, razviti program in infrastrukturo, ki bosta omogočala delovanje arheološkega parka skozi vse leto in njegovo finančno vzdržnost. Posebna pozornost zaščite spomenika bo namenjena mozaikom kot bistvenemu arhitekturnemu segmentu arheoloških arhitekturnih ostankov. Zagotovljene bodo ustrezne zaščitne konstrukcije, ki bodo dolgoročno zagotovile ohranitev restavriranih mozaikov. Za potrebe prezentacije bodo restavrirane tudi ostale arhitekturne ostaline rimske vile »in situ«, saj jih je le tako mogoče predstavljati in ustrezno interpretirati obiskovalcem. Rezultati projekta bodo vzpostavitev interpretativnega centra v parku, konservirani in prezentirani ostanki vile ter mozaikov, vzpostavitev prvega podvodnega arheološkega parka, inovativne digitalne

in interaktivne rešitve za povečanje izkustvenih doživljajev obiskovalcev ter vključitev parka v kulturno in turistično ponudbo. Koristi projekta bodo deležni lokalna skupnost, izobraževalne institucije na vseh ravneh, turisti, obiskovalci s posebnimi potrebami, zainteresirani posamezniki in javnost, institucije s področja kulturne dediščine.

Priprave na dan odprtih vrat (Porta patens) v arheološkem parku Simonov zaliv v Izoli; študentke Tina Škrokov, Tina Kompare in Ksenja Sulič. Foto Ivana Pintarič.

Poletne šole

Mednarodno poletno šolo muzeologije v sodelovanju z domačimi in mednarodnimi partnerji izvajata Oddelek za arheologijo in dediščino Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem ter Inštitut za dediščino Sredozemlja Znanstveno-raziskovalnega središča Univerze na Primorskem. Poletna šola muzeologije poteka v Piranu v prostorih Inštituta za dediščino Sredozemlja, naši partnerji so Forum slovanskih kultur, ICOM Slovenija in Evropska muzejska akademija. V letu 2015 je bila tema šole namenjena industrijski in tehniški dediščini, šola pa je potekala pod častnim pokroviteljstvom Slovenske nacionalne komisije za UNESCO. Tema v letu 2016 bodo muzeji in kulturna krajina, šolo bomo izvedli v sodelovanju s Forumom slovanskih kultur in Delavskim domom Trbovlje (www.fhs.upr.si/oddelki).

Mednarodna polenta šola muzeologije, ki jo izvajamo od l. 2007 dalje, je po skoraj desetih letih postala prepoznaven dogodek za študente in zaposlene doma in na tujem. Foto: arhiv FHŠ UP.

HEMAINE – Heritage Management, Interpretation and Education, 2014, program ERASMUS +

Univerza na Primorskem FHŠ, Karlova Univerza v Pragi – Pedagoška fakulteta, Univerza Banska (Bistrica Slovaška). Študenti so se seznanili z mednarodnimi koncepti in problemi na področju kulturne dediščine, spoznavali mejnike v zgodovini kulturne dediščine in njenega varovanja v svetovnem okviru, raznolikosti etičnih, izobraževalnih, teoretičnih in praktičnih pristopov do kulturne dediščine v najširšem okviru ter najsodobnejše smernice razvoja na širšem področju dediščine (www.pedf.cuni.cz).

Mednarodni projekti na področju varovanja in promocije kulturne dediščine – izbor

Heritage Live – Živa, oživljena, doživeta kulturna dediščina, OP IPA Slovenija–Hrvaška 2007–2010, SI-HR Instrument za predpristopno pomoč, INTERREG in PHARE. V okviru projekta sta sodelovali tudi društvi arhivistov iz Slovenije in Hrvaške ADS in HAD. V okviru projekta sta med drugim nastala dva priročnika za študente (Stančić,

Študenti UP FHŠ na mednarodni poletni šoli v Telču (HEMAINE; Erasmus +) na Češkem, ki je od leta 1992 vpisan na seznam svetovne dediščine UNESCO. Foto: Irena Lazar.

Zanier 2012) in za kulturne ter turistične delavce na področju ohranjanja avtentičnosti istrskih praznikov (Panjek 2012) in doktorski študijski program Upravljanje kulturnih virov in arhivistika.

Lit.: Študija o avtentičnosti prireditev v skladu s kulturno dediščino v Istri (PANJEK, Aleksander (urednik). Istrski praznik : preteklost, sedanjost, avtentičnost : šagre in ljudski prazniki v severni Istri. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012) ter o sistemu certificiranja tradicionalnih prireditev (Stančić, Hrvoje, Zanier, Katharina (ur.), Heritage live: upravljanje dediščine z informacijskimi orodji. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, 2012)

<http://www.fhs.upr.si/sl/raziskovanje/mednarodni-projekti/raziskovalni>

Living Landscape / Živa krajina Krasa

Raziskovalni in izobraževalni projekt na področju prepoznavanja ter valorizacije čezmejne dediščine in okolja (ITA-SLO, 2012–2015). Vodi prof. dr. Aleksander Panjek

Cilj projekta je izboljšati poznavanje in razumevanje vrednot kulturne krajine Krasa in preko njenega ovrednotenja na interdisciplinarni ravni (od arhitekture, zgodovine, arheologije do etnologije in mitologije) prispevati k ustvarjanju ustreznih podlag za skladen in kulturno, socialno ter okoljsko trajnosten razvoj Krasa. Lokacija: Pokrajina Trst, Pokrajina Gorica, goriška statistična regija, obalno-kraška statistična regija.

Lit.: Romana Kačič, Mattias Liden, Priročnik za upravljanje in obnovo kulturne krajine Krasa / Manuale per la gestione ed il recupero del paesaggio culturale di Carso. Univerza na Primorskem / Občina Devin Nabrežina. Trst 2015. Hrobat Virloget, Katja, et al., ur., Stone narratives: heritage, mobility, performance. Koper 2015. Hrobat Virloget, Katja, Petra Kavrečič, ur., Nesnovna krajina Krasa / Il paesaggio immateriale del Carso. Koper 2015. Panjek, Aleksander, Kulturna krajina in okolje Krasa. Koper 2015.
www.fhs.upr.si; www.ita-slo.eu/projects/projects_2007_2013

Mednarodni izobraževalni projekti na področju kulturne dediščine

BIHERIT – Curricular Reform of Heritage Sciences in Bosnia and Herzegovina

Trajanje projekta: 15. 10. 2012–14. 10. 2014, Program Tempus IV – Reform of higher education through academic cooperation International.

Glavni cilj projekta je bil oblikovanje temeljev za trajnostno izvajanje kurikula arheologije in kulturne dediščine na univerzah v Sarajevu (vodilni partner), Tuzli in Banja Luki. Prvi dve prednostni nalogi sta bili: a) usposabljanje lokalnih predavateljev, ki bodo sposobni prevzeti izvajanje posodobljenih učnih načrtov, in b) izboljšanje infrastrukturne osnove za izvajanje učnih načrtov. Oddelek za arheologijo in dediščino UP FHŠ je na univerzah v BIH dve leti izvajal modul Baština (Dediščina), organiziral izmenjavo študentov z bosanskimi univerzami in na okroglih mizah ter konferencah predstavil naše izkušnje bolonjskega izobraževanja na področju vsebin kulturne dediščine in arheologije (www.tempusbiherit.ba).

Raziskovanje, varovanje, promocija in prezentacija arheološke dediščine v povezavi z univerzitetnim izobraževanjem – primer Simonov zaliv, Izola

Izjemno pomemben del študijskega procesa v okviru programov FHŠ UP, še posebej programov, povezanih s kulturno dediščino, je praktično delo študentov ter pridobivanje izkušenj s terenskim delom in v neposrednem stiku s stroko (Lazar 2012). Študenti lahko to opravljajo v številnih javnih zavodih, s katerimi ima UP FHŠ podpisane sporazume o sodelovanju (npr. Pokrajinski muzej Koper, Pomorski muzej Sergej Mašera

Piran, ZVKDS s svojimi enotami itd.), še posebej pa se trudimo, da študente vključimo v projekte in aktivnosti, ki jih izvajamo v okviru UP. Oddelki UP FHŠ in raziskovalni inštituti UP ZRS (med njimi še posebej Inštitut za dediščino Sredozemlja in Inštitut za zgodovinske študije) študente na vseh stopnjah študija vključujejo v svoje domače in mednarodne raziskovalne projekte, pa tudi v terensko raziskovalno delo in projekte na področju varovanja, ohranjanja in promocije dediščine. Kot primer navajamo njihove aktivnosti na arheološkem najdišču Simonov zaliv v Izoli (Lazar 2013), zgoraj omenjeni projekt »AS – Arheologija za vse« in sodelovanje na mednarodni poletni šoli muzeologije.

Izbrana bibliografija

Lazar, I. (2011). Rimska vila Simonov zaliv – možnosti prezentacije mozaikov / La villa romana nella baia di San Simone – possibilità di presentazione dei mosaici. In M. Stokin, S. Kramar (Eds.) *Mozaiki severnega Jadrana / I mosaici dell'alto Adriatico* (pp. 161-174). Ljubljana, ZVKDS, Vestnik XXIV.

Lazar, I. (2013). Izobraževanje na področju kulturne dediščine : Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem. *Studia universitatis hereditati*. Koper, letn. 1, št. 1/2, str. 123-139. http://www.hippocampus.si/ISSN/2350-5443/1-2-2013/2350-5443_01-02-2013.pdf. [COBISS.SI-ID 1536322756]

Lazar, I. (2013). Villa Maritima in San Simon - heritage studies and arch[a]eological park = Villa maritima v Simonově zálivu - kulturně historická studia a archeologický park. In D. Foltyn, H. Havlujova, D. Austin (Eds.) *Kulturní dědictví a udržitelný rozvoj místních komunit = Cultural heritage and sustainable development of local communities* (pp. 94-107). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta-

Panjek, A. (Ed.). (2012). *Istrski praznik: preteklost, sedanost, avtentičnost. Šagre in ljudski prazniki v severni Istri*. Koper, Univerzitetna založba Annales.

Stančić, H., Zanier, K. (Eds.). (2012). *Heritage Live – Upravljanje dediščine z informacijskimi orodji*. Koper, Univerzitetna založba Annales.

dr. Aleš Gačnik

UNESCO UNITWIN NETWORK – KULTURA, TURIZEM IN RAZVOJ: HISTORIČNI ORIS IN PERSPEKTIVE MREŽENJA

UNITWIN je kratica, ki označuje univerzitetna pobratenja in mreženja univerz. Ustanovljena je bila leta 1992, in sicer na osnovi resolucije 26. zasedenja mednarodne organizacije UNESCO iz leta 1991. UNITWIN/UNESCO Chairs Programme¹ sestoji iz UNESCOVIH kateder ter mreže UNITWIN, mreže visokošolskih izobraževalnih institucij z namenom izmenjave znanj in izkušenj na področju raziskovanja in izobraževanja, v duhu mednarodne solidarnosti in to na vseh področjih znotraj UNESCOVIH kompetenc. Večina projektov je interdisciplinarnih in več sektorskih, med glavnimi cilji programa UNITWIN pa se izpostavlja ustreznost, predvidevanje in učinkovitost. UNESCOVE katedre in mreže UNITWIN so se izkazale za zelo koristne pri oblikovanju novih izobraževalnih programov, ki generirajo nove ideje s pomočjo raziskav, refleksij in spoštovanja kulturne raznolikosti, s katerimi se bogatijo obstoječi univerzitetni programi. Na 176. zasedanju izvršnega odbora v aprilu 2007 so bile sprejete nove pomembne programske usmeritve programa UNITWIN, med katerimi bi izpostavil le tri:

- dvojna funkcija UNESCOVIH kateder in mrež UNITWIN kot »think tankov« in mostov med akademskim svetom, civilno družbo, lokalnimi skupnostmi, raziskavami in oblikovanji različnih politik,
- ustvarjanje centrov odličnosti in inovativnosti na regionalni ter subregionalni ravni,
- krepitev mrež in partnerstev.

¹ Več v: Guidelines and procedures for the UNITWIN/UNESCO Chairs Programme.

Z vidika Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem je pomembno partnerstvo zlasti s tistimi raziskovalnimi in izobraževalnimi institucijami, ki v ospredje postavljajo raziskovalne, razvojne ter izobraževalne programe na področju kulturnega turizma in kulturne dediščine. V danem trenutku je na listo UNESCOVIH kateder in mrež UNESCO UNITWIN s področja kulturnega turizma vključenih pet držav in sicer: (UNITWIN/Cultural Tourism, 2015)

Argentina

- UNESCO Chair in Cultural Tourism – Universidad Nacional Tres de Febrero and Asociación Amigos del Museo Nacional de Bellas Artes, Buenos Aires (2007).

Austrija

- UNESCO Chair in Cultural Heritage and Tourism – University of Salzburg (2011).

Francija

- UNESCO Chair in Cultural Tourism – University of Paris I Panthéon La Sorbonne (1999).
- International Network »Culture Tourism and Development« – Institute of Advanced Research and Studies on Tourism, University of Paris I Panthéon La Sorbonne (2002).

Jordanija

- UNESCO Chair in Heritage and Sustainable Tourism – Al-Hussein Bin Talal University (2010).

Rusija

- UNESCO Chair in Cultural Tourism for Peace and Development – Russian International Academy for Tourism (1999).

V nadaljevanju podajam kratek oris prizadevanj, ki so nas pripeljala do članstva v mreži UNESCO UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«.

Težnja po ustanovitvi lastne UNESCOVE Katedre za kulturno dediščino in trajnostni razvoj turizma

V letu 2009 in v prvih mesecih leta 2010 so potekale priprave na oddajo projektnega predloga² za ustanovitev samostojne UNESCOVE katedre za Kulturno dediščino in trajnostni razvoj turizma, ki so ga pripravljali dr. Aleš Gačnik, dr. Aleksandra Brezovec, mag. Tomi Brezovec, dr. Alain Kokosowski³ in Sabina Rižnar⁴. Po predvidevanjih bi člane omenjene katedre predstavljali pretežno zaposleni s Fakultete za turistične študije – Turistice UP, ob že omenjenih tudi dr. Gorazd Sedmak, dr. Igor Jurinčič in dr. Irena Weber, ddr. Mitja Guštin, takratni predstojnik Inštituta za dediščino Sredozemlja pri UP ZRS Koper ter Maria Manda, direktorica Econometrice iz grških Aten. Med že omenjenimi institucijami pri razvoju projektnega predloga lahko izpostavim še Multi-disciplinarni raziskovalni inštitut Maribor, Slovenski etnografski muzej in Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož, med tujimi partnerskimi institucijami pa tudi opatijsko Fakulteto za management v turizmu in gostinstvu (Univerza v Rijeki), Faculty of Music (University of Arts in Belgrade), CREDIJ – Centre régional pour le développement la formation et l'insertion des jeunes s Pariza, Museums of Croatian Zagorje, Museum of Macedonia, Guitar Art Society iz Beograda. Nacionalno in mednarodno sodelovanje je bilo usmerjeno v partnerstvo z naslednjimi ustanovami: UNESCO Office Slovenia, ICOM (International Council of Museums) Slovenia, Slovene ethnological society, UNESCO Regional Office for Education, Science and Culture in South Eastern Europe-Bresce, ICOM ICR (International committee for Regional Museums), ICOM SEE (Regional alliance of ICOM for South East Europe), Centralni inštitut za konzervacijo iz Beograda v Srbiji.

2 Pripravljalec vloge je bila Fakulteta za turistične študije –Turistica Univerze na Primorskem, neposredni izvajalski partner pa Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj.

3 Centre régional pour le développement la formation et l'insertion des jeunes, Paris; University Versailles, France. Je tudi strokovni sodelavec UNESCA za raziskovalne in izobraževalne programe.

4 Projektna koordinatorica iz ZRS Bistra Ptuj.

Med glavnimi cilji UNESCOVE katedre za Kulturno dediščino in trajnostni razvoj turizma smo izpostavili (Gačnik in drugi, 2010):

- vzpostavitev strateškega razvojnega partnerstva med dediščinskimi institucijami, sektorjem kulture in turističnim gospodarstvom za potrebe razvoja regij, predvsem v centralni in jugovzhodni Evropi,
- razvoj novega dodiplomskega in podiplomskega študijske programa s področja kulturne dediščine in turizma ter posledično novega tipa profesionalcev,
- implementacijo izobraževalnih programov in usposabljanj s področja znanj o kulturni dediščini in trajnostnega razvoja turizma na omenjenem območju,
- spodbujanje tesnejšega sodelovanja med visokošolskim izobraževanjem, raziskavami ter implementacijo znanja o kulturni dediščini za trajnostni razvoj turizma,
- vzpodbujanje inovacij ter razvoja dediščinskoturističnih destinacij ter integralnih turističnih programov, proizvodov in storitev s področja kulturne dediščine,
- vzpodbujanje razvoja malih družinskih podjetij ter odpiranje novih kakovostnih delovnih mest,
- vključevanje kulturne dediščine in trajnostnega razvoja turizma med strateške razvojne prioritete lokalnih skupnosti in regij,
- promocijo in popularizacijo globalne potrebe po varovanju kulturne dediščine (materialne in nematerialne, premične in nepremične) v skladu s priporočili in strateškimi cilji UNESCA v smeri trajnostnega razvoja za turizem.

Prof. dr. Alain Kokosowski. Pariz, januar 2010. Foto: Aleš Gačnik.

K sodelovanju smo želeli povabiti tudi naslednje evropske univerze, akademije, muzeje:

- Università Ca' Foscari di Venezia (Univerza v Benetkah), Italija,
- Univerzitet u Sarajevu (Univerza v Sarajevu), BiH,
- Sveučilište u Zadru (Univerza v Zadru), Hrvaška,
- Karl-Franzens-Universität Graz (Univerza v Gradcu)
- Икономически университет – Варна (Ekonomska univerza – Varna)
- Università per Stranieri di Siena (Univerza za tujce v Sieni), Italija.
- Univerzita Karlova v Praze (Karlova univerza v Pragi)
- Masarykova univerzita (Masarykova univerza)
- Panepistimio patron – University of Patras (Univerza v Patrasu)
- Pannon Egyetem (Panonska univerza)
- Università degli Studi di Sassari (Univerza mesta Sassari)
- Universitatea din Oradea (Univerza v Oradei)
- Univerzita Komenského v Bratislave (Univerza Komenskega v Bratislavi, Pedagoška fakulteta)
- Bulgarian Academy of Science, Institut of Folklore Studies (Bolgarska akademija znanosti, Inštitut folklornih študij)
- Ethnographic museum Beograd (Etnografski muzej v Beogradu)

Prof. dr. Alain Kokosowski in dr. Aleš Gačnik po uspešnem in navdihujočem delovnem srečanju na temo ustanavljanja UNESCO katedre za kulturno dediščino in trajnostni razvoj turizma. Pred monumentalno zgradbo UNESCO v Parizu, januar 2010. Foto: Aleš Gačnik

Pripravili smo kompletno dokumentacijo, vsa potrebna pisma podpore, bili na pogovorih na sedežu UNESCO v Parizu, žal pa nam je ostalo premalo časa za verifikacijo dokumenta s strani Slovenske nacionalne komisije za UNESCO, zato vloga ni bila odposlana v Pariz, kar pa še ne pomeni, da projektne dokumentacije ne bomo dopolnili z novimi spoznanji in oddali kdaj v prihodnosti.

Ustanovitev Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino na Fakulteti z turistične študije Turistica Univerze na Primorskem

Maja 2012 smo doc. dr. Aleš Gačnik, doc. dr. Aleksandra Brezovec, doc. dr. Irena Weber, mag. Šarolta Godnič Vičič in Milka Sinkovič pripravili temelje za ustanovitev samostojne Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino na Fakulteti za turistične študije – Turistici UP z jasno artikulirano utemeljitvijo, vizijo in programskimi usmeritvami (Gačnik in drugi, 2012). V Utemeljivah smo izpostavili: kulturni turizem, utemeljen na holističnem razumevanju kulture, se v sodobni globalizirani in mobilni družbi osredotoča na procese, strukture in diskurze kulturne raznolikosti, kulturne produkcije in izmenjave ter medkulturnih kompetenc v kontekstu kompleksnih turističnih prostorov. Navdahnjeni s podatki UNESCO, UNWTO-ja, WEF-a, s svetovnim indeksom turistične konkurenčnosti držav ter Strategijo razvoja kulturnega turizma na Slovenskem smo jasno opredelili namen in cilje ustanovitve samostojne katedre.

Po prvi seji katedre na posestvu Santomas. Šmarje nad Koprom, 28. 6. 2012. Foto: Aleš Gačnik (samospročilec).

Že v sami viziji katedre smo izpostavili prizadevanja, da bo le-ta postala del UNESCOVE mreže UNITWIN. Med programskimi usmeritvami smo opredelili konkretne aktivnosti na treh temeljnih področjih delovanja, in sicer: izobraževanje, raziskave in razvoj, strateško povezovanje s kulturnimi in z dediščinskimi institucijami. Naglasili smo prijavo UP FTŠ Turistica v UNITWIN Network/UNESCO Chairs Programme – izobraževanja in raziskovanja na področjih, ki jih pokriva UNESCO. Katedra je bila ustanovljena leta 2012 in uspešno deluje še danes.⁵

V razširjeni ekipi članov katedre smo nazdravili sv. Martinu. Marezige, 9. 11. 2012. Foto: Aleš Gačnik.

Po seji katedre v Benečanki, najstarejši obranjeni hiši na Tartinijevem trgu v Piranu ter najlepšemu primerku beneškogotske arhitekture, s študenti Fakultete za turistične študije –Turistice, Piran, 24. 4. 2013. Foto: Aleš Gačnik (samosprožilec).

*Po seji katedre na kmetiji Bordon, Dekani, 19. 11. 2013.
Foto: Aleš Gačnik (samosprožilec).*

Članstvo v UNESCOVI mreži UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«

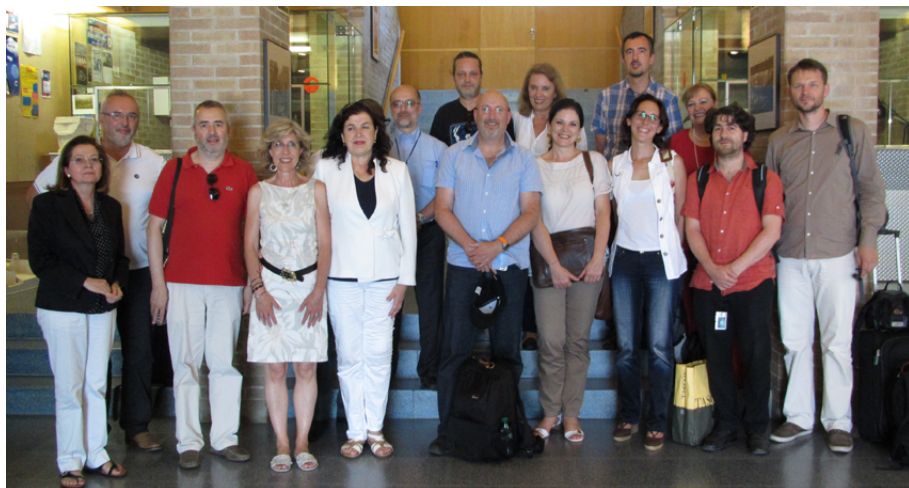
V času ustanovitve Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino v letu 2012 se je dr. Tadeja Jere Jakulin, prorektorica Univerze na Primorskem, povezala s članom UNESCOVE mreže UNITWIN dr. Yoelom Mansfeldom iz Univerze v Haifi v Izraelu ter na mednarodni konferenci v Italiji obudila dogovore o vključitvi Univerze na Primorskem v omenjeno univerzitetno mrežo. Ob tej priložnosti je ugledni profesor predlagal pripravo in oddajo vloge za vključitev v UNESCOVO mrežo UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«.

V letu 2013 je prišlo do sestanka v Portorožu in osebnih razgovorov med dr. Tadejo Jere Jakulin, dr. Aleksandro Brezovec in dr. Yoelom Mansfeldom o postopkih kandidature in priključitve Univerze na Primorskem v omenjeno mrežo. Vzpostavila se je korespondenca med rektorjem Univerze na Primorskem prof. dr. Draganom Marušičem in rektorjem Univerze Pariz 1 Panthéon-Sorbonne prof. dr. Jeanom Claudom Colliardom o pristopu UP v UNESCOVO univerzitetno mrežo. Rektor Univerze na Primorskem je imenoval dr. Aleša Gačnika, predstojnika Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino na Fakulteti za turistične študije – Turistici UP, za predstavnika univerze v kandidaturi za vključitev le-te v UNESCOVO mrežo UNITWIN. Pripravljena vloga je bila odposlana decembra 2013 v Pariz, na zasedanje skupščine UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«, s čimer je bila kandidatura Univerze na Primorskem posredovana odločevalcem ter uvrščena na dnevni red skupščine omenjene mreže v španski Gironi v letu 2014.

5 Vse od ustanovitve katedre je njen predstojnik dr. Aleš Gačnik, v letu 2015 pa se je k rednim članom katedre pridružila še mag. Tina Orel Frank.

Po veliki mednarodni konferenci »Tourism and Gastronomic Heritage/Intangible culinary heritage, cultural landscapes and regional food labels for gastronomic destinations,«⁶ ki je potekala v Barceloni junija 2014, je sledilo delovno srečanje članov UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«, v sodelovanju z Univerzo v Gironi. Na tem srečanju sta dr. Aleš Gačnik in Simon Kerma, oba s Fakultete za turistične študije – Turistice UP, uspešno predstavila in ubranila kandidaturo Univerze na Primorskem za članstvo v

Zasedanje članov UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« na Univerzi v Gironi, Španija. 20. 6. 2014. Foto: Aleš Gačnik.

⁶ Na konferenci sta sodelovala dr. Aleš Gačnik in Simon Kerma s prispevkom »Gastronomy heritage and tourism in the context of the future wine events and festivals: the case of Istrian 'malvasia festival'«.

omenjeni univerzitetni mreži. Kandidatura je bila soglasno sprejeta in tako je Univerza na Primorskem 20. junija 2014 postala članica ugledne mednarodne univerzitetne mreže univerz, ki v ospredje svojih raziskovalnih, razvojnih in izobraževalnih interesov postavljajo kulturo, turizem in razvoj.

Simon Kerma in dr. Aleš Gačnik s prof. dr. Mario Gravari Barbas, vodjo UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj«. Barcelona, Španija. 20. 6. 2014. Foto: Yoel Mansfeld.

V UNESCOVI mreži UNITWIN so vključene naslednje univerze (Gravari-Barbas, Maria, 2014):

- University of Birmingham, Anglija
- Universidad Nacional Tres de Febrero, Buenos Aires, Argentina
- KU Leuven University, Belgija
- University of Sao Paulo, Brazilija
- U. Senghor, Alexandria, Egipt
- Paris 1 Panthéon-Sorbonne , Francija
- University of Toulouse, Francija
- University Omar Bongo, Gabon
- Dublin Institute of Technology, Dublin, Irska
- University of Bologna at Rimini, Italija
- Centro Universitario Europeo per i Beni Culturali, Ravello, Italija
- University of Haifa, Izrael
- University of Laval, Quebec, Kanada
- School Heller Farkas, Madžarska
- University of Rabat-Agdal, Maroko
- University of Chisinau, Moldavija
- Cottbus University, Nemčija
- University of Bethlehem, Palestina
- Université San Martin de Porres, Lima, Peru
- U. Nova de Lisboa, Portugalska
- University of Coimbra, Portugalska
- Chaire UNESCO, Moscow Academy, Rusija
- University of Barcelona, Španija
- University of Girona, Španija
- University Jan Carlos, Španija
- Université de Sousse, Tunizija

In od leta 2014 dalje tudi Univerza na Primorskem.

Mreža UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« je bila ustanovljena leta 2002 s strani UNESCOVE katedre »Kultura, turizem, razvoj« (1998). Za koordinacijo je bila zadolžena Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne , pod odličnim vodenjem prof. dr. Marie

Gravari-Brabas. Tudi omenjena univerzitetna mreža je usmerjena v sistemsko povezovanje na področju dokumentarnega dela, raziskav, izobraževanj in usposabljanj zaradi učinkovitejše izmenjave znanj in izkušenj med univerzami, »odločevalci«, nevladnimi organizacijami, civilno družbo in zasebnim sektorjem. Med dvema glavnima ciljema delovanja UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« se izpostavlja (Gravari-Barbas, Maria, 2014):

- Prispevek k oblikovanju strategij kulturnega turizma za trajnostni razvoj,
 - a. ki zagotavlja dolgoročno ohranjanje območij/dediščinskih lokalitet,
 - b. sodelovanje lokalnega prebivalstva pri projektih,
 - c. omogočanje medkulturnega dialoga.
- Prispevek k subregionalnemu, regionalnemu in medregionalnemu sodelovanju med mednarodno priznanimi raziskovalci in profesorji, pedagoškim in raziskovalnim osebjem na univerzah.

Spodbujanje in promocija lokalnega sodelovanja skozi akademsko mobilnost ter podporo izobraževalnim programom in izmenjavam je pomemben princip delovanja omenjene univerzitetne mreže kot znamke kakovosti. Med pomembnimi programskimi dejavnostmi moramo izpostaviti tudi upravljanje modula »Tourism Management at WH Sites« na magistrski ravni.

Aktivnosti UNESCOVE mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« lahko razdelimo na tri glavne sklope:

- mednarodni seminarji UNESCOVE katedre,
- mednarodne delavnice mreže UNITWIN,
- mednarodne konference mreže UNITWIN.

Mednarodni seminarji UNESCOVE katedre

V partnerstvu z različnimi mednarodnimi in nacionalnimi organizacijami (WHC, ICOMOS, Association des biens français du PM, Convention France-UNESCO) so do decembra 2014 potekali naslednji mednarodni seminarji UNESCOVE katedre (Gravari - Barbas, Maria. 2014):

- Sites urbains du patrimoine mondial en France et tourisme: quels questionnements? UNESCO (27. maj 2010),
- Mesure et évaluation du tourisme sur les sites du patrimoine mondial: questionnements et outils, UNESCO (30. maj 2011),

- Sites du Patrimoine Mondial et gouvernance touristique, UNESCO (9. oktober 2012),
- Touristes et Habitants dans les sites du patrimoine mondial (22. oktober 2013).

Mednarodne delavnice mreže UNITWIN

Do decembra 2014 so potekale naslednje mednarodne delavnice mreže UNITWIN (Gravari-Barbas, Maria, 2014):

- Optimizing Community Benefits in and around/Culture-based World Heritage Properties, Saint-Jean d'Acre, Izrael (maj 2011),
- Intangible Heritage, Identity and Tourism/Tango as a rioplatense expression, Buenos Aires, Argentina (junij 2013),
- Heritage, Tourism and Development, Fez, Maroko (planirano v maju 2015).

Mednarodne konference mreže UNITWIN

Do decembra 2014 so potekale naslednje mednarodne konference UNESCOVE mreže UNITWIN (Gravari-Barbas, Maria, 2014):

- Sites du Patrimoine Mondial et tourisme/Managing for the global and the local, Québec, Kanada (junij 2010),
- Le tourisme, moteur du développement durable des sites du patrimoine mondial, Libreville et Parc National de la Lopé, Gabon (junij 2012),
- Tourism and Gastronomic Heritage/Intangible culinary heritage, cultural landscapes and regional food labels for gastronomic destinations, Barcelona, Španija (junij 2014).

Znotraj UNITWINOVEGA univerzitetnega omrežja so v partnerstvu potekale še naslednje mednarodne konference (Gravari-Barbas, Maria, 2014):

- Routes Touristiques et itinéraires culturels/Entre mémoire et développement, Québec, Kanada (junij 2012),
- Tourism and the Shifting value of Cultural Heritage/Visiting Pasts – developing futures, Taipei, Tajvan (5.–9. april 2013).

Partnerstvo v UNESCOVI mreži UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« predstavlja za Katedro za turizem in kulturno dediščino Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem odlično in visoko referenčno platformo za učinkovitejše mednarodno povezovanje in sodelovanje na področju raziskovalnih, razvojnih in izobraževalnih

programov, še zlasti na področju kulturnega turizma kot ene najhitreje razvijajočih se zvrsti turizma. Prihodnost turizma bo kulturno definirana ali pa je enostavno ne bo. Članstvo v tej ugledni mednarodni univerzitetni mreži nas nagovarja in navdihuje, da naše delo ni usmerjeno le v raziskovanje preteklosti, ampak tudi v soodgovorno kreiranje prihodnosti kot preseka med raziskovalnimi in razvojnimi snovanji.

Viri in literatura

Gačnik, Aleš, Kerma, Simon. 2014. Candidature of the University of Primorska (Slovenia) for the membership in the UNESCO UNITWIN NETWORK (ppt). Meeting of the members of the network UNITWIN UNESCO Chair »Culture, Tourism, Development«, organized in collaboration with the University of Girona, Girona, 20 June 2014.

Gačnik, Aleš, Brezovec, Aleksandra, Weber, Irena, Godnič Vičič, Šarolta, Sinkovič, Milka. 2012. Katedra za kulturni turizem in kulturno dediščino, Utemeljitev, vizija in programske usmeritve (2012–2014), Univerza na Primorskem, Fakulteta z turistične študije.

Gačnik Aleš, Brezovec, Aleksandra, Brezovec, Tomi, Kokosowski, Alain, Rižnar, Sabina. 2010. UNITWI /UNESCO chair for cultural heritage and sustainable development for tourism, Project proposals, Univerza na Primorskem, Fakulteta z turistične študije Turistica, tipkopis.

Guidelines and procedures for the UNITWIN/UNESCO Chairs Programme. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001439/143918e.pdf>, na dan 6. 10. 2015

Gravari-Barbas, Maria. 2014. UNESCO – UNITWIN (ppt). Meeting of the members of the network UNITWIN UNESCO Chair »Culture, Tourism, Development«, organized in collaboration with the University of Girona, Girona, 20 June 2014.

UNITWIN/Cultural Tourism. <http://www.unesco.org/en/university-twinning-and-networking/access-by-domain/culture/cultural-tourism/>, na dan 6. 10. 2015

UNESCO
FORUM

**MLADI
IN UNESCO**

Ljubica Kosmač,
Jože Bogataj

UNESCO ASP MREŽA SLOVENIJE – MREŽA UNESCO ŠOL IN VRTCEV

*Ker vojne nastajajo v glavah ljudi,
naj se v teh istih glavah utrjuje mir.
(iz ustave UNESCA, 1945)*

Projekt UNESCOVE mreže ASP v Sloveniji deluje pod okriljem Slovenske nacionalne komisije za UNESCO in Urada za UNESCO, nad njegovim delom pa bedi programski svet, ki daje smernice za delo mreže in njeno delovanje tudi spremlja, imenuje nacionalnega koordinatorskega in namestnika nacionalnega koordinatorskega, imenuje posamezne komisije, kot sta komisija za evalvacijo in potrjevanje projektov, ter razvojno skupino mreže.

Predsednik programskega sveta, ki šteje 11 članov, je Roman Vogrinc, ravnatelj Gimnazije Ledina, svetovalka za UNESCOVE šole in vrtce z Urada za UNESCO pa mag. Barbara Urbanija.

Nacionalni koordinator UNESCOVE mreže ASP je Jože Bogataj, ravnatelj Gimnazije Škofja Loka, kjer je tudi sedež mreže, namestnica nacionalnega koordinatorskega pa Ljubica Kosmač.

UNESCOVA mreža ASP Slovenije danes

UNESCOVA mreža ASP Slovenije je članica mednarodne mreže UNESCO Associated Schools Project Network, vanjo pa je vključenih 87 vzgojno-izobraževalnih zavodov, od tega 4 vrtci, 57 osnovnih šol in 25 srednjih šol ter center za korekcijo sluha in govora.

Glede na svoj obseg in kakovost UNESCOVE dejavnosti imajo zavodi mednarodni ali nacionalni status (mednarodni status ima 41 zavodov), novi vzgojno-izobraževalni zavodi pa se mreži priključijo kot pridružene članice, ko sprejmejo pravila UNESCOVE mreže ASP.

Mreža ima 10 UNESCOVIH središč, v Ljubljani, Mariboru, Celju, Novi Gorici, Piranu, Kapeli, Slovenj Gradcu, Pišecah, Mojstrani in na Ptuju, pokrite so vse regije v Sloveniji. UNESCOVO središče vodi izbrana šola, vanj pa je vključenih do 15 zavodov. UNESCOVO središče vodi vodja središča, ki je praviloma strokovni delavec šole, kjer je sedež središča.

V UNESCOVI mreži se šole in vrtci mrežijo preko projektov, ki jih organizirajo posamezni zavodi na nacionalni in mednarodni ravni. V tem letu deluje 33 projektov, 6 mednarodnih, 6 nacionalnih z mednarodno udeležbo in 21 nacionalnih projektov, v katere se šole in vrtci vključujejo po interesu, na skupnih prireditvah za celotno mrežo pa se srečajo ob dnevu človekovih pravic v Ljubljani, ki ga tradicionalno organizira ljubljansko središče, in na dan kulturne raznolikosti za dialog in razvoj, ki se seli iz središča v središče.

Odmevnejši vsakoletni mednarodni dogodki: septembra Festival miru v Slovenj Gradcu, nosilec Prva OŠ Slovenj Gradec, in projekt Meja, mednarodni dan miru na Cerju, nosilec Gimnazija Nova Gorica – vzgoja za mir, strpnost in sodelovanje; oktobra tabor Premikamo meje, OŠ Maksa Pleteršnika Pišece – medgeneracijsko povezovanje in solidarnost; maja tek mladih UNESCO ASP (okrog 1.400 tekačev iz domovine in tujine), nosilec Gimnazija Ptuj, s ciljem graditi kulturo športa in s tem povezanih vrednot »fairplaya«, skrbi za zdravje, pozitivno samopodobo, sodelovanje in timsko delo.

V UNESCOVI mreži imajo pomembno vlogo ambasadorjev UNESCA in njegovih ciljev UNESCOVI glasniki, ki se v okviru UNESCOVE mladinske platforme udeležujejo različnih UNESCOVIH akcij po vsej Sloveniji.

*Mirovniški festival v Slovenj Gradcu v mednarodnem letu sodelovanja na področju voda, 2013, tema »VODA = ŽIVLJENJE«: družjenje je mlade obogatilo s spoznanjem o soodvisnosti človeka in narave in skupni odgovornosti do nje, ne glede na to, kako različni smo si in kje na našem planetu živimo.
Foto: Nace Pruš.*

UNESCOVA mreža ASP Slovenije od leta 1993

Mednarodna UNESCOVA mreža ASP je bila ustanovljena leta 1953 s sedežem v Parizu, sestavlja pa jo več kot 10.000 vzgojno-izobraževalnih institucij v 181 državah sveta. Slovenija je postala del te velike globalne družine leta 1993, ko je bila kot prva šola v Sloveniji sprejeta v njene vrste OŠ Cirila Kosmača iz Pirana (zaradi izjemne vloge pri sprejemu beguncev iz vojskujoče se Jugoslavije). Ravnateljica Alenka Aškerc Mikeln je v povezavi z Zavodom za šolstvo in ob pomoči tedanje direktorice Slovenske nacionalne komisije za UNESCO Zofije Klemen-Krek začela spletati vezi z osmimi šolami iz vseh slovenskih regij in skupaj so utrli pot UNESCOVIM idealom na prve šole. Tako so se oblikovale v prvo UNESCOVO mrežo Slovenije, leta 1997 pa so pridružene šole (8 osnovnih in 7 srednjih) dobile tudi certifikate s sedeža UNESCOVE mreže ASP v Parizu. Prvi programski svet je mreža dobila dve leti pozneje, leta 1999, do tedaj pa so mrežo razvijali ravnatelji šol.

Po letu 2002 se je slovenska mreža širila pod okriljem programskega sveta z nacionalnim statusom, ki sta ga podeljevala direktorica Urada za UNESCO in predsednik programskega sveta. Novost v mreži je bilo tudi deset t. i. UNESCOVIH središč, ki so bila po regijah imenovana večinoma na šolah, ki so začenjale UNESCOVE zgodbo pri nas. Ta odločitev se je izkazala za dobro, saj je zelo povezala šole v regiji, številčno pa je bila mreža s takšno organizacijo tudi obvladljiva.

Za odličnost delovanja tako v domačem okolju kot tudi izven naših meja je UNESCOVA mreža ASP Slovenije leta 2001 prejela UNESCOVO nagrado Steber miru. Mreža se je razvijala ves čas, tako na vsebinskem kot organizacijskem področju, sprejela svoja pravila delovanja, predvsem pa kakovostno rastle z vnašanjem UNESCOVIH ciljev v kurikulumne šol in razvijanjem nacionalnih in mednarodnih projektov, obeležila že svojo 20. obletnico obstoja in s predanostjo UNESCOVIM idealom pomeni upanje za lepši svet v prihodnje.

Aktivnosti in usmeritve

UNESCOVE šole in vrtci delujejo v skladu s štirimi Delorsovimi stebri izobraževanja (učiti se: da bi vedeli, znali delati, znali živeti v skupnosti in drug z drugim, znali biti) in v svoje dejavnosti vključujejo prioritete UNESCOVE teme ASP (mir in človekove pravice, medkulturno učenje, izobraževanje za trajnostni razvoj, globalno državljanstvo), ki so prepletene v UNESCOVIH načinu življenja, razmišljanja in usmerjenosti šole.

UNESCOVE cilje, ki jih šole in vrtci vključujejo v svoje redno delo in obšolske dejavnosti, uresničujejo odgovorno in skladno z njimi spreminjajo miselnost in vrednote, ustvarjajo prostor za ustvarjanje in preizkušanje inovacij, s svojo miselnostjo in svojim delovanjem se odpirajo v lokalni in globalni prostor, povezujejo med seboj in tudi s šolami in vrtci

izven mreže. Tako širijo UNESCOVE ideje tudi izven mreže, da bi nekoč vse širši krog ljudi razmišljal in deloval po načelih UNESCA in tako spreminjal svet na bolje.

Poleg bogatega obeleževanja UNESCOVIH mednarodnih dni in šolskih pilotnih projektov, ki z leti prerastejo v nacionalne in mednarodne projekte, s svojimi dobrimi praksami v mreži gradijo kakovostno nadgradnjo že obstoječega dobrega dela in so z izmenjavo izkušenj podpora drug drugemu pri iskanju še boljših rešitev. V svoje dejavnosti vključujejo starše, povezujejo različne deležnike v lokalni skupnosti in z ostalimi v mreži rastejo skozi nacionalne in mednarodne projekte mreže.

UNESCOVE šole in vrtci si znajo postaviti zrcalo in evalvirati svoje delo, njihove dejavnosti določajo kakovost in status in ne obratno.

Za koordinatorje šol in vrtcev ter vodje središč v mreži vsako leto organiziramo izobraževanja, ki so jim v pomoč pri nadaljnem dobrem delu.

Problemi in dileme

Tudi v UNESCOVI mreži zaznavamo težave finančne krize, šole in vrtci si ne morejo več privoščiti toliko medsebojnih povezovanj v živo, v mreži smo z letošnjim šolskim letom morali z dveh letnih skupnih dogodkov preiti na enega, izmenično vsako drugo leto. Šole so imele v preteklosti večjo finančno podporo v lokalnih skupnostih in tudi donatorje je bilo lažje najti, zato pa se v zadnjem času bolj povezujejo preko sodobne tehnologije na daljavo.

Dilema, ki potrebuje poglobljen razmislek, je način izvedbe zunanje evalvacije dela UNESCOVIH šol in vrtcev, ki jo izvajamo vsake tri leta. Poročila šol in vrtcev sicer vsako leto podrobno preučimo, saj so podlaga za poročilo za globalno UNESCOVO koordinacijo v Parizu.

Vrednotenje dela mentorjev je tema, ki se vedno znova pojavlja v šolah in vrtcih, saj veliko UNESCOVIH dejavnosti in koordinacije poteka izven rednega dela učiteljev in vzgojiteljev.

Problem v mreži predstavlja tudi spletna stran, saj ni živa in ažurna, kakor smo želeli, zato smo si ureditev spletne strani, ki nas bo resnično povezovala, vodila, usmerjala in nam bila v pomoč pri našem delu, postavili za prvo prioriteto v šolskem letu 2015/16.

Predlogi za nadaljnji razvoj

Naše šole in vrtci so v zadnjih treh letih izjemno napredovali pri vključevanju UNESCOVIH ciljev v sam kurikulum, pri uravnoteženem razvijanju strategij uvajanja vseh štirih stebrov izobraževanja in samoevalvaciji svojega dela.

V naslednjem kratkoročnem obdobju se postavljata pred UNESCOVO mrežo šol in vrtcev predvsem dva izziva. Prvi izziv za naslednje obdobje se kaže v sodelovanju z Mladinsko platformo, drugi izziv pa je vključevanje šol in vrtcev v mednarodne projekte drugih UNESCOVIH mrež širom sveta, da poleg odličnega mreženja doma z mreženjem z različnimi kulturami doživimo novo dimenzijo medkulturnega sodelovanja in razumevanja.

Viri

20 let UNESCO ASP mreže Slovenije, Ljubljana, 2013

UNESCOVE šole in vrtci Slovenije, <http://unesco-sole.si/>

UNESCO MLADINSKA PLATFORMA

UNESCOVA mladinska platforma (UNESCO MP) je edinstven slovenski projekt, ki stremi k neposredni, vzgojni in družabni povezanosti mladih z mednarodno organizacijo UNESCO in njenimi področji delovanja. Spoznanje, da vključevanje in opolnomočevanje mladih bistveno prispeva k obogatemu razvoju posameznika in družbe, gojenju vrednot medgeneracijske in medkulturne složnosti in razumevanju pomena izobraževanja ter spoštovanja svetovne zapuščine, je leta 2012 v praksi uporabil slovenski Urad za UNESCO, ki je glavni ustanovitelj UNESCOVE mladinske platforme¹. S tem je bila vzpostavljena vez med »UNESCO mladimi«, UNESCOVO mrežo ASP šol, Slovensko nacionalno komisijo za UNESCO (SNKU) ter samo organizacijo s sedežem v Parizu, kar je na celem svetu redkost.

Začetki UNESCOVE mladinske platforme slonijo na želji, da se mlade preko različnih komunikacijskih kanalov osvešča o aktivnostih, področjih ter priložnostih, ki jih nudi UNESCO. To se je vzpostavilo preko spletne strani www.unesco-mladi.si ter preko Facebookovega profila UNESCO MLADI, ki mlade najhitreje doseže. Da pa bi prenos znanja prehajal še direktno preko mladih za mlade, je SNKU imenovala t. i. UNESCOVE glasnike – mlade ambasadorje UNESCA, ki so jih na podlagi kriterijev

¹ V letih 2012–2014 je bila UNESCOVA mladinska platforma v izvajanju Zavoda Ypsilon, od leta 2015 dalje pa se je izvajanje preneslo na Društvo za Združene narode za Slovenijo.

predlagale UNESCOVE šole. To so izstopajoči in proaktivni mladi posamezniki, ki širijo glas o delovanju UNESCA ter njegovih vrednotah po svojih šolah ter okolišu, s svojimi dejanji pa nudijo zgled sovrstnikom. Mlade spodbujajo k razmišljanju o človekovih pravicah, solidarnosti in sodelovanju, o izzivih medkulturnega dialoga ter o svetovnih problemih in vlogi OZN, UNESCA in nenazadnje nas samih pri njihovem reševanju.

Pregled delovanja UNESCO MP nam razkrije široko paleto aktivnosti, ki se vrstijo od srečanja z generalno direktorico UNESCA, go. Irino Bokovo, srečanja s posebnim odposlancem Generalnega sekretarja Združenih narodov za mlade, g. Ahmadom Alhendawijem, sprejema pri predsedniku Državnega zbora, dr. Milanu Brglezu, ter ministru za izobraževanje, dr. Jerneju Pikalu, dvakratnega aktivnega nastopa na UNESCOVEM Youth Forumu v Parizu, tradicionalnega sodelovanja na Kulturnem bazarju v Cankarjevem domu ter na ART Kampu v Mariboru, udeležbe na UNESCOVEM teku mladih in teku s Primožem Kozmusom, vse do vodenja raznolikih izobraževalnih delavnic na osnovnih in srednjih šolah in nenazadnje do novih projektov, ki smo jih krstili v letu 2015.

Z letom 2015 je UNESCO MP svoje delovanje krepila na petih stebrih: izobraževanju in vzgoji za trajnostni razvoj, opolnomočenju mladih, kulturnem udejstvovanju, mednarodni aktivnosti ter nacionalnem projektu PRYDE. Leto se je začelo z obiskom predsednika Državnega zbora, dr. Milana Brgleza, zatem pa smo glavni poudarek posvetili prvemu slovenskemu UNESCOVEMU mladinskemu vrhu. 70. obletnica UNESCA je bila namreč odlična priložnost, da so mladi predstavniki lahko v obliki »parlamenta« izmenjali poglede o štirih perečih temah, vlogi kulture za mlade, izobraževanju za 21. stoletje, participaciji mladih in globalnem državljanstvu, ter jih v obliki prve slovenske UNESCOVE mladinske iniciative² predstavili političnim odločevalcem.

² Slovenska UNESCOVA mladinska iniciativa izraža nujnost po razvoju teh štirih področij preko štirih glavnih akterjev, ki jih naslavlja – mladih samih, izobraževalnih institucij, političnih odločevalcev ter akcij na globalni ravni.

*Aktivno udejstvovanje UNESCOVIH glasnikov na festivalih ter dogodkih po Sloveniji.
Foto: arhiv UNESCOVE mladinske platforme.*

Vzpostavili pa smo tudi projekt PrYde (promocija dediščine z generacijo Y), ki stremi k spodbudi novih načinov pristopa h kulturni dediščini, našemu sobivanju z njo in želi s tem prispevati k trajnostnemu turizmu. Preko šolskih projektivnih dni poveže mlade z njihovo lokalno skupnostjo in skupaj na privlačen način osvetlijo skrite zgodbe, značilno kulinariko ter tradicionalne dogodke kraja. Nato v sodelovanju s študenti besedilo vnesejo v mobilno in spletno aplikacijo, ki služi kot izobraževalni in popotniški vodič – tako za Slovence kot

Mednarodna ekspedicija v Oman prek projekta Connecting Cultures. Foto: arhiv UNESCOVE mladinske platforme.

UNESCOV vikend 2015 v Idriji. Foto: Jan Sedej.

za tujce. S tem je izobraževalni proces dopolnjen z uporabno dodano vrednostjo, morda pa se kaj lokalnega truda za svoj kraj dobro izkaže tudi za razvoj turizma.

UNESCOVA mladinska platforma se v nadaljnje nadeja okrepiteve svoje vloge veznega člana med UNESCOM ter mladimi – tako na nacionalni kot na mednarodni ravni. V prihodnjem letu lahko tako pričakujemo obogatene dejavnosti, vpete tudi v mednarodno okolje, ter širši doseg slovenske mladine z globalnimi vsebinami, ki se tičejo prav vseh nas.

*UNESCO Youth Forum v Parizu.
Foto: arhiv UNESCOVA
mladinska platforma.*

UNESCO
FORUM

**IDENTITETA IN
KOMUNICIRANJE**

Marjutka Hafner

MOČ ZNAMKE UNESCO

V predstavitev nosilcev UNESCOVE znamke in različnih inštitucij, ki so povezane v UNESCOVE mreže na nacionalnem in mednarodnem nivoju na prvem UNESCOVEM forumu v Portorožu, smo videli, koliko deležnikov z različnih področjih se v Sloveniji neposredno povezuje z imenom UNESCO. Vsako leto jih lahko naštejemo še vsaj 10–15, ki so preko sodelovanja v aktivnostih Slovenske nacionalne komisije za UNESCO povezani na posreden način in za časovno omejeno obdobje. Glede na izkušnje lahko ocenimo, da je finančna korist redko primarni cilj teh deležnikov in da povezavo z UNESCOM predvsem izkoristijo za večjo prepoznavnost, za povečanje vrednosti lastne blagovne znamke ali pa jim le-ta preprosto služi kot potrditev kredibilnosti.

V svojem prispevku bom na kratko spregovorila o posrednih in neposrednih koristih pridobitve pravice do uporabe imena in loga UNESCA, namenu in pravilih njegove rabe in o izzivih, za katere menim, da v zvezi s tem čakajo Slovensko nacionalno komisijo za UNESCO v bližnji prihodnosti.

Kako in s kakšnimi merili lahko torej ocenimo moč in vrednost blagovne znamke UNESCO?

Moč znamke UNESCO ima vsaj tri vidike:

Prvič, UNESCO spodbuja mednarodno sodelovanje, promovira spoštovanje človekovih pravic in podpora trajnostni razvoj. To počenja s postavljanjem mednarodnih standardov in norm, izmenjavo dobrih praks, pomočjo pri oblikovanju politik in spremljanjem stanja.

Drugič, UNESCO ima najširše članstvo med vsemi organizacijami iz sistema OZN. Vključenost v UNESCOVE programe prispeva k našemu lastnemu razvoju in napredku v znanosti, izobraževanju, kulturi in na drugih področjih ter podpira uresničevanje naših notranjih in zunanjepolitičnih prioritet na področju človekovih pravic in svobode izražanja.

Tretjič, povezava z imenom UNESCO predstavlja globalno prepoznavnost in nudi mednarodni okvir za organizacije, ki sodelujejo na področjih v pristojnosti UNESCO – izobraževanju, znanosti, kulturi, komunikacijah in informacijah.

Finančni učinki povezave z UNESCOM

Nikakor pa ne smemo zanemariti tudi finančnih učinkov vključenosti v programe, mreže in sezname, ki so povezane z UNESCOM. Med prvimi, ki so se lotili resnejšega preučevanja otipljivih in neotipljivih učinkov, ki jih prinaša pridobitev UNESCOVE znamke, so bili kolegi iz Nacionalne komisije Združenega Kraljestva Velike Britanije in Severne Irske. Projekt je vodil dr. Keiran Fernandez, naslov projekta pa je bil »Wider Value Of UNESCO to UK«. V letu 2015 je temu sledila še Južna Koreja, nekatere evropske nacionalne komisije pa že razmišljamo, kako bi s prilagojenim modelom podobne raziskave v manjšem obsegu izvedle tudi na svojem primeru.

Britanska raziskava je potekala v letu 2012 in za vzpostavitev primerljivega okvira naj povemo, da je bil takrat prispevek Velike Britanije UNESCO 14,1 MIO GBP, prispevki vseh držav članic pa 411 MIO GBP za obdobje 2012–2013.

Povzetek najpomembnejših ugotovitev raziskave:

Povezava z UNESCO pomeni svetovno priznanje in mednarodni okvir za organizacije, ki delujejo na področjih izobraževanja, znanosti, kulture, komunikacij in informacij, pri čemer je bilo v Veliki Britaniji in njenih čezmorskih območjih takrat 180 organizacij, ki so bile formalno povezane z UNESCO v različnih programih.

V nadaljevanju podajam samo nekaj ocenjenih finančnih učinkov UNESCOVIH programov na letni ravni: svetovna dediščina £61.1 m, geoparki £18.8 m, UNITWIN/UNESCOVE katedre £2.9 m, giosferna območja £2.3 m, druga področja (znanost, mediji, kultura) £4.3 m.

Rezultati sicer niso natančni, gre za oceno oziroma v nekaterih primerih za samooceno, za točnejše rezultate pa bi bila potrebna dodatna primarna analiza. Kljub temu pa je ta, po zagotovitvi avtorjev raziskave konservativna, ocena pokazala, da so neposredni finančni učinki oziroma koristi za z UNESCO povezane organizacije v Veliki Britaniji znašali približno 90 MIO GBP na leto.

Osnovna pravila glede rabe imena in loga UNESCO

Direktive, ki zadevajo rabo imena, akronima, loga in internetne domene, je sprejela Generalna konferenca UNESCO na svoji 34. seji leta 2007 (Odločitev 86).

Cilji institucionalnega okvira oziroma pravil in prakse glede uporabe imena in loga UNESCO je povečati vidnost UNESCO in njegov doseg s tem, da se ime in logo UNESCO učinkovito poveže z aktivnosti UNESCOVE mrež in partnerjev, drugi cilj pa je varovanje imena in loga UNESCO pred neprimerno in nepooblaščen rabo.

Tipi dodelitve pravice do rabe imena in loga UNESCO

Obstaja več tipov dodelitve pravice do rabe imena in loga UNESCO:

- UNESCOVO pokroviteljstvo dogodka ali aktivnosti druge organizacije
- UNESCO sklene pogodbo z drugo organizacijo za specifično aktivnost, dogodek ali projekt
- UNESCO podeli nacionalni organizaciji pravico, da sodeluje v medvladnem programu (npr. MAB, po novem tudi geoparki) v programskih mrežah, kot npr. UNESCO ASP in UNESCO katedre v gibanju UNESCO klubov

Principi za druge tipe dodelitve pravice do rabe UNESCOVEGA imena in loga, ki so vezani na konvencije, določajo usmeritve za izvajanje posamezne konvencije, npr. konvencije o svetovni ali nesnovni dediščini.

Splošna pravila uporabe imena in loga UNESCO

Pri dodelitvi pravice se upoštevajo naslednji kriteriji:

- predlagana aktivnost je v skladu z UNESCOVIMI cilji in programi,
- organizacija deluje v skladu z vrednotami, načeli in ustavnimi cilji UNESCO,
- potrebno je posvetovanje z nacionalno komisijo za UNESCO.

Pri odločitvi se vedno upošteva priporočilo nacionalne komisije za UNESCO, vedno je sprejeta vnaprej in v pisni obliki, ki določa vizualno prezentacijo, trajanje in obseg.

Ime, akronim in logo UNESCO so zaščiteni s 6. členom pariške konvencije za varstvo industrijske lastnine in UNESCO v primeru neavtorizirane rabe deluje skladno z nacionalnimi sistemih držav pogodbenic pariške konvencije

Glede rabe na internetu pa UNESCO ukrepa v skladu z ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers), enotno politiko reševanja sporov.

Pravila za rabo povezanih logotipov

Kot rečeno naj bi pravila za rabo povezanih logotipov določali statutarni dokumenti konvencij, programov in mrež, ki takšne logotipe imajo.

Tako imajo npr. smernice za izvajanje konvencije o svetovni dediščini iz leta 2015 obsežno tabelo glede tega, kdo, kdaj, kakšen logo in pod katerimi pogoji ga lahko uporablja. Smernice za izvajanje konvencije o nesnovni dediščini imajo celo posebno poglavje, kjer omenjajo možnost dodelitve povezanega loga konvencije profitnim projektom, pri čemer je zahtevano, da se vsi presežki oziroma dobički usmerijo v fond za nesnovno dediščino.

Pravila pri programih, kot so MAB in geoparki, ter različnih mrežah (npr. šole ASP ali UNIWIN/CHAIRS) pa so manj določna in je treba hkrati upoštevati tudi splošna pravila glede imena in loga UNESCO.

Komercialna – nekomercialna raba

Pravila definirajo kot komercialno rabo prodajo blaga in storitev, ki nosijo ime, akronim, logo ali internetno domeno UNESCO predvsem z namenom dobička. Kakršno koli komercialno rabo, samostojno ali v obliki povezanega loga, mora s posebnim sporazumom odobriti generalna direktorica UNESCO (poglavje III.2.1.3. Pravil).

Na prvi pogled se zdi, da je definicija jasna, vendar menim, da je potreben resen razmislek o tem, kaj dejansko pomeni formulacija »prodaja predvsem z namenom dobiček« (v angleškem originalu »the sale of chiefly for profit«). Po mojem mnenju to dopušča prodajo blaga in storitev, ki nosijo ime in logo UNESCA, ali pa povezan logo, če to izvaja neposredno nosilec tega loga in z dobičkom, na primer tudi financira svojo osnovno, z UNESCOM povezano dejavnost.

Mislím, da bi moral biti eden od naših skupnih projektov v prihodnjih letih izvedba pregleda vseh pravil, tako splošnih kot tudi glede povezanih logov, in pa seveda postavitve nacionalnih pravil glede uporabe loga in povezanih logov v neprofitne komercialne namene, pri čemer bi moral biti eden od nujnih pogojev vračanje dobička v dejavnost.

Naj k temu dodam še izzive, za katere sem prepričana, da so ključni in da se jih moramo v Slovenski nacionalni komisiji za UNESCO lotiti čim prej:

- poskus analize vrednosti znamke UNESCO v Sloveniji, da ugotovimo, kaj so neposredni (finančni) učinki in posredne prednosti UNESCOVE znamke ter kako jih lahko izkoristimo;
- promocija z UNESCOM povezanih organizacij in vzpostavitev konsistentnih pravil za rabo znamke, tako glede označevanja, vstopnih strani, vzpostavitve hierarhije, tam, kjer je znamk več, kakor tudi glede spodbujanja ustrezne rabe, vključno z nekomercialno poslovno rabo;
- sinergije med nosilci UNESCOVIH nazivov, sodelovanje in medsebojna pomoč pri izkoriščanju prednosti, ki jih nudi UNESCOVA znamka, promociji in povezovanju ter pridobivanju sredstev.

Viri

Wider Value of UNESCO to the UK 2012–2013, <http://www.UNESCO.org.uk/publication/wider-value-of-UNESCO-to-the-uk-2012-2013/>, na dan 15. 10. 2015

Use of UNESCO's name and logo, <http://www.UNESCO.org/new/en/name-and-logo/>, na dan 15. 10. 2015

dr. Aleš Gačnik

UNESCO FESTIVAL KOT POVEZOVALNI, KOMUNIKACIJSKI IN PROMOCIJSKI GLOKALNI MEDIJ

Ali sploh potrebujemo UNESCOV festival? Zakaj in za koga?

UNESCOV forum je bil zasnovan kot komunikacijsko in informacijsko stičišče vseh ključnih deležnikov, ki delujejo znotraj različnih UNESCOVIH programov v Sloveniji. Njegovo poslanstvo je bilo usmerjeno k medsebojnemu spoznavanju in informiranju z namenom učinkovitejšega povezovanja, skupnega delovanja in začetka sistematične generične promocije znamke UNESCO na Slovenskem. Razvojno in programsko nadgradnjo UNESCOVEGA foruma predstavlja UNESCOV festival, kot povezovalni, komunikacijski in promocijski medij znamke UNESCO na globalni ravni.

UNESCOV festival kot povezovalni medij

Poslanstvo UNESCOVEGA festivala kot povezovalnega medija je v tem, da:

- povezuje vse deležnike, ki delujejo pod okriljem UNESCO na Slovenskem,
- povezuje programska UNESCOVA področja v Sloveniji s primerljivimi po svetu,
- povezuje UNESCOVE programe v Sloveniji z različnimi poslovnimi okolji,
- povezuje različne znanstvene discipline in stroke z različnimi javnostmi in poslovnimi okolji,
- stimulira povezovanje različnih ministrstev, da delujejo usklajeno, strateško in razvojno.

UNESCOV festival kot komunikacijski medij

Komunicira:

- zgodbo in znamko UNESCO ter globalne ideje, ukrepe, programske agende, konvencije, priporočila ipd. na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni,
- UNESCOVO identiteto Slovenije na različnih globalnih ravneh,
- varstvene, raziskovalne, izobraževalne ... dosežke vseh UNESCOVIH deležnikov,
- naše skupne razvojne načrte, nominacije itn.

UNESCOV festival kot promocijski medij

Usmerjen je:

- v usklajeno popularizacijo in generično promocijo UNESCOVE filozofije, programov, idej ... na Slovenskem med različnimi deležniki na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni,
- v krepitev identitete in moči znamke UNESCO tako na Slovenskem kot drugod po svetu,
- v kreiranje večje prepoznavnosti na različnih prostorskih ravneh.

In prav zavoljo vsega zapisanega smo prepričani, da se lahko UNESCOV festival razvije kot povezovalni, komunikacijski in promocijski medij na globalni ravni.

Programska, organizacijska in finančna izhodišča UNESCOVEGA festivala

Pogostost oz. cikličnost organizacije je odvisna od naše skupne ambicioznosti kot tudi od smele, zlasti nacionalne politike pristojnega Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije, pod okriljem katerega deluje UNESCOV urad na Slovenskem. In prav zato potrebujemo UNESCOV festival, saj bomo z njim učinkoviteje krepili pomen in poslanstvo znamke UNESCO ter posledično lažje zbudili zanimanje za programe in aktivnosti te ugledne mednarodne organizacije. UNESCO ni le globalno prepoznavna in vplivna znamka, ampak tudi mogočna socialna in profesionalna globalna mreža, ki omogoča lokalnim deležnikom, da delujejo globalno in prepoznavno.

Z vidika celovite programske zasnove si kaže zastaviti naslednja vprašanja:

- nacionalni ali globalni kontekst,
 - letna ali bienalna zasnova,
 - enodnevna, dvodnevna ali večdnevna zasnova;
- ali naj konceptualna zasnova obsega:
- znanstveni/strokovni del,
 - kulturni (dediščinski in umetniški) del,
 - družabni/zabavni del,
 - definiranje nosilne letne/bilateralne teme
 - tematske konference z domačimi in tujimi eksperti;
- izbor lokacije v povezavi z izbrano temo, kot npr.
- Piran, 2016,

- Ptuj, 2017,
- Škofja Loka, 2018,
- Novo mesto, 2019,
- Idrija, 2020,

itn.

Z vidika organizacijske zasnove si kaže zastaviti naslednja vprašanja:

- izbor nosilca za organizacijo UNESCOVEGA festivala:
v navezavi na dosedanje dogovore predlagamo, da je to Univerza na Primorskem,
- ustrezna organizacijska struktura:
predsednik,
programski odbor,
organizacijski odbor (nekaj stalnih članov, drugi v izboru iz partnerskih okolij),
imenovanje predsednika in programskega odbora za mandatno obdobje petih let.

Z vidika finančne zasnove si kaže zastaviti naslednja vprašanja:

- zagotovitev sistemskih virov financiranja s strani UNESCOVEGA urada/Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije,
- zagotovitev programskih in projektnih virov financiranja s strani drugih ministrstev
- in lokalnih skupnosti (v primeru gostovanj in spreminjanja vsakoletnih ali bilateralnih lokacij),
- izgradnja sponzorske in donatorske politike s sistemom ugodnosti,
- možnost ustvarjanja lastnih prihodkov z dogovornim in kontroliranim trženjem znamke UNESCO, sredstva kotizacije, sponzorji, donatorji itn.

Urejeno, prepoznavno in komunikativno komuniciranje

Za uspešno prepoznavnost in učinkovito komunikativnost na trgu je potrebno urejeno, kreativno in še zlasti inovativno komuniciranje z uporabo tako tradicionalnih kot sodobnih medijev, družbenih omrežij ter najsodobnejše IKT-tehnologije. Pomemben segment urejenega komuniciranja predstavljajo tudi znaki, simboli, logotipi. In prav nič drugače ni z uporabo znaka, imena, akronima ali, bolje, znamke UNESCO, ki je podvržena razdelanim in močno kontroliranim pravilom uporabe v komercialne in nekomercialne namene (Use of UNESCO's name and logo, 2015). Moč, vpliv in vrednost znaka/logotipa je soodvisna od znamke same, njenega družbenega, gospodarskega in kulturnega pomena.

Logotip UNESCA je sestavljen iz treh medsebojno povezanih elementov, o katerih se ne razpravlja:

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

- emblem – tempelj, ki vključuje tudi UNESCOV akronim,
- kompletno ime – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation v enem ali večih jezikih (UNESCO ima šest uradnih jezikov: francoski, angleški, ruski, španski, arabski, kitajski),
- pikčasta črta v logaritmskem nadaljevanju.

Med tremi vrstami dovoljenj za uporabo imena in logotipa UNESCO sodi tudi dovolilo UNESCO, da sprejme pokroviteljstvo nad dogodkom ali dejavnostmi na zahtevo druge organizacije, seveda le v primeru, da je predlagana aktivnost pomembna z vidika strateških ciljev in operativnih programov UNESCO, da je v skladu z njegovimi vrednotami, načeli in cilji. Odločitev za uporabo imena in logotipa je vedno vezana na priporočila nacionalne komisije, z vnaprejšnjim dovolilom v pisni obliki, ob upoštevanju trajanja in obsega pooblastila ter striktnih splošnih pogojev uporabe.

Nacionalna komisija za UNESCO države članice lahko dovoli uporabo povezanega logotipa, ki je sestavljen iz UNESCOVEGA logo bloka ter imena in logotipa nacionalne komisije. Tovrstna sestavljena kombinacija nam je bila dovoljena v primeru organizacije

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

**Slovenska nacionalna
komisija za UNESCO**

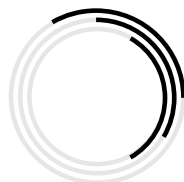
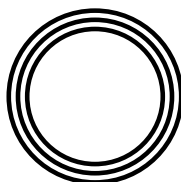
**Slovenian National
Commission for UNESCO**

UNESCOVEGA foruma, kjer se je logotipu nacionalne komisije dodal samostojni logo foruma.

Izhodišče o oblikovanju samostojnega logotipa UNESCOVEGA foruma je tako odpadlo, kljub temu pa v nadaljevanju predstavljam kreativno poigravanje z nečim, o čemer se v bistvu niti ne razpravlja.

Zgodba o kreiranju sestavljenega logotipa UNESCOVEGA foruma (ki se ne sme uporabljati)

Kreiranje zgodbe in znaka UNESCOVEGA foruma:¹

- 3 črte v znaku UNESCO predstavljajo piedestal templja oz. zaščitnega in nedotakljivega znaka UNESCO,

¹ Oblikovanje znaka – Savo D. Školiber (s.kolibri), oblikovanje zgodbe – avtor članka.

- 3 črte se nadaljujejo v kreiranje znaka UNESCOVEGA foruma v obliki krogov ki simbolizirajo:
 - a. neskončnost/večnost/vseobsežnost,
 - b. forum ali tribuno kot prostor sodelovanja,
- 3 odprte črte v krožnici simbolizirajo:
 - a. odprtost in dovzetnost,
 - b. odprto sceno oz. prostor dialoga,
 - c. sprejemališče – nekaj, kar »lovi« odmeve,
 - d. center oz. središče, od koder ideje prihajajo ... in odhajajo,
 - e. krogi se odpirajo in niso zaprti – kar simbolizira odprtost foruma.

Rezultat sestavljenega in »neuporabnega« logotipa UNESCOVEGA foruma v tej aplikaciji ne vključuje kompletno izpisanega imena in pikčaste črte:

Kljub neuporabljivosti trenutne pričujoče kombinacije znaka UNESCOVEGA foruma zaradi že izpostavljenih kriterijev pa bi morda lahko, na pobudo naše nacionalne komisije za UNESCO, generalni konferenci in izvršnemu odboru UNESCA predlagali ustrezno izpeljanko ali nadgradnjo sestavljenega logotipa za generično promocijo UNESCOVIH forumov po svetu. S tem bi morebiti tudi mi prispevali k še večji komunikativnosti in prepoznavnosti UNESCOVIH programov na globalni ravni.

Zgodba o kreiranju sestavljenega logotipa UNESCOVEGA festivala

Poslanstvo UNESCOVEGA foruma je bilo tudi v tem, da nakaže poti nadaljnega razvoja in generične promocije UNESCOVE identitete na Slovenskem, kar je predmet razprave pričujočega članka. Morebitno alternativo smo prepoznali v zasnovi koncepta UNESCOVEGA festivala, kot povezovalnega, komunikacijskega in promocijskega medija znamke in programov UNESCO na globalni ravni. Analogija znaka UNESCOVEGA festivala z znakom UNESCOVEGA foruma je nedvoumna in ima podobna oblikovalska izhodišča, ki pa se razlikujejo po naslednjih podrobnostih:

V primerjavi z znakom UNESCOVEGA foruma, ki ga opredeljujejo tri odprte krožnice, znak UNESCOVEGA festivala opredeljujejo:

- zvezdice v »znani« in odprti polkrožni obliki,
- zvezdice, ki so lahko rožice,
- zvezdice, ki ponazarjajo ali simbolizirajo:
 - a. brezkončnost vesolja in lepoto planeta,
 - b. radost, veselje in kreativnost,
- zvezdice, ki so svojevrstna kreativna refleksija spoznanj in idej UNESCOVIH forumov, ki se lahko udejanjajo v UNESCOVIH festivalih ... zato uidejo iz krožnice v prostor ...,
- in naposled zvezdice, ki bi lahko označevale festivale, ki delujejo pod okriljem UNESCO.

Oba predloga znakov za uporabo pri sestavljenih logotipih UNESCA ali nacionalne komisije za UNESCO, sta zgolj prototipa in izziva za morebitne nadaljnje nadgradnje in aplikacije.

Zaključek kot apel

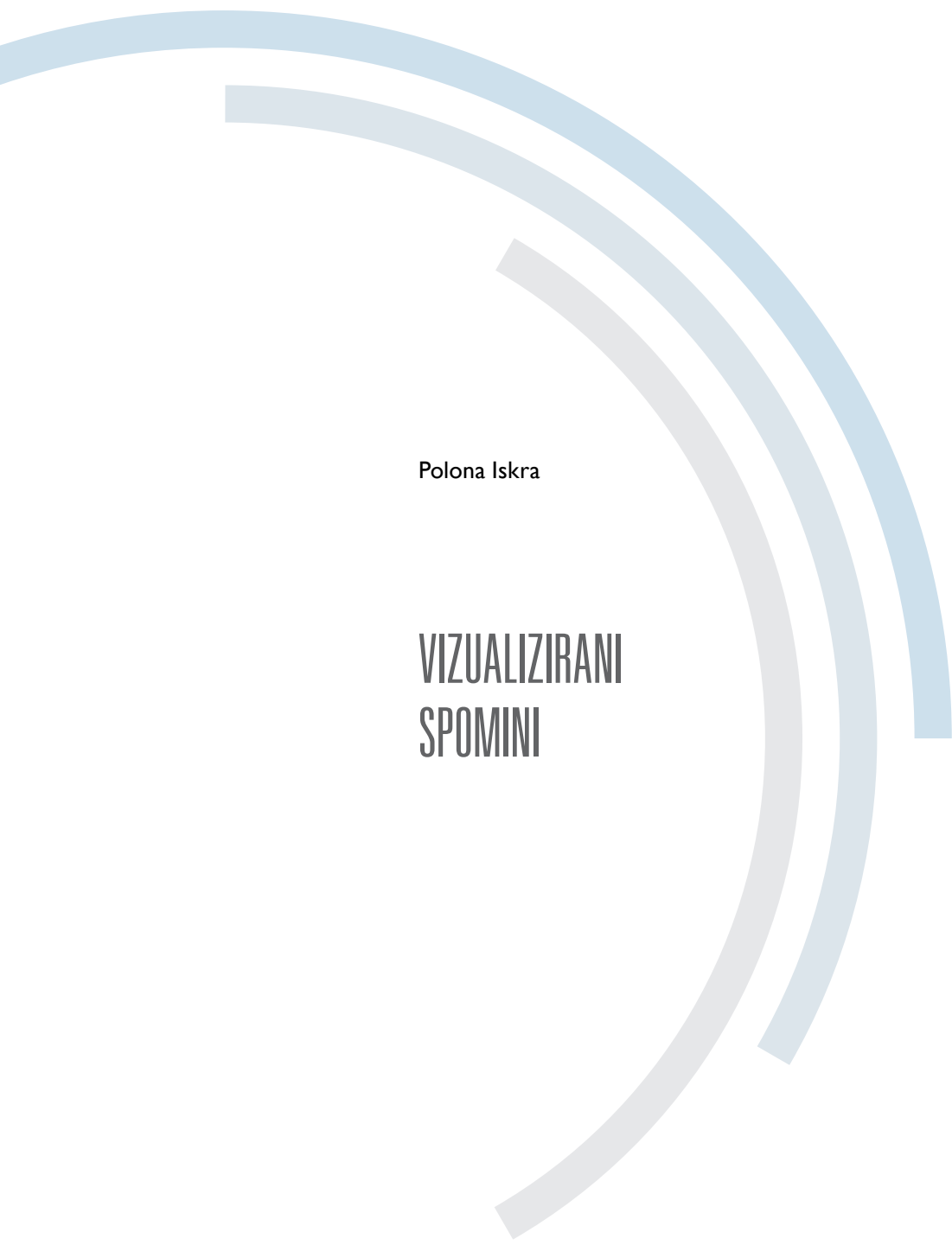
Naj se UNESCOV festival razvije v povezovalni, komunikacijski in promocijski medij znamke UNESCO na globalni ravni, pomemben tako za seznanjanje slovenskih javnosti z UNESCOVO identiteto na Slovenskem kot za krepitev globalne znamke UNESCO pri nas in v svetu.

Vir

Use of UNESCO's name and logo, <http://www.UNESCO.org/new/en/name-and-logo/>, na dan 10. 10. 2015

UNESCO
FORUM

Polona Iskra

VIZUALIZIRANI
SPOMINI

SEZNAM AVTORJEV

Avtorji uvodnikov

Peter Bossman,
župan občine Piran

doc. dr. Aleš Gačnik,
predsednik UNESCOVEGA foruma, urednik publikacije, predstojnik Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem, vodja Centra za gastronomijo in kulturo vina UP

izr. prof. Tadeja Jere Jakulin,
prorektorica Univerze na Primorskem, članica Akademskega zbora Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem, članica v Slovenski nacionalni komisiji za UNESCO

red. prof. dr. Stanislav Pejovnik,
predsednik Slovenske nacionalne komisije za UNESCO

Avtorji prispevkov

dr. Gordana Beltram,
Ministrstvo za okolje in prostor, predsednica nacionalnega odbora UNESCO MAB, članica Slovenske nacionalne komisije za UNESCO

Jože Bogataj,
nacionalni koordinator UNESCOVE mreže ASP Slovenije

prof. dr. Mitja Brilly,
predsednik nacionalnega odbora UNESCO IHP, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Univerza v Ljubljani

dr. Rosana Cerkvenik,
Park Škocjanske jame, UNESCOVA svetovna dediščina

Tatjana Dizdarevič,
Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija, UNESCOVA svetovna dediščina

mag. Suzana Fajmut Štrucl,
direktorica družbe Podzemlje Pece, d. o. o., predstavnica UNESCOVEGA globalnega
Geoparka Karavanke/Karawanken

doc. dr. Aleš Gačnik,
predstojnik Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino
Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem

Ajda Gracia Golob,
koordinatorica UNESCOVE mladinske platforme

Marjutka Hafner,
generalna sekretarka Slovenske nacionalne komisije za UNESCO

mag. Mitja Jermol,
Inštitut Jožef Stefan, predstojnik UNESCOVE katedre odprtih tehnologij za prosto
dostopne učne vire in odprto učenje

Ljubica Kosmač,
namestnica nacionalnega koordinatorja UNESCOVE mreže ASP Slovenije

Mojca Kunst,
biosferno območje Kozjanski park, članica nacionalnega odbora UNESCO MAB

prof. dr. Irena Lazar,
dekanja Fakultete za humanistične študije, Univerza na Primorskem

prof. dr. Alenka Malej,
Predsednica nacionalnega odbora UNESCO IOC, Morska biološka postaja Piran

dr. Davor Orlič,
Institut Jožef Stefan, UNESCOVA katedra odprtih tehnologij za prosto dostopne
učne vire in odprto učenje

mag. Teo Hrvoje Oršanič,
direktor Kozjanskega parka

mag. Adela Pukl,
Koordinatorica varstva žive kulturne dediščine, Slovenski etnografski muzej

Davor Šoštarič,

Institut informacijskih znanosti Maribor (IZUM), Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti (UNESCOV center II. kategorije)

Dejan Veranič,

Krajinski park Ljubljansko barje, UNESCOVA svetovna dediščina

Barbara Zupanc,

Krajinski park Ljubljansko barje, UNESCOVA svetovna dediščina

Ostali sodelavci

Drago Balent,

glavni koordinator s strani Urada za UNESCO

Polona Iskra,

fotografinja, študentka Fakultete za turistične študije – Turistice Univerze na Primorskem

Savo D. Školiber,

grafični oblikovalec pri s.kolibri, vizualne komunikacije

Igor Švarc,

violončelist

Natalija Toth,

tehnična asistentka, študentka Fakultete za turistične študije–Turistica Univerze na Primorskem

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

**Slovenska
nacionalna komisija**
za UNESCO

Založba Univerze na Primorskem
ISBN 978-961-6984-15-7